

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

IRMA LIORANČAITĖ
(VERSLO TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA)

VALSTYBĖS PAGALBA RESTRUKTŪRIZAVIME
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr. Rimvydas Norkus

Vilnius, 2013

TURINYS

IVADAS	4
1. VALSTYBĖS PAGALBA	8
1.1. Valstybės pagalbos sąvoka Europos Sąjungos teisėje	8
1.1.1. Valstybės ištekliai.....	10
1.1.2. Selektyvumas.....	11
1.1.3. Išskirtinė ekonominė nauda	13
1.1.4. Poveikis konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių.....	15
1.2. Bendras draudimas teikti valstybės pagalbą ir jo išimtys	16
1.3. Individuali pagalba ir pagalbos schema.....	18
1.4. Valstybės pagalbos kontrolės procedūros.....	18
1.4.1. Pranešta pagalba	19
1.4.2. Esama pagalba	20
1.4.3. Neteisėta pagalba.....	20
1.4.4. Išimtys, kai netaikoma SESV 108 straipsnio 3 dalis	21
2. ĮMONIŲ RESTRUKTŪRIZAVIMO PAGRINDAI LIETUVOJE	22
3. VALSTYBĖS PAGALBA RESTRUKTŪRIZAVIME	27
3.1. Valstybės pagalbos aktualumas restruktūrizavime	27
3.2. Bendrijos gairių dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti analizė	29
3.2.1. Tinkamumo gauti valstybės pagalbą remiantis Gairėmis kriterijai	31
3.2.1.1. „Sunkumus patiriančios įmonės“ sąvoka	31
3.2.1.2. Nauja įmonė ir įmonė sudaranti didesnę verslo grupės dalį.....	33
3.2.2. Reikalavimai įmonės restruktūrizavimo planui.....	34
3.2.2.1. Ilgalaikio gyvybingumo atkūrimas.....	35
3.2.2.2. Nederamų konkurencijos iškraipymų vengimas	37
3.2.2.3. Minimumu apsiribojanti pagalba	38
3.2.3. Principas „tik vieną ir paskutinį kartą“	39
3.2.4. Stebėsena ir metinė ataskaita.....	40
3.2.5. Valstybės pagalba mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti	41
4. VALSTYBĖS PAGALBOS TEIKIMO PROCEDŪROS LIETUVOJE RESTRUKTŪRIZUOJAMŲ ĮMONIŲ ATŽVILGIU	42
4.1. Įprastos valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūros	42

4.2. Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schema ir joje numatytos pagalbos teikimo procedūros	46
4.3. Valstybės pagalbos teikimo procedūrų vertinimas Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu	48
4.3.1. Įprastų valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūrų vertinimas ..	49
4.3.2. Valstybės pagalbos teikimo procedūrų remiantis Schema vertinimas Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu	57
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	66
SANTRAUKA	74
SUMMARY	75

IVADAS

Atsižvelgiant į rinkos sąlygas, neretai net ilgą laiką sėkmingai veikiančios įmonės susiduria su didesniais ar mažesniais savo veiklos sutrikimais ir finansiniais sunkumais, kurie jas gali pastūmėti net link bankroto. Tokių atvejų ypač padaugėjo įsivyravus pasaulinei finansų krizei, kuri turėjo didelės įtakos įvairių pramonės, finansų ir kitų įmonių išlikimui šių dienų rinkoje. Tą puikiai įrodo įmonių bankroto procesų skaičius Lietuvoje pastaraisiais metais: 2001 – 2008 m. per mėnesį vidutiniškai bankrutuodavo apie 61 įmonė, 2009 m. šis skaičius išaugo iki 154 įmonių¹. Žvelgiant į tai, kyla klausimas, ar bankrotas vienintelis kelias finansinius sunkumus patiriančiai įmonei? Šiame magistro darbe bus kalbama apie vieną iš naujausių, todėl mažiausiai žinomų šio proceso alternatyvų – įmonių restruktūrizavimą.

Restruktūrizavimas tai tam tikrų procedūrų visuma, kurių metu įmonėms, turinčioms finansinių sunkumų ar galinčioms jų turėti artimiausiu metu, tačiau dar nenutraukusioms ūkinės komercinės veiklos, yra sudaromos sąlygos išsaugoti ir plėtoti savo veiklą, sumokėti skolas ir išvengti bankroto. Juk dažniausiai valstybei ir pačiai visuomenei yra ekonomiškai naudingiau laiku imtis priemonių, kad būtų išvengiamas įmonių žlugimas, taip išsaugant reikalingas darbo vietas, išvengiant monopolijų ar tvirtų oligopolijų atsiradimo rinkoje ir pan. Bet, nors restruktūrizavimo procesas iš pirmo žvilgsnio atrodo gerokai patrauklesnis nei bankrotas, šis įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdas vis dėlto nėra populiarus Lietuvoje. Remiantis Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos (toliau – Bankroto departamentas) duomenimis, nuo 2001 m. liepos 1 d. iki 2012 m. gruodžio 31 d. restruktūrizavimo procesai pradėti 273 įmonėms, iš kurių 7 įmonės sėkmingai baigtos restruktūrizuoti, o paskelbtų bankroto procesų skaičius per tą patį laikotarpį siekia 11 638², tai beveik 43 kartus daugiau nei įmonių restruktūrizavimas.

Nuo 2010 m. spalio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas³ (toliau – ĮRĮ), kuriame buvo padaryta nemažai esminių pokyčių, tokių kaip: panaikinta kreditorių galimybė inicijuoti restruktūrizavimo bylos iškėlimą, nustatyti imperatyvūs svarbiausių restruktūrizavimo procedūrų terminai ir kt. Tai restruktūrizavimo procesą padarė gerokai efektyvesnį, leidžiantį įmonėms tapti savarankiškesnėms, lengviau galinčioms keisti

¹ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų duomenys ir analizė // <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php>; prisijungimo laikas: 2012-09-29.

² Ten pat, prisijungimo laikas: 2013-02-25.

³ Valstybės žinios. 2001, Nr. 31–1012 (pakeistas). Tokie pokyčiai buvo padaryti Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo ĮSTATYMU // Valstybės žinios. 2010, Nr. 86-4529.

veiklos strategiją, kartu suteikiant šiam procesui didesnę galimybę tapti populiariesniam. Redakcijoje taip pat numatyta galimybė įmonėms, norinčioms pasinaudoti restruktūrizavimo procesu, gauti valstybės pagalbą, ją įtraukiant į restruktūrizavimo planą, kas taip pat formaliai turėtų būti vienas iš kriterijų, lemiančių didesnį restruktūrizavimo patrauklumą.

Nors pati valstybės pagalbos teikimo galimybė restruktūrizuojamoms įmonėms nėra naujas reiškinys, tačiau Lietuvos Respublikai (toliau – LR) 2004 m. gegužės 1 d. įstojus į Europos Sąjungą (toliau – ES), ji gerokai pasikeitė. ES įpareigojo Lietuvą sukurti europinius standartus atitinkančią ir gerokai griežtesnę nei prieš tai galiojusi valstybės pagalbos kontrolės sistemą, užtikrinti jos skaidrumą ir veiksmingumą. Kartu Lietuvoje į šį procesą buvo įtrauktos tokios ES institucijos, kaip Europos Komisija (toliau – Komisija) ir Europos Taryba (toliau – Taryba), o LR konkurencijos taryba (toliau – Konkurencijos taryba), iki tol kontroliavusi valstybės pagalbos teikimą, liko tik koordinuojanti institucija. Pirmas toks pakeitimas ĮRĮ buvo padarytas 2004 m. lapkričio 17 d. pripažinus tuo metu galiojusios ĮRĮ redakcijos 13 str. 4 d. netekusią galią (buvo panaikinta Konkurencijos tarybos kontrolės funkcija valstybės pagalbos teikime)⁴, o 2006 m. spalio 31 d. įsigaliojus ĮRĮ 15 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymui⁵, buvo numatyta nauja, su ES reikalavimais suderinta valstybės pagalbos teikimo procedūra. Šiuo metu galiojančioje ĮRĮ 14 str. 7 d. teigiama, kad jeigu restruktūrizavimo plano projekte, kuriam kreditoriai pritarė, numatyta restruktūrizuojamai įmonei suteikti valstybės pagalbą, apie kurią ES teisės aktų nustatytais atvejais privaloma pranešti Komisijai, valstybės institucijos – kreditoriai, kiti valstybės pagalbos teikėjai teisės aktų nustatyta tvarka praneša Komisijai apie restruktūrizavimo plano projekte numatytą teikti valstybės pagalbą. Taigi, šiuo straipsniu į valstybės pagalbos teikimą yra įtraukiamos ne tik nacionalinės, bet ir ES institucijos, ją teikiant reikia vadovautis griežtais ES numatytais reikalavimais, dėl ko šis procesas tampa sudėtingesnis ir automatiškai ilgesnis.

Atsižvelgiant į įvado pradžioje paminėtus statistinius duomenis, teiginius dėl gerokai mažesnio įmonių restruktūrizavimo populiarumo Lietuvoje lyginant su įmonių bankrotu ir į tai, kas pasakyta dabar, natūraliai kyla klausimas esantis pagrindine šio **magistro darbo tyrimo problema**: ar gali tam tikros procedūros, susijusios su valstybės pagalbos teikimu, turėti įtakos restruktūrizavimo proceso efektyvumui ir šio įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje? Turint omenyje ĮRĮ padarytus reikšmingus pokyčius, kurie šį pertvarkymo būdą įmonėms, siekiančioms restruktūrizuotis, padarė paprastesnį, greitesnį ir priimtinesnį, svarbu

⁴ ĮRĮ 13 straipsnio 4 dalies pripažinimo netekusia galią ir 17 straipsnio pakeitimo ĮSTATYMAS // Valstybės žinios. 2004, Nr. 167 – 6103.

⁵ Valstybės žinios. 2006, Nr. 116 – 4399.

nepalikti nuošalyje ir išsamiai išnagrinėti valstybės pagalbos teikimo galimybės įtaką šiam procesui, kad bendrai analizuojant įmonių restruktūrizavimą būtų galima nustatyti pakankamai detalias ir pagrįstas jo neefektyvumo ir nepopuliarumo priežastis Lietuvoje.

Šiame magistro darbe kaip tik to ir siekiama apibrėžiant **darbo tyrimo objektą**, kaip: atitinkamos valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūras. Ir išsikeliant **darbo tyrimo tikslą**: išsamiai išnagrinėti procedūras, susijusias su valstybės pagalbos teikimu, nustatyti jų galimą poveikį įmonių, patiriančių finansinių sunkumų, restruktūrizavimo procesui Lietuvoje. Kad būtų užtikrintas šios analizės nuoseklumas ir teiginių pagrįstumas, šis tikslas atitinkamai skaidomas į jį įgyvendinančius uždavinius:

1. Remiantis ES teisės aktais, ES teismų praktika bei moksline literatūra, apibrėžti valstybės pagalbos sąvoką, nurodyti jos teisėtumo sąlygas, rūšis bei išanalizuoti teikimo kontrolės procedūras.
2. Pateikti įmonių, turinčių finansinių sunkumų, restruktūrizavimo sąvoką, šio proceso privalumus, išanalizuoti pagrindines ĮRĮ numatytas restruktūrizavimo procedūras, palyginti jas su iki 2010 m. spalio 1 d. galiojusiomis procedūromis.
3. Išanalizuoti ES teismų praktiką, Lietuvos ir ES teisės aktus bei mokslinę literatūrą, reglamentuojančią valstybės pagalbos teikimą „sunkumus patiriančioms įmonėms“⁶, ja remiantis atskleisti valstybės pagalbos aktualumą įmonių restruktūrizavime, reikalavimus, kurie privalomi restruktūrizuojamai įmonei ir jos restruktūrizavimo planui, ketinant įmonei teikti valstybės pagalbą, bei išnagrinėti valstybės pagalbos teikimo procedūras Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu.
4. Remiantis sistetine minėtų procesų ir sąvokų analize, pateikti išvadas ir siūlymus dėl procedūrų, susijusių su valstybės pagalbos teikimu, poveikio restruktūrizavimo proceso efektyvumui, ir šio įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje.

Darbo tyrimo metodai: šiame darbe buvo naudojami dokumentų analizės, lyginamasis, lingvistinis, sisteminis analizės bei apibendrinimo metodai. Siekiant išanalizuoti LR ir ES teisės aktus, mokslinę literatūrą, ES teismų praktiką buvo naudojamas empirinis (dokumentų) analizės metodas. Taip buvo atskleista valstybės pagalbos sąvoka, jos teikimo principai ir procedūros, restruktūrizavimo proceso esmė ir jo ypatumai. Lyginimo metodas padėjo nustatyti pokyčius atliktus

⁶ Komisijos Komunikatas „Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti“ // OL 2004 C 244, P. 2, 9-11 p.

2010 m. spalio 1 d. įsigaliojus atnaujintam ĮRĮ. Lingvistinis metodas buvo panaudotas siekiant paaiškinti tam tikras reikšmingas sąvokas įmonių restruktūrizavime bei valstybės pagalbos teikime. Sisteminiu analizės metodu buvo atskleistas valstybės pagalbos teikimo procedūrų veikimas restruktūrizavime. Apibendrinimo metodu buvo susisteminta išanalizuota medžiaga, prieita prie darbo tyrimo išvadų, kurių pagrindu buvo pateikti atitinkami siūlymai.

Darbo struktūra: magistro darbą sudaro įvadas, keturi skyriai („Valstybės pagalba“, „Įmonių restruktūrizavimo pagrindai Lietuvoje“, „Valstybės pagalba restruktūrizavime“, „Valstybės pagalbos teikimo procedūros Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu“), išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

1. VALSTYBĖS PAGALBA

Galima teigti, kad šiuo metu pagrindinis ES tikslas yra toliau kurti vis glaudesnę Europos tautų sąjungą, kurioje priimami kuo artimesni piliečiui sprendimai⁷. Jam pasiekti, Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo⁸ (toliau – SESV) numato tam tikras išimtinai šiai sąjungai kompetentingas sritis⁹. Viena iš jų, tai vidaus rinkos veikimui būtinų konkurencijos taisyklių nustatymas. Šios funkcijos įgyvendinimas yra vienas iš pagrindinių faktorių, lemiančių sąžiningos konkurencijos tarp valstybių narių ūkio subjektų egzistavimą. Sąžininga konkurencija gali būti užtikrinta tik tuo atveju, kai ūkio subjektai veikia vienoje rinkoje savarankiškai – rinkos nustatytais sąlygomis ir naudodamiesi savo jėgomis gautais ištekliais¹⁰. Šio skyriaus užduotis yra išnagrinėti vieną iš konkurencijos teisės institutų – valstybės pagalbą, kuri, suteikdama galimybę tam tikriems ūkio subjektams, sutaupant savo lėšas, sustiprinti poziciją rinkoje, riboja konkurenciją, nes šiems subjektams suteikia išskirtines veiklos sąlygas jų konkurentų atžvilgiu. Išnagrinėjus valstybės pagalbos sąvoką, jos draudimo tikslus, išimtis, kontrolės procedūras ir kt., taps aiškesnis šio instituto taikymas įmonių, turinčių finansinių sunkumų, restruktūrizavimo procese.

1.1. Valstybės pagalbos sąvoka Europos Sąjungos teisėje

ES valstybės pagalba apibrėžiama kaip ekonominės naudos suteikimas įmonei iš valstybės lėšų, turintis neigiamą poveikį konkurencijai ir valstybių narių tarpusavio prekybai¹¹. Toks valstybės valdžios kišimasis į savo nacionalinę ekonomiką, teikiant finansinę naudą tam tikriems ūkio subjektams, gali būti trejopas: regioninis, horizontalus ir sektorinis. Šis skirstymas susijęs valstybės pagalbos tikslais. Regioninė pagalba – pagalba, skirta atskirų regionų plėtrai, jų vystymuisi skatinti, atsižvelgiant į pragyvenimo, nedarbo lygį, gyventojų tankumą. Sektorinė pagalba – pagalba, skirta tenkinti atitinkamų ūkio šakų poreikius. Tuo tarpu horizontali pagalba – tai tokia pagalba, kuri gali teikti naudą visiems be išimties ūkio sektoriams. Jos tikslas šalinti sunkumus, kurie gali kilti bet kurioje ūkio šakoje, pvz., pagalba teikiama įmonių sanavimui ir restruktūrizavimui, pagalba

⁷ Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija // OL 2012 C 326, P. 13.

⁸ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija // OL 2012 C 326, P. 47, 3 str.

⁹ Žinoma, šio tikslo įgyvendinimui ne mažiau svarbios ir kitos ES kompetencijos kategorijos, kaip remiamoji – kai ES priima aktus, skirtus valstybių narių politikai remti ar papildyti, ir pasidalinamoji – kai valstybės narės gali priimti teisiškai privalomus aktus, kai ES to nepadaro.

¹⁰ Stanikūnas R. Konkurencijos politika: teorija ir praktika. Vilnius: TEV, 2009. P. 191.

¹¹ Vėgėlė I. EUROPOS SAJUNGOS TEISĖ. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P. 418.

smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Remiantis SESV 107 str. 1 d., bendrai valstybės pagalba yra draudžiama. Tačiau, atsižvelgiant į šios dalies formuluotę („Išskyrus tuos atvejus, kai Sutartys nustato kitaip, valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių bet kokia forma suteikta pagalba, kuri, palaikydama tam tikras įmones arba tam tikrų prekių gamybą, iškraipo konkurenciją arba gali ją iškraipyti, yra nesuderinama su vidaus rinka, kai ji daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai.“), galima teigti, kad toks reguliavimas tai ne absoliutus valstybės pagalbos draudimas, o draudimas tik tokios, kuri yra nesuderinama su vidaus rinka. Daugelis autorių¹² teigia, kad nors paminėta straipsnio dalis kalba apie valstybės pagalbos šaltinius, jos efektą, negalima teigti, kad tai visiškai aiški sąvoka pačios valstybės pagalbos. Ji labiau atspindi atitinkamus elementus, kuriais remiantis valstybės narės (prieš konkrečios paramos priemonės įgyvendinimą), jų nacionaliniai teismai, Komisija ir ES teismai sprendžia kokias priemones galima priskirti valstybės pagalbai, o kokias ne (Teisingumo Teismo sprendimas šiuo atveju yra neginčijamas). Taigi Teisingumo Teismas nemažai savo bylų¹³ yra nurodęs, kad tam, kad atitinkama priemonė būtų pripažinta valstybės pagalba, ji turi tenkinti keturias sąlygas: valstybės išteklių naudojimą, selektyvumą, ekonominės naudos suteikimą pagalbos gavėjui bei poveikį konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių. Bent vienos iš šių sąlygų nebuvimas panaikina galimybę, atitinkamą priemonę kvalifikuoti kaip valstybės pagalbą.

Prieš aptariant kiekvieną iš jų atskirai, būtina paminėti, kad valstybės pagalbos taisyklės, numatytos SESV 107 str., taikomos tik tuomet, jei paramos gavėjas yra ūkio subjektas. Nei SESV, nei ES antrinės teisės aktuose nepateikiama ūkio subjekto sąvoka (angl. “undertaking”)¹⁴, tačiau Komisija ir ES teismai savo praktikoje ją linkę aiškinti plečiamai. Vienoje iš savo bylų Teisingumo Teismas pažymėjo, kad konkurencijos teisės atžvilgiu, ūkio subjekto sąvoka apima kiekvieną vienetą, vykdančią ekonominę veiklą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ir finansavimo būdą¹⁵. Šiuo atveju svarbiausia aplinkybė: ar tokio subjekto vykdoma veikla yra susijusi su prekių ar paslaugų siūlymu tam tikroje rinkoje, kitaip tariant, ar tokia veikla yra ūkinė veikla.

¹² B. Kurcz, D. Vallindas. Can general measures be...selective? Some thoughts on the interpretation of a state aid definition // *Common Market Law Review*. 2008, Nr. 45, P. 159; Schütte M. The notion of state aid // *The EC State Aid Regime – Distortive Effects of State Aid on Competition and Trade*./red. Rydelski M. S. London: Cameron May Ltd, 2006. P. 23. Čia teigiama, kad konkrečios valstybės pagalbos sąvokos įtvirtinimas nepagrįstai išplėstų galimybes išvengti jos taikymo (P. 23).

¹³ Pvz., Teisingumo Teismo 2003 m. liepos 24 d. sprendimas byloje Nr. C-280/00 // *Altmark*, Rink. P. I-7747, 74-75 p.; Teisingumo Teismo 1990 m. kovo 21 d. sprendimas byloje Nr. C-142/87 *Belgijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-959, 25 p.

¹⁴ Nors ES teisės aktuose vartojama sąvoka “undertaking” į lietuvių kalbą verčiama kaip įmonė, tačiau atsižvelgus į jos prasmę, tikslingiau būtų vartoti sąvoką ūkio subjektas. Todėl šiame darbe naudojama sąvoka įmonė, turėtų būti suprantama kaip ūkio subjektas.

¹⁵ Teisingumo Teismo 2006 m. sausio 10 d. sprendimas byloje Nr. C-222/04 // *Ministero dell'Economia e delle Finanze prieš Cassa di Risparmio di Firenze ir kt.*, Rink. P. I-289, 107-108 p.

Skirtingai nei ES teisės aktuose, LR konkurencijos įstatyme¹⁶ pateikiama ūkio subjekto sąvoka. Ūkio subjektas – įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos, ar kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą Lietuvos Respublikoje arba kurių veiksmai daro įtaką ar ketinimai, jeigu būtų įgyvendinti, galėtų daryti įtaką ūkinei veiklai Lietuvos Respublikoje. Lietuvos Respublikos valstybės valdymo ir savivaldos institucijos laikomos ūkio subjektais, jeigu jos vykdo ūkinę veiklą (KĮ 3 str. 17 p.).

1.1.1. Valstybės ištekliai

Reikia atkreipti dėmesį, kad SESV 107 str. 1 d. nesikoncentruoja ties tuo, kaip valstybės pagalba yra teikiama („...bet kokia forma suteikta pagalba...“). Teisingumo Teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad pagalbos sąvoka yra gerokai platesnė nei tik valstybės subsidijos¹⁷. Taigi valstybės intervencijos formos gali būti labai įvairios: paskolos, mokesčių lengvatos, paskolų garantijos ir kt., kas kalbant apie valstybės išteklius reiškia, ne tik finansavimą priemonės, kuri „uždeda“ valstybei tiesioginę našta, bet ir, pvz., atsisakymą dalies biudžeto pajamų, kurias įprastai ji būtų gavusi, nebent tokių pajamų praradimas yra būdingas sistemos bruožas¹⁸. Sąlyga „valstybiniai ištekliai“ turi būti suprantama plačiuoju požiūriu ir dėl to, kad ji apima ne tik valstybės institucijų valdomus išteklius, bet taip pat ir savivaldybių valdomus išteklius, tarp jų ir ES lėšas, dėl kurių panaudojimo valstybei suteikta teisė priimti sprendimus¹⁹.

Svarbu išsamiau panagrinėti SESV 107 str. 1 d. sakinio dalį „...valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių /.../ suteikta pagalba...“. Nors dėl šių sąlygų vyko ir tebevyksta nemažai diskusijų, tiksliau pasakius, kaip jos turėtų būti vertinamos viena kitos atžvilgiu – kaip alternatyvos ar kaip tam tikra šių sąlygų kumuliacija, šiuo metu ES teismų praktikoje yra aiškiai suformuota, kad priemonės priskiriamos valstybės pagalbai turi būti finansuojamos tik iš valstybės lėšų, o skirtumo tarp valstybės narės teikiamos pagalbos ir pagalbos teikiamos iš valstybės išteklių esmė ta, kad šiuo atveju bandoma valstybės pagalbą apibrėžti ne tik kaip tiesiogiai teikiamą valstybės paramą, bet ir

¹⁶ Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856;

¹⁷ P vz., Teisingumo Teismo 1961 m. vasario 23 d. sprendimas byloje Nr. C-30/59 // *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg prieš Europos anglių ir plieno bendrijos Aukščiausiąją valdžios instituciją*, Rink. P. 3; Teisingumo Teismo 1999 m. gegužės 19 d. sprendimas byloje Nr. C-6/97 // *Italijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-2981.

¹⁸ Teisingumo Teismo 1993 m. kovo 17 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. C-72/91 ir C-73/91 // *Firma Sloman Neptun Schiffahrts AG prieš Seebetriebsrat Bodo Ziesemer der Sloman Neptun Schiffahrts AG*, Rink. P. I-887, 21 p.

¹⁹ Stanikūnas R. Konkurencijos politika: teorija.... P. 192; Žr.: Teisingumo Teismo 1987 m. spalio 14 d. sprendimas byloje Nr. C-248/84 // *Vokietijos Feneracine Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 4013, 17 p.

paramą per trečiuosius asmenis – valstybės įkurtus ar paskirtus viešuosius ar privačius subjektus²⁰. Kitaip tariant, šios sąlygos nereiškia, kad bet kokia valstybės suteikta nauda, tiek finansuojama iš valstybinių išteklių, tiek ne, yra valstybės pagalba²¹. Galutinis šios pozicijos užtvirtinimas buvo padarytas *Preussen Elektra*²² byloje.

Kalbant apie valstybinius išteklius svarbu paminėti ir tai, kad tam, kad konkreti priemonė būtų pripažinta valstybės pagalba SESV 107 str. 1 d. prasme, ji ne tik turi būti teikiama iš valstybės tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamų išteklių, bet ir tokių išteklių panaudojimas, suteikiantis naudą atitinkamam ūkio subjektui, turi būti priskiriamas valstybei²³. Šiuo atveju nepakanka tik konstatuoti faktą, kad parama buvo suteikta viešojo subjekto, tam, kad ji automatiškai būtų priskirta valstybei. Toks priskyrimas kiekvienu konkrečiu atveju turi būti ne preziumuojamas, o įrodytas. Dėl to, Teisingumo Teismas savo praktikoje nurodė kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti, norint tiksliai išsiaiškinti ar konkreti paramos priemonė galėtų būti priskirta valstybei²⁴.

1.1.2. Selektivumas

Kita svarbi sąlyga, numatyta SESV 107 str. 1 d. tai pagalbos priemonės pasirinktinis taikymas (selektivumas) („...palaikydama tam tikras įmones arba tam tikrų prekių gamybą...“). Taigi tam, kad būtų pripažinta valstybės pagalba, priemonė turi būti selektyvaus pobūdžio, t.y. skirta atskiro regiono plėtrai (tame regione esantiems ūkio subjektams), atskiroms veiklos rūšims paremti

²⁰ Teisingumo Teismo 1998 m. gegužės 7 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. C-52/97, C-53/97 ir C-54/97 *Epifanio Viscido ir kt. prieš Ente Poste Italiane*, Rink. P. I-2629, 13 p.; Viešasis subjektas darbe vartojamas kaip subjektas apimantis valstybės institucijas, valstybės įstaigas, valstybines įmones ir kt.

²¹ Plačiau apie sąlygų „valstybės narės“ ir „iš valstybės narės išteklių“ sąveiką (alternatyva ar kumuliacija) žr.: A. Biondi. Some reflections on the notion of “state resources” in the European Community state aid law // *Fordham international law journal*. 2007, Nr. 30, P. 1426. Heinonline // <http://heinonline.org>; prisijungimo laikas: 2011-04-11.

²² Teisingumo Teismo 2001 m. kovo 13 d. sprendimas byloje Nr. C-379/98 *PreussenElektra AG prieš Schlesweg AG*, Rink. P. I-2099. Šioje byloje vietiniam Vokietijos teismui kilo klausimas, ar įstatymas, įpareigojantis elektros tiekimo įmones pirkti elektrą jų tiekimo zonoje pagamintą iš atsinaujinančių elektros energijos šaltinių ir mokėti už šią elektrą minimalią įstatymine kainą, kuri yra didesnė nei reali ekonominė šios rūšies energijos vertė, yra valstybės pagalba EB sutarties 92 str. prasme (šiuo metu galiojančio SESV 107 str.). Teisingumo Teismas priėjo išvadą, kad šiuo atveju toks Vokietijos įpareigojimas nebuvo nei tiesiogiai, nei netiesiogiai susijęs su valstybės lėšų perdavimu tokioms įmonėms, todėl tokia įstatymine nuostata nepripažinta valstybės pagalba.

²³ Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Nr. C-345/02 // *Pearle BV ir kt. prieš Hoofdbedrijfschap Ambachten*, Rink. P. I-7139, 35 p.

²⁴ Tai būtų: valstybinės įmonės integravimas į viešojo administravimo struktūras, jos veiklos pobūdis ir jos vykdymas rinkoje, laikantis įprastų konkurencijos su privačiais operatoriais sąlygų, teisinis įmonės statusas (t.y. ar jai yra taikoma viešojo teisė, ar įprasta įmonių teisė), įmonės valdymo priežiūra, kurią vykdo valdžios institucijos, intensyvumas, arba bet kurie kiti požymiai konkrečiu atveju rodantys, kad valdžios institucijos dalyvauja pritaikant priemonę arba jų dalyvavimo nebuvimą, taip pat atsižvelgiant į priemonės apimtį, jos turinį arba jos sąlygas (Teisingumo Teismo 2002 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje Nr. C-482/99 // *Prancūzijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-4397, 56 p.).

(pagalbos gavėjai yra atskiro sektoriaus ūkio subjektai) arba tam tikriems tikslams įgyvendinti (pagalbos gavėjai gali būti mažos ar vidutinės įmonės, aplinkosaugos projektus įgyvendinantys ūkio subjektai ir pan.)²⁵. Selektyvumo kriterijus tenkinamas ir tada, kai teisė į pagalbą įgyjama ne automatiškai, t.y. ūkio subjektui tenkinus visus numatytus objektyvius kriterijus, bet būtent teikėjo sprendimu. Kitaip tariant, pagalbos teikėjui yra suteikiamos diskrecinės teisės, sprendžiant kam bus teikiama pagalba, o kam ne, kokia apimtimi ar kokiomis sąlygomis ji bus teikiama²⁶.

Tačiau, ne visos naudą ūkio subjektams teikiančios priemonės gali būti kvalifikuojamos kaip valstybės pagalba. Selektyvumas yra tas valstybės pagalbos bruožas, kuris padeda ją atskirti nuo valstybės bendrųjų ekonominės politikos priemonių. Pastarosios priemonės gali turėti poveikį visiems šalies ūkio subjektams, neatsižvelgiant į jų dydį, vykdomą ekonominę veiklą ir pan. Pvz., kreditavimo sąlygų sušvelninimas, bendras mokesčių naštos mažinimas skirtas visiems valstybės narės teritorijoje veikiančioms ūkio subjektams, taip pat parama infrastruktūros plėtrai, moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai ir kt., tik jei ši parama, atsižvelgiant į jos taikyme numatytas sąlygas, iš tikrųjų praktikoje nesuteikia naudos vienam ar keliems ūkio subjektams. Taigi, valstybės priemonė, kuri naudos suteikia visiems valstybės teritorijoje veikiančioms ūkio subjektams, negali būti kvalifikuojama kaip valstybės pagalba²⁷. Atsižvelgiant į tai, ji nepatenka į SESV 107 str. taikymo sritį, todėl ir ten numatytas draudimas jai negalioja. Kitaip tariant, taikyti bendrąsias ekonominės politikos priemones yra valstybės kompetencija, kurios įgyvendinimas, skirtingai nei teikiant valstybės pagalbą, nėra kontroliuojamas Komisijos²⁸.

Kalbant apie pagalbą, teikiamą restruktūrizuojamoms įmonėms, galima teigti, kad dažniausiai šis kriterijus tenkinamas automatiškai. Šiuo atveju turi būti atkreipiamas dėmesys į nacionalinius teisės aktus, reguliuojančius viešosios valdžios institucijų, esančių nemokios įmonės kreditoriais, santykius su tokiais įmonėmis. Bendrai žiūrint, restruktūrizuojamų įmonių išskyrimas joms taikant administracinę procedūrą, įgalinančią valstybinius kreditorius daryti tokioms įmonėms nuolaidas, analizuojant Teisingumo Teismo praktiką²⁹, turėtų būti vertinamas kaip būdingas bet kurios įstatyminės sistemos, nustatančios santykių tarp nemokių įmonių ir bendrosios kreditorių visumos

²⁵ Valstybės pagalbos vadovas. P. 6 // http://kt.gov.lt/vp/vp_vadovas.pdf; prisijungimo laikas: 2012-02-13.

²⁶ Tačiau, diskrecinės teisės nėra būtina sąlyga tam, kad atitinkama priemonė būtų pripažinta tenkinanti selektyvumo kriterijų (Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Nr. C-501/00 // *Ispanijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-6717, 121 p.).

²⁷ Teisingumo Teismo 2001 m. lapkričio 8 d. sprendimas byloje Nr. C-143/99 // *Adria-Wien Pipeline GmbH ir kt. prieš Finanzlandesdirektion für Kärnten*, Rink. P. I-8365, 35 p.

²⁸ Tačiau, tokia galimybė valstybės narės neturi piknaudžiauti. Pvz., ES teismų praktikoje yra aiškiai įtvirtinta, kad nors tiesioginiai mokesčiai priskiriami valstybių narių kompetencijai, pastarosios turi ją įgyvendinti laikydamosi ES teisės nuostatų. Žr.: Teisingumo Teismo 1995 m. vasario 14 d. sprendimas byloje Nr. C-279/93 // *Schumacke*, Rink. P. I-225.

²⁹ Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 1 d. sprendimas byloje Nr. C-200/97 // *Ecotrade Srl prieš Altiforni e Ferriere di Servola SpA (AFS)*, Rink. P. I-7907, 36 p.

pagrindus, bruožas. Tačiau, kai nacionalinė teisė suteikia galimybes valstybiniam kreditoriui savo nuožūra nurašyti, atidėti ar kaip kitaip palengvinti restruktūrizuojamų įmonių jiems priklausančių skolų grąžinimą, ir jie tokiomis teisėmis pasinaudoja, tai tenkina pasirinktinio taikymo sąlygą. Kitaip tariant, viešosios valdžios institucijoms šiuo klausimu suteikiamos diskrecinės teisės, nes jos gali rinktis, kurioms restruktūrizuojamoms įmonėms daryti nuolaidas, o kurioms ne, kokias nuolaidas daryti ir koku mastu. Diskrecinės teisės, autoriaus nuomone, taip pat dažniausiai yra tas kriterijus, kuris padeda nustatyti selektyvumą, kai pagalbą restruktūrizuojamai įmonei teikia viešasis subjektas, kuris nėra restruktūrizuojamos įmonės kreditorius.

1.1.3. Išskirtinė ekonominė nauda

Tam, kad priemonė būtų pripažinta esanti valstybės pagalba, ji turi tenkinti dar vieną SESV 107 str. 1 d. numatytą sąlygą, t.y. išskirtinės ekonominės naudos suteikimą pagalbos gavėjui. Taigi, valstybės pagalba yra laikomos priemonės, dėl kurių ūkio subjektas gauna tokią ekonominę naudą, kokios jis negalėtų gauti įprastomis rinkos sąlygomis³⁰, kitaip tariant, išskirtinę ekonominę naudą. Tokią naudą ūkio subjektas gali gauti ne tik tam tikro dydžio lėšų jam pervedimo būdu. Vertinant ar paramos priemonė atitinka išskirtinės ekonominės naudos kriterijų, reikia atsižvelgti į tai, ar ūkio subjektui suteikiama nauda, kuri pagal savo poveikį gali būti prilyginama subsidijai³¹.

Tais atvejais, kai valstybės institucijos iš valstybės lėšų finansuoja įmones, valstybės ir investuotojo, veikiančio analogiškais sąlygomis privataus kapitalo rinkose, numanomų veiksmų palyginimas (ar privatus investuotojas pelno tikslais tokiomis aplinkybėmis būtų investavęs, ar ūkio subjekto gaunama nauda atitinkamomis rinkos sąlygomis yra įprasta?), vadinamas privataus rinkos investuotojo principu. Šį principą Komisija įtvirtino³² remdamasi vadinamąja „Finansinio skaidrumo direktyva“³³. Taigi, kai valstybės institucijos, iš valstybės lėšų finansuodamos įmones (tarp jų ir tas,

³⁰ Teisingumo Teismo 1999 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje Nr. C-342/96 // *Ispanijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-2459, 41 p.

³¹ Stanikūnas R. Konkurencijos politika: teorija... P. 192; Teisingumo Teismo 1961 m. vasario 23 d. sprendimas byloje Nr. C-30/59 // *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg prieš Europos anglių ir plieno bendrijos Aukščiausiąją valdžios instituciją*, Rink. P. 3.

³² Komisijos Komunikatas valstybėms narėms dėl EEB sutarties 92 ir 93 straipsnių ir Komisijos direktyvos 80/723/EEB 5 straipsnio taikymo viešosioms pramonės sektoriaus įmonėms // OL 1993 C 307, P. 3.

³³ 1980 m. birželio 25 d. Komisijos direktyva dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo // OL 1980 L 195, P. 35. Ši direktyva buvo keista 4 kartus, o 2006 m. Komisijos 2006 m. lapkričio 16 d. direktyva 2006/111/EB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo ir dėl finansinio skaidrumo tam tikrose įmonėse (OL 2006 L 318, P. 17.), buvo kodifikuota.

kuriose valstybė turi lemiamą įtaką, nes jai priklauso lemiamą dalis akcijų ar balsavimo teisių), vadovaujasi rinkos ekonomikos investuotojo principu ir tikisi gauti atitinkamą grąžą, toks finansavimas nelaikomas valstybės pagalba³⁴. Vertinant ar valstybės institucijų veiksmai atitiko privataus investuotojo principą, būtina nustatyti, ar toks investuotojas investuotų į šią įmonę tokiomis pat sąlygomis, neatsižvelgdamas į regioninius ar socialinius veiksnius. Taip yra, nes privatus investuotojas teikdamas naudą ūkio subjektui visada iš šių savo investicijų tikisi tam tikro pelno, todėl jo pasirinkimui investuoti ar ne nedaro įtakos kiti politiniai tikslai, nepaisant to, kokio masto ar socialinės vertės jie būtų, pvz., nedarbo mažinimas, aplinkos apsauga ir kt.³⁵ Pravartu paminėti ir Teisingumo Teismo vienoje iš bylų įtvirtintą nuostatą, kad tam, kad atitinkama valstybės priemonė nebūtų pripažinta valstybės pagalba SESV 107 str. 1 d. prasme, vien to fakto, kad prie tam tikro ūkio subjekto finansavimo didele dalimi prisidėjo ir „realus“ privatus investuotojas, neužtenka. Valstybė savo lėšas turi investuoti remiantis protingumo principu ir nedalyvauti neracionaliuose ūkio subjektų investavimo procesuose nepaisant to, kad tam tikri privatūs investuotojai ir prisiėmė tokią riziką³⁶. Aplinkybė, kad tuo pačiu metu investuoja ne tik valstybės institucijos, bet ir privatūs asmenys, tampa dar mažiau reikšminga, kai ūkio subjektas, į kurį investuojama, yra pripažįstamas turintis ekonominių sunkumų.

Be privataus rinkos investuotojo principo egzistuoja ir tokie principai, kaip kad „Privataus Pardavėjo principas“, „Privataus Pirkėjo principas“, „Rinkos ekonomikos dalyvio principas“ bei „Privataus kreditoriaus principas“. Atsižvelgiant į šio magistro darbo tikslą ir uždavinius, privataus kreditoriaus principas turi būti aptariamas išsamiau.

Vadinamojoje *Tubacex*³⁷ byloje, Teisingumo Teismas pirmą kartą įtvirtino, kad lygiai taip pat kaip ir privatus kreditorius, valstybinis kreditorius, norėdamas atgauti savo skolas, turi teisę su skolininku sudaryti atitinkamą susitarimą, kuriuo visos pastarojo šiam kreditoriui apskaičiuotos skolos būtų atidedamos arba mokamos dalimis, taip palengvinant jam tokių skolų grąžinimą. Tam, kad tokių veiksmų atlikimas nebūtų kvalifikuojamas kaip valstybės pagalba, jie turi tenkinti privataus kreditoriaus principą. Jo esmė, tai viešos valdžios institucijų elgesio lyginimas su stropaus privataus kreditoriaus veiksmiais tokiomis pat aplinkybėmis. Analizuojant privataus kreditoriaus

³⁴ Stanikūnas R. Konkurencijos politika: teorija... P. 193.

³⁵ Šiuo atveju, reikia paminėti Teisingumo Teismo išsakytą nuomonę, kad tais atvejais, kai paramos priemonė suteikiama, remiantis objektyviais komerciniais pagrindais, tai, kad tokia priemonė turi ir papildomą politinį tikslą, nepriskiria jos valstybės pagalbai SESV 107 str. 1d. prasme (Teisingumo Teismo 1996 m. vasario 29 d. sprendimas byloje Nr. C-56/93 // *Belgijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-723, 79 p.).

³⁶ Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 8 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. C-328/99, C-399/00 // *SIM 2 Multimedia prieš Komisiją*, Rink. P. I-4035, 29 p.

³⁷ Teisingumo Teismo 1999 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje Nr. C-342/96 // *Ispanijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-2459, 46 p.

principą, būtina paminėti Teisingumo Teismo praktikoje įtvirtintą nuostatą, kad akivaizdūs privačių ir valstybinių kreditorių finansinių reikalavimų sunkumus patiriančiai įmonei apimties skirtumai ir neproporcingi tokios įmonės skolų nurašymai, atidėjimai ar kitokie mokėjimo palengvinimai, negali automatiškai tokių valstybės veiksmų priskirti ar nepriskirti išskirtinės ekonominės naudos požymiui SESV 107 str. 1 d. prasme³⁸. ES Bendrasis Teismas šiuo atveju pažymėjo, kad tam, kad privataus kreditoriaus principas būtų taikomas tinkamai, būtina nustatyti ar valstybinis sunkumus patiriančios įmonės kreditorius yra panašioje padėtyje, kaip ir privatus tos pačios įmonės kreditorius³⁹. Tais atvejais, kai valstybinio kreditoriaus padėtis skiriasi nuo privataus tos pačios įmonės kreditoriaus, pirmojo veiksmai įmonei – skolininkei palengvinant jam priklausančių skolų grąžinimą turi būti lyginami su hipotetiniu privačiu kreditoriumi, veikiančiu panašiomis aplinkybėmis. Kitaip tariant, ar finansinius sunkumus patirianti įmonė būtų galėjusi gauti panašios apimties naudą, kurią palengvinusi skolų mokėjimą jai suteikė valstybė, iš privataus kreditoriaus, esančio toje pačioje padėtyje kaip ir vertinamas valstybinis kreditorius.

1.1.4. Poveikis konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių

SESV 107 str. 1 d. yra įtvirtinta, kad valstybės pagalba egzistuos tik tuomet, jei valstybės paramos priemonė iškraipo ar turi galimybę iškraipyti konkurenciją ir daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai. Nagrinėjant klausimą ar paramos priemonė yra valstybės pagalba, svarbiausias dėmesys skiriamas ne tokios nacionalinės priemonės formai, o jos poveikiui. Šiuo atveju ES teismų praktika⁴⁰ taip pat puikiai parodo, kad nei tokios priemonės suteikimo tikslai, nei priežastys įtakos jos egzistavimo įvertinimui neturi. Taikant SESV 107 str., atitinkamos priemonės priskyrimas valstybės pagalbai turi būti vertinamas atsižvelgiant į jos poveikį konkurencijai, prekybai tarp valstybių narių, o ne socialinę priemonės prigimtį, priėmimo priežastis ir pan.

³⁸ Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje Nr. T-152/99 // *Hijos de Andrés Molina, SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-3049. Šio sprendimo 166 p. teismas paminėjo, kad išvados, ar tenkinamas privataus kreditoriaus testas, darymas remiantis tik bendra valstybinių kreditorių finansinių reikalavimų dalimi bendroje sunkumus patiriančios įmonės skoloje, nepagrįstai apribotą galimybę įmonei-skolininkei ir jos kreditoriams sudaryti skolos sutartis, kai valstybinių kreditorių reikalavimų dalis gerokai didesnė nei privačių kreditorių. O esant atvirkštinei situacijai, t.y. kai įmonės finansiniai įsipareigojimai privatiems kreditoriams sudaro didesnę dalį nei valstybiniams kreditoriams, sunku įsivaizduoti, kad kurios nors skolų sutartyse numatytos valstybės taikomos priemonės galėtų būti pripažintos valstybės pagalba.

³⁹ Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2004 m. spalio 21 d. sprendimas byloje Nr. T-36/99 // *Lenzing AG prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-3597.

⁴⁰ Teisingumo Teismo 1974 m. liepos 2 d. sprendimas byloje Nr. C-173/73 // *Italijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 709. Čia Teisingumo Teismas paminėjo, kad nepakanka tam tikros priemonės tariamos mokesstinės prigimties ar socialinio tikslo, tam kad būtų išvengta Sutarties 92 str. (šiuo metu SESV 107 str.) taikymo (13 p.).

Kalbant apie konkurencijos iškraipymą, reikia paminėti, kad dažniausiai bet kokia pagalbos priemonė tenkina šį kriterijų. Įrodant jo egzistavimą, būtina nustatyti atitinkamą rinką, žinoti valstybės pagalbos gavėjo padėtį joje, ar toje rinkoje yra gamybos pajėgumų perteklius, nustatyti tarptautinės prekybos apimtis ir numatyti, kaip teikiama pagalba paveiks jos gavėjo padėtį rinkoje jo konkurentų atžvilgiu. Pagalba ypač iškraipo konkurenciją, kai ji teikiama taip vadinamiems jautriems sektoriams, arba didelių investicijų atveju⁴¹. Vertinant šio kriterijaus egzistavimą nėra būtina įrodyti realų konkurencijos iškraipymo faktą. Šiuo atveju užtenka nustatyti potencialią galimybę, egzistuojančią grėsmę ją iškraipyti⁴².

Vadinamojoje *Philip Morris*⁴³ byloje, Teisingumo Teismas įtvirtino, kad kai finansinė valstybės parama sustiprinta vienos įmonės padėtį kitų konkuruojančių įmonių atžvilgiu Bendrijoje vykdant tarpusavio prekybą, laikoma, kad pastarosios įmonės nukentėjo nuo tokios paramos. Kitoje byloje teismas pabrėžė, kad net ir tais atvejais kai įmonė, kuriai suteikta parama, neeksportuoja savo prekių į kitas valstybės nares, poveikis prekybai tarp valstybių narių egzistuoja, jei minėtomis prekėmis apskritai prekiaujama su užsienio šalimis⁴⁴. Tačiau, nereikšminga pagalba (vadinama *de minimis*)⁴⁵ ar pagalba teikiama vietinio pobūdžio veiklai paremti (pvz., parama teikiama kirpyklai, kurios klientai yra miestelio gyventojai) paprastai laikoma neturinti įtakos prekybai tarp valstybių narių ir dėl to jai netaikomas bendras draudimas, įtvirtintas SESV 107 str. 1 d.

1.2. Bendras draudimas teikti valstybės pagalbą ir jo išimtys

SESV 107 str. 1 d. įtvirtina bendrą draudimą taikyti nacionalines pagalbos priemones, kurios, tenkinusios šiame straipsnyje nurodytus ir magistro darbe jau aptartus kriterijus, gali būti kvalifikuojamos kaip valstybės pagalba. Šio draudimo tikslas: užtikrinti, kad ES vidaus rinkoje

⁴¹ Valstybės pagalbos vadovas. P. 6 // http://kt.gov.lt/vp/vp_vadovas.pdf; prisijungimo laikas: 2012-03-14.

⁴² Bendrijos Teismas pažymėjo, kad jei būtų priešingai, t.y. jei ES teisė reikalautų įrodyti realų neteisėtos pagalbos poveikį konkurencijai, taip būtų suteikiamas pranašumas toms valstybėms narėms, kurios teikė pagalbą nesilaikydamos išankstinio pranešimo Komisijai pareigos, prieš tas valstybes, kurios procedūros įtvirtintos SESV laikėsi sąžiningai (Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2002 m. sausio 30 d. sprendimas byloje Nr. T-35/99 // *Keller SpA ir Keller Meccanica SpA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. II-261, 85 p.).

⁴³ Teisingumo Teismo 1980 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje Nr. C-730/79 // *Philip Morris Holland BV prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 2671, 11 p.

⁴⁴ Kai valstybė narė ūkio subjektui suteikia tam tikrą paramą, šalies pasiūla gali likti tokia pat arba padidėti, dėl ko kitose valstybėse narėse įsisteigusioms įmonėms gali likti mažiau galimybių teikti paslaugas šioje valstybėje narėje (Teisingumo Teismo 1988 m. liepos 13 d. sprendimas byloje Nr. C-102/87 // *Prancūzijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją* // Rink. P. 4067, 19 p.).

⁴⁵ Taip, kaip ją apibrėžia 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1998/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai // OL 2006 L 379, P. 5.

nebūtų iškreipta laisva konkurencija ir prekyba, ribojant valstybių narių galimybes teikti subsidijas ar kitokias jų poveikį ir charakteristiką atitinkančias priemones, kuriomis siekiama pagelbėti ūkio subjektams, turintiems finansinių sunkumų, ar pritraukti investicijas. Vis dėlto reikia pripažinti, kad nepaisant poveikio valstybių narių tarpusavio prekybai ar konkurencijos iškreipymų, tam tikrais atvejais valstybės pagalba, skatindama tam tikras veiklas ar palengvindama struktūrinius ekonomikos pokyčius, turi teigiamą poveikį, todėl ji negali būti pripažinta prieštaraujanti ES vidaus rinkai. Toks požiūris įtvirtintas SESV 107 str. 2 d. ir 3 d., kurios numato valstybės pagalbos teikimo galimybę, esant ten numatytoms sąlygoms. Taigi, galima teigti, kad valstybės pagalba iš esmės laikoma nesuderinama su vidaus rinka tais atvejais, kai valstybė narė nepateikia, o Komisija atlikusi tyrimą nenustato jokių pagrindų, patvirtinančių, kad valstybės taikoma priemonė gali tenkinti vieną iš SESV 107 str. įtvirtintų išimčių⁴⁶. SESV 107 str. struktūra gali būti pavaizduota taip:

- 1) nustatomas bendras draudimas teikti valstybės pagalbą, paliekant galimybę jo netaikyti tam tikrais SESV numatytais atvejais (1 d.);
- 2) nustatoma vidaus rinkai besąlygiškai neprieštaraujanti valstybės pagalba (2 d.);
- 3) nustatomi valstybės pagalbos atvejai, kurie, jei tenkinamos tam tikros SESV įtvirtintos sąlygos, gali būti laikomi neprieštaraujantys vidaus rinkai (3 d.).

Jei valstybės pagalba tenkina vieną kurią nors SESV 107 str. 2 d. numatytą išimtį⁴⁷, ji bus automatiškai pripažinta neprieštaraujanti vidaus rinkai, t.y. Komisija neturės teisės uždrausti tokios paramos priemonės taikymo. Šiuo atveju valstybė – pagalbos teikėja Komisijai privalo tik pranešti apie ketinamą teikti tokią pagalbą, o pastaroji turi teisę patikrinti ar numatoma taikyti priemonė neviršija sumos, reikalingos konkrečioje išimtyje numatyto tikslo įgyvendinimui. Skirtinga situacija susiklosto tais atvejais, kai valstybė teikia pagalbą remdamasi viena iš SESV 107 str. 3 d. numatytų sąlygų⁴⁸. Šiuo atveju jau Komisija vertina konkrečios priemonės suderinamumą su vidaus rinka bei

⁴⁶ Teisingumo Teismo 1980 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje Nr. C-730/79 // *Philip Morris Holland BV prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 2671, 18 p.

⁴⁷ SESV 107 str. 2 d. nurodo, kad ES vidaus rinkai neprieštarauja: a) socialinio pobūdžio pagalba individualiems vartotojams, jei ji yra teikiama nediskriminuojant atitinkamų gaminių dėl jų kilmės; b) pagalba gaivalinių nelaimių ar kitų ypatingų įvykių padarytai žalai atitaisyti; c) pagalba, teikiama tam tikrų Vokietijos Federacinės Respublikos regionų, patyrusių žalą dėl Vokietijos padalijimo, ūkiui, jei tokia pagalba reikalinga dėl padalijimo atsiradusiam ekonominiam atsilikimui kompensuoti.

⁴⁸ SESV 107 str. 3 d. nurodo, kad ES vidaus rinkai gali neprieštarauti: a) pagalba, skirta regionų, kuriuose yra neįprastai žemas gyvenimo lygis arba didelis nedarbas, taip pat ir 349 straipsnyje nurodytų regionų, atsižvelgiant į jų struktūrinę, ekonominę ir socialinę padėtį, ekonominei plėtrai skatinti; b) pagalba, skirta bendriems Europos interesams svarbių projektų vykdymui skatinti arba kurios nors valstybės narės ekonomikos dideliems sutrikimams atitaisyti; c) pagalba, skirta tam tikros ekonominės veiklos rūšių arba tam tikrų ekonomikos sričių plėtrai skatinti, jei ji netrikdo prekybos sąlygų taip, kad prieštarautų bendram interesui; d) pagalba, skirta kultūrai remti ir paveldui išsaugoti, jei tokia pagalba prekybos sąlygų ir konkurencijos Sąjungoje nepaveikia taip, kad prieštarautų bendram interesui; e) kitos pagalbos rūšys,

turi teisę uždrausti ją taikyti tais atvejais, kai ji, atlikus tyrimą, jos nuomone, negali būti pateisinama kuria nors 3 d. numatyta išimtimi. Kitaip tariant, šioje situacijoje Komisija įgyvendina jai SESV 108 str. suteiktus įgaliojimus valstybės pagalbos srityje. Valstybės pagalba gali būti teikiama ir tais atvejais, kai vienbalsiai priimdama sprendimą jai pritaria Taryba. Tai išskirtiniai atvejai, kuomet konkrečia valstybės pagalbos priemone siekiama tikslų, reikšmingų sėkmingam vidaus rinkos egzistavimui, tačiau nenurodytų kurioje nors iš SESV 107 str. numatytų išimčių. Tokios procedūros galimybę įtvirtina SESV 108 str. 2 d. 3 ir 4 pastraipos.

1.3. Individuali pagalba ir pagalbos schema

Valstybės pagalba gali būti skirstoma į individualią pagalbą ir pagalbą teikiamą pagal schemą. Dažniausiai valstybės pagalba teikiama remiantis atitinkama valstybės pagalbos schema. Valstybės pagalbos schema – tai bet kuris teisės aktas, pagal kurį bendrai ir abstrakčiai jame apibrėžtoms įmonėms be jokių kitų įgyvendinimo priemonių galima teikti individualią pagalbą, ir bet kuris kitas teisės aktas, pagal kurį vienai arba kelioms įmonėms gali būti teikiama su konkrečiu projektu nesusijusi ir neribotam laikotarpiui skirta pagalba, ir (arba) neriboto dydžio pagalba⁴⁹. Keletas valstybės pagalbos schemų ir kitos išlaidos, kurios nėra valstybės pagalba, gali sudaryti programą, skirtą valstybės politikai įgyvendinti. Individuali pagalba – pagalba, teikiama ne pagal pagalbos schemą (vadinamoji *ad hoc* pagalba), ir pagal schemą teikiama pagalba, apie kurią reikia pranešti atskirai⁵⁰. Ši pagalba gali būti teikiama vienam ar keliems įvardintiems ūkio subjektams.

1.4. Valstybės pagalbos kontrolės procedūros

Kaip jau buvo minėta, pagalba, teikiama remiantis SESV 107 str. 3 d., nėra automatiškai pripažįstama suderinta su vidaus rinka, todėl apie ją dažniausiai būtina pranešti valstybės pagalbos teikimą prižiūrinčiai institucijai – Komisijai. SESV 108 str.⁵¹ Komisijai suteikia įgaliojimus

kurios gali būti nurodytos Tarybos sprendimuose, priimtuose remiantis Komisijos pasiūlymu.

⁴⁹ 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 659/1999, nustatantis išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles // OL 1999 L 83, P. 1, 1 str. d p.

⁵⁰ Ten pat, 1 str. e p.

⁵¹ Procedūriniai šio straipsnio taikymo klausimai reglamentuojami 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 659/1999, nustatančiu išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles (OL 1999 L 83, P. 1), o standartinės pranešimų ir metinių ataskaitų formos, palūkanų normos apskaičiavimo tvarka, taikoma susigrąžinant neteisėtą valstybės pagalbą, taip pat terminų skaičiavimo tvarka yra numatyta 2004 m. balandžio 21 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 794/2004, įgyvendinančiame Tarybos reglamentą (EB) Nr. 659/1999, nustatantį išsamias EB sutarties 93 straipsnio

kontroliuoti valstybės pagalbos teikimą. Ši institucija nustato ar tam tikra priemonė yra valstybės pagalba SESV 107 str. 1 d. prasme, o pripažinus ją atitinkant minėtame straipsnyje numatytus kriterijus, įvertina tokios valstybės pagalbos suderinamumą su vidaus rinka. Darbe skiriami trys valstybės pagalbos atvejai: pranešta pagalba, esama pagalba ir neteisėta pagalba.

1.4.1. Pranešta pagalba

Laikantis SESV 108 str. 3 d., kiekviena valstybė narė yra įpareigojama pranešti Komisijai apie visus savo ketinimus teikti valstybės pagalbą arba iš esmės pakeisti jau egzistuojančią. Tokia pagalba laikoma nauja valstybės pagalba ir iki Komisijos atitinkamo sprendimo jos įgyvendinimas negali būti pradėtas. Gavusi pranešimą apie ketinimą įgyvendinti naują valstybės pagalbos projektą ar ketinimą iš esmės keisti⁵² jau esamą pagalbą, Komisija pradeda pirminį patikrinimą, siekdama įvertinti atitinkamą priemonę. Tokiam įvertinimui yra numatytas 2 mėn. terminas po išsamaus pranešimo gavimo⁵³. Jeigu, atlikus preliminarų vertinimą, Komisijai nekyla abejonių dėl paramos priemonės atitikimo vidaus rinkai arba per nustatytą terminą Komisija šiuo klausimu nepriima jokie sprendimo, valstybė narė turi teisę teikti jos pranešime nurodytą pagalbą⁵⁴. Komisija taip pat gali nuspręsti, kad pranešime nurodyta pagalbos priemonė išvis nėra valstybės pagalba SESV 107 str. 1 d. prasme arba, tais atvejais kai kyla abejonių dėl paramos suderinamumo su vidaus rinka, priimti sprendimą pradėti formalų tyrimo procesą. Sprendime pradėti šį procesą Komisija apibendrina faktus ir teisės aktus, pateikia preliminarų vertinimą dėl pagalbos pobūdžio ir išdėsto abejones dėl priemonės suderinamumo su vidaus rinka. Pradėjus formalų tyrimo procesą, valstybė narė ir kitos suinteresuotosios šalys⁵⁵ per Komisijos nustatytą terminą (paprastai per 1 mėn.) gali pateikti pastabas. Sudėtingesniais atvejais, Komisija gali naudotis ir ekspertų pagalba⁵⁶. Užbaigusi formalų tyrimo procesą Komisija gali priimti vieną iš šių sprendimų: sprendimą, kad pranešta priemonė nėra valstybės pagalba, sprendimą, kad pranešta priemonė yra su vidaus rinka suderinta valstybės pagalba, sprendimą, kad pranešta priemonė gali būti laikoma suderinta su vidaus rinka, jei bus

taikymo taisyklės (OL 2004 L 140, P. 1).

⁵² Numatoma iš esmės keisti esama valstybės pagalba, tai pagalba, kurios tikslai ar sąlygos yra keičiamos iš esmės arba kurios suma per metus yra didinama daugiau kaip 20 %, lyginant su jau patvirtintos pagalbos dydžiu.

⁵³ Pranešimas apie planuojamą teikti valstybės pagalbą yra išsamus, kai per 2 mėn. (arba abipusišku susitarimu nustatytą ilgesnį terminą) nuo jo ar papildomos informacijos gavimo, Komisija nepareikalauja daugiau papildomos informacijos.

⁵⁴ Tačiau, vis dėlto, kai Komisija nepriima sprendimo per 2 mėn., valstybė narė prieš teikdama tokią pagalbą turi ją informuoti, o ši gali priimti atitinkamą sprendimą per 15 darbo dienų nuo tokios informacijos gavimo.

⁵⁵ Reikia pažymėti, kad šiuo atveju tokia šalis gali būti bet kuri valstybė narė ar bet kuris asmuo, taip pat ūkio subjektas ar asociacija, kurių interesai gali būti paliesti teikiant pagalbą.

⁵⁶ Komisijos 2004 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Nr. C58/2003 *ALSTOM*, OL 2005 L 150, P. 24.

tenkinamos tam tikros sąlygos (sąlyginį sprendimą) ir sprendimą, kad priemonė nėra suderinama su vidaus rinka, todėl tokia valstybės pagalba negali būti teikiama. Formalaus tyrimo proceso trukmė – iki 18 mėn., bet suinteresuotosios valstybės narės ir Komisijos bendru sutarimu šis terminas gali būti pratęsiamas. Valstybė narė, iki Komisijai priimant sprendimą dėl valstybės pagalbos suderinamumo, tiek preliminaraus, tiek formalaus tyrimo metu gali atsiimti savo pranešimą.

1.4.2. Esama pagalba

Esama valstybės pagalba:

- pagalba, kuri buvo pradėta teikti iki Europos Bendrijos steigimo sutarties įsigaliojimo (1958 m. sausio 1d.) ir tebetaikoma valstybėse narėse;
- pagalba, kuri valstybėse buvo teikiama dar iki joms tampa ES narėmis, jei tenkinami tam tikri reikalavimai;
- pagalba, apie kurią buvo pranešta ir kurią Komisija arba Taryba patvirtino;
- pagalba, dėl kurios Komisija per 2 mėn. po išsamaus pranešimo apie pagalbą pateikimo nepriėmė sprendimo;
- nepranešta pagalba, kuriai pasibaigęs 10 metų senaties terminas⁵⁷;
- pagalba, kuri jos įgyvendinimo metu nebuvo laikoma valstybės pagalba, tokia ji tapo vėliau, dėl vidaus rinkos vystymosi ir nebuvo valstybės narės pakeista.

1.4.3. Neteisėta pagalba

Pagalba, teikiama nesilaikius SESV 108 str. 3 d. numatyto reikalavimo pranešti Komisijai apie visus ketinimus teikti paramos priemonę, laikoma neteisėta pagalba. Neteisėta pagalba gali apimti jau suteiktą ar dar vis teikiamą pagalbą, apie kurią nebuvo pranešta Komisijai, praneštą pagalbą, kuri teikiama be Komisijos pritarimo, arba pagalbą, apie kurią pranešama tik po jos suteikimo. Pagrindinės tokios pagalbos vertinimo procedūros nesiskiria nuo procedūrų taikomų praneštos pagalbos atveju, tačiau esant galimam neteisėtam pagalbos teikimui, šis tyrimas gali būti pradedamas ir valstybei narei pateikus pranešimą, ir pačios Komisijos iniciatyva, jai gavus informaciją apie galimai neteisėtą pagalbą iš bet kurio šaltinio. Šiuo atveju nėra numatyta vertinimo

⁵⁷ 1999 m. kovo 22 d Tarybos reglamentas (EB) Nr. 659/1999, nustatantis išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles // OL 1999 L 83, P. 1, 15 str.

terminų, o valstybė narė negali atsiimti pranešimo. Komisijai pripažinus tokią pagalbą nesuderinama su vidaus rinka, ji, išskyrus tam tikras siauras išimtis, turi būti gražinama kartu su palūkanomis⁵⁸.

1.4.4. Išimtis, kai netaikoma SESV 108 straipsnio 3 dalis

Kai kurie ES teisės aktai visus juose numatytus reikalavimus tenkinančiai pagalbai taiko išimtį, atleidžiančią nuo pareigos pranešti pagal SESV 108 str. 3 d. Tokia išimtis numatyta reglamentuose, Komisijos priimtuose remiantis 1998 m. gegužės 7 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 994/98 dėl Europos bendrijos steigimo sutarties 92 ir 93 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims⁵⁹. Tokių reglamentų pavyzdys galėtų būti vadinamasis *de minimis* reglamentas⁶⁰, įtvirtinantis, kad jame numatyta pagalba yra nereikšminga, t.y. kai teikiamos subsidijos ekvivalentas neviršija reglamente nurodytos sumos (šiuo metu tai 200 000 eurų), pripažįstama, kad tokia priemonė negali daryti reikšmingo poveikio konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių, todėl ji nėra valstybės pagalba SESV 107 str. 1 d. prasme. Kitas pavyzdys tai 2008 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/2008, skelbiantis tam tikrų rūšių pagalbą, suderinama su bendrąja rinka taikant Sutarties 87 ir 88 straipsnius (Bendrasis bendrosios išimties reglamentas)⁶¹. Jame numatyta galimybė tam tikroms horizontalios valstybės pagalbos rūšims, tais atvejais kai jos tenkina visas minėto reglamento sąlygas ir jei pateikiama aiški nuoroda į jį, išvengti procedūros, numatytos SESV 108 str. 3 d. Šiuo atveju pagalbos rūšys, išvardintos Bendrajame bendrosios išimties reglamente, jau laikomos suderinamomis su vidaus rinka. SESV 108 str. 3 d. numatyta procedūra taip pat netaikoma valstybės pagalbai, atitinkančiai Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinančiame Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70⁶² ir Komisijos sprendime dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 straipsnio 2 dalies taikymo valstybės pagalbai, kompensacijos už viešąją paslaugą forma skiriamai tam tikroms įmonėms, kurioms pavesta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas⁶³, įtvirtintas nuostatas.

⁵⁸ Teisingumo Teismo 1995 m. balandžio 4 d. sprendimas byloje Nr. C-350/93 // *Europos Bendrijų Komisija prieš Italijos Respubliką*, Rink. P. I-699, 22 p.

⁵⁹ OL 1998 L 142, P. 1.

⁶⁰ 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1998/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai // OL 2006 L 379, P. 5.

⁶¹ OL 2008 L 214, P. 3.

⁶² OL 2007 L 315, P. 1.

⁶³ OL 2012 L 7, P. 3.

2. ĮMONIŲ RESTRUKTŪRIZAVIMO PAGRINDAI LIETUVOJE

Įmonės restruktūrizavimas – procesas, kuriuo siekiama išsaugoti ir plėtoti įmonės veiklą, sumokėti skolas ir išvengti bankroto, gaunant įmonės kreditorių pagalbą, taikant ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones. Šis procesas turėtų būti vertinamas teigiamai tiek finansinių sunkumų turinčių įmonių, tiek jų kreditorių, tiek darbuotojų, tiek ir pačios valstybės atžvilgiu. Visų pirma, įmonei nusprendus restruktūrizuotis, jai suteikiama galimybė įveikti laikinus objektyviai ir subjektyviai sąlygotus sunkumus, atkurti mokumą, išsaugoti ir toliau plėtoti savo veiklą. Antra, restruktūrizuojamos įmonės kreditoriams šiuo atveju atsiranda realios galimybės ateityje, atkūrus įmonės mokumą, atgauti visas ar bent didesnę dalį savo lėšų, trečia, darbuotojams išsaugoti darbo vietas ir gauti atlyginimus. Ketvirta, valstybėje, kurioje vykdomi įmonių restruktūrizavimai, taip yra plėtojamas verslas ir ūkinė veikla, mokami mokesčiai. Nuo 2001 m. liepos 1 d., t.y. nuo ĮRĮ įsigaliojimo, Lietuvoje įmonės, patiriančios finansinius sunkumus, taip pat turi galimybę vietoj bankroto rinktis restruktūrizavimo procesą teismo tvarka, t.y. teismo keliu atkurti mokumą ir toliau vystyti savo veiklą taip išvengiant įmonės likvidavimo. Vis dėlto, remiantis Bankroto departamento duomenimis, nuo 2001 m. iki 2009 m. Lietuvoje buvo pradėtas tik 41 restruktūrizavimas, iš kurių tik 5 įmonės sėkmingai baigtos restruktūrizuoti, o bankroto procesas tuo pačiu laikotarpiu buvo pradėtas 5814 įmonių⁶⁴. Toks santykis gali būti siejamas su restruktūrizavimo proceso naujumu tiek įmonėms, tiek jos kreditoriams, taip pat ir su tuo metu ĮRĮ galiojusiomis pakankamai sudėtingomis restruktūrizavimo procedūromis, kas galėjo turėti įtakos neigiamo požiūrio į patį restruktūrizavimo procesą susiformavimui. Nuo 2009 m. restruktūrizavimų skaičius Lietuvoje išaugo. Tam reikšmės turėjo nuo 2008 m. įsivyravusi pasaulinė finansų krizė, t.y. bendrai kalbant, daug daugiau įmonių nei įprastai susidūrė su finansiniais sunkumais, tad daugiau įmonių nusprendė rinktis ir restruktūrizavimą. Tačiau, vis dėlto, šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį ir į 2010 m. spalio 1 d. įsigaliojusią atnaujintą ĮRĮ redakciją⁶⁵ bei joje padarytus svarbius pokyčius, susijusius su paprastesniu ir aiškesniu restruktūrizavimo procesu Lietuvoje.

Remiantis šiuo metu galiojančio ĮRĮ 1 str. 4 d., restruktūrizavimo procesas Lietuvoje netaikomas biudžetinėms įstaigoms, politinėms partijoms, profesinėms sąjungoms, religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, kredito įstaigoms, mokėjimo įstaigoms, elektroninių pinigų įstaigoms, draudimo ir perdraudimo įmonėms, valdymo įmonėms, investicinėms kintamojo kapitalo

⁶⁴ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų duomenys ir analizė // <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php>; prisijungimo laikas: 2013-03-07.

⁶⁵ Pakeitimai padaryti ĮRĮ pakeitimo ĮSTATYMU // Valstybės žinios. 2010, Nr. 86-4529.

bendrovėms, uždaro tipo investicinėms bendrovėms ir vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkams. ĮRĮ 4 str. nurodo, kad restruktūrizavimas gali būti pradėtas, jeigu įmonė:

- 1) turi finansinių sunkumų arba yra reali tikimybė, kad jų turės per artimiausius 3 mėn.;
- 2) nėra nutraukusi veiklos;
- 3) nėra bankrutuojanti ar bankrutavusi;
- 4) įsteigta ne mažiau kaip prieš 3 m. iki pareiškimo teismui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškelimo pateikimo dienos;
- 5) nuo teismo sprendimo baigti įmonės restruktūrizavimo bylą arba nutarties nutraukti bylą ĮRĮ nurodytais pagrindais įsiteisėjimo dienos praėjo ne mažiau kaip 5 m.

Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad sąlygos, susijusios su įmonės veikimo laiku ir laiko tarpu nuo įmonės restruktūrizavimo bylos nutraukimo arba restruktūrizavimo pabaigos, lyginant su iki 2010 m. spalio 1 d. galiojusia ĮRĮ redakcija yra naujos.

Svarbūs pokyčiai atnaujintame ĮRĮ yra susiję su restruktūrizavimo bylos inicijavimu. Iki 2010 m. spalio 1 d. kiekvienu konkrečiu atveju norint įmonei iškelti restruktūrizavimo bylą, tam reikėdavo įmonės kreditorių sutikimo. Tai gerokai apsunkindavo finansinių sunkumų turinčių įmonių galimybę pertvarkyti savo veiklą, renkantis restruktūrizavimo procesą. Pagal šiuo metu galiojantį ĮRĮ sprendimą kreiptis į teismą dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškelimo turi teisę priimti tik įmonės dalyvių susirinkimas, savininkas arba valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (ĮRĮ 6 str. 1 d.). Restruktūrizavimo plano metmenis šiuo atveju rengia įmonės vienasmenis ar kolegialus valdymo organas, o tvirtina tik įmonės dalyvių susirinkimas, savininkas arba valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija. Kalbant apie restruktūrizavimo plano metmenis, taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad šiuo metu galiojantis ĮRĮ apibrėžia metmenų gaires ir informaciją, kuri imperatyviai privalo būti ten atskleista (ĮRĮ 5 str.). Tai suteikia galimybę teismui, kuris turi priimti sprendimą iškelti arba atsisakyti kelti restruktūrizavimo bylą, kiekvienu konkrečiu atveju objektyviau įvertinti restruktūrizavimo bylos iškelimo būtinybės priežastis bei įmonės siektinų tikslų sugrąžinti skolas kreditoriams realų įgyvendinimą. Reikia pažymėti, kad nors šiuo metu sprendimo teisė iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą yra suteikiama tik jos dalyviams ir savininkams, įmonės kreditoriai, remiantis ĮRĮ 6 str. 2 d. 1 p.⁶⁶ ir 7 str. 12 d. 1 p.⁶⁷, taip pat privalo būti tinkamai informuoti apie pradėtą restruktūrizavimo procesą.

⁶⁶ Įmonės valdymo organas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo sprendimo kreiptis į teismą dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškelimo priėmimo dienos raštu praneša kiekvienam kreditoriui, asmenims, kuriems įmonė yra

Taigi, įmonės valdymo organas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo įmonės dalyvių susirinkimo, savininko arba valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teisės ir pareigas įgyvendinančios institucijos sprendimo kreiptis į teismą dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo priėmimo dienos pateikia pareiškimą teismui dėl įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo. Pareiškimas teikiamas vietovės, kurioje yra įmonės buveinė, apygardos teismui LR civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka (IRĮ 6 str. 2 d. 2 p.). Dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo teismas priima nutartį. Ši nutartis neskundžiama. Jeigu dėl įmonės buvo priimti teismų ir kitų institucijų sprendimai ir pagal juos išduoti vykdomieji dokumentai, teismui priėmus nutartį dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo, įmonės turtas (lėšos) pagal šiuos vykdomuosius dokumentus gali būti areštuojamas, tačiau nuo teismo nutarties dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos šio turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas (IRĮ 7 str. 2 d.). Taigi, skirtingai nei prieš tai, šiuo metu pareiškėjui nebereikia teikti papildomo prašymo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones, galiosiančias iki nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą arba atsisakyti ją kelti įsiteisėjimo dienos, įmonės turto (lėšų) realizavimo ir (ar) išieškojimo pagal vykdomuosius dokumentus atžvilgiu. Tuo atveju, jeigu įmonės sąskaitos yra areštuotos ar joms taikomi kiti disponavimo apribojimai, teismas nutartyje dėl pareiškimo iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą priėmimo privalo nurodyti, kad iš vienos ar kelių konkrečių sąskaitų gali būti mokami visi įmonės ūkinei komercinei veiklai reikalingi mokėjimai ir įmokos (IRĮ 7 str. 2 d.).

Teismas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo nutarties dėl pareiškimo iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos priima nutartį iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą ar atsisakyti ją kelti. Teismas turi teisę dėl svarbių priežasčių pratęsti pasirengimo nagrinėti įmonės restruktūrizavimo bylą teisme terminą, bet ne ilgiau kaip vieną mėnesį (IRĮ 7 str. 3 d.). Teismo nutartis iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą arba atsisakyti ją kelti gali būti skundžiama atskiruoju skundu. Toks skundas Lietuvos apeliaciniame teisme turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per 14 darbo dienų nuo jo gavimo dienos (IRĮ 7 str. 13 d.). Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad tokie

užtikrinusi savo ar trečiųjų asmenų įsipareigojimų tinkamą vykdymą laidavimu, garantija ar kitomis prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėmis, taip pat asmenims, kurie yra suteikę garantiją ar kitas prievolių įvykdymo užtikrinimo priemones už įmonę ir LR Vyriausybės įgaliotai institucijai apie šio sprendimo priėmimą ir nusiunčia kreditoriams ir LR Vyriausybės įgaliotai institucijai metmenis ir įmonės dalyvių susirinkimo, savininko arba valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teisės ir pareigas įgyvendinančios institucijos sprendimą dėl metmenų patvirtinimo.

⁶⁷ Restruktūrizavimo administratorius, gavęs pranešimą apie įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimą, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas apie iškeltą įmonės restruktūrizavimo bylą praneša kreditoriams, asmenims, kuriems įmonė yra užtikrinusi savo ar trečiųjų asmenų įsipareigojimų tinkamą vykdymą laidavimu, garantija ar kitomis prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėmis, taip pat asmenims, kurie yra suteikę garantiją ar kitas prievolių įvykdymo užtikrinimo priemones už įmonę.

terminai iki 2010 m. spalio 1 d. ĮRĮ nebuvo numatyti. Jų taikymas, autoriaus nuomone, restruktūrizavimo procesą padarė operatyvesnį bei efektyvesnį. Kai teismas priima nutartį iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą, nuo jos įsiteisėjimo dienos iki teismo nutarties patvirtinti restruktūrizavimo planą priėmimo dienos draudžiama vykdyti visas pinigines prievoles, neįvykdytas iki teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos (ĮRĮ 8 str. 1 p.). Sustabdomas netesybų ir palūkanų už visas įmonės prievoles, susidariusias iki teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos, skaičiavimas, išskyrus delspinigius už pavėluotai dėl darbdavio kaltės išmokėtą darbo užmokestį ir kitas su darbo santykiais susijusias išmokas, ir jeigu sprendimas priimtas teismo nutartimi iškeliant restruktūrizavimo bylą vykdyti savanoriškus įmonės įsipareigojimus (ĮRĮ 8 str. 2 p.). Sustabdomas išieškojimas pagal vykdomuosius dokumentus ir reikalavimų įskaitymas (ĮRĮ 8 str. 3 p.). Nuo teismo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą įsiteisėjimo įmonė įgyja restruktūrizuojamos įmonės statusą (ĮRĮ 7 str. 10 d.).

Teismo nutartyje iškelti įmonei restruktūrizavimo bylą be visų kitų faktų ir įpareigojimų privalo būti nurodytos ir restruktūrizavimo plano parengimo ir pateikimo teismui datos. Tokiame restruktūrizavimo plane turi būti nurodyta: restruktūrizavimo tikslai ir trukmė, įmonės verslo planas restruktūrizavimo laikotarpiui, kreditorių sąrašas, jų reikalavimų sumos ir tenkinimo terminai, numatoma kreditorių pagalba dėl skolinių įsipareigojimų, susidariusių iki įmonės restruktūrizavimo bylos iškėlimo teisme, ir kt. (ĮRĮ 12 str. 1 d.). Taigi, galima teigti, kad restruktūrizavimo procesas padeda spręsti kreditorių ir įmonės savininkų skolų problemas, susidariusių skolų grąžinimą išdėstant įmonės restruktūrizavimo plane. Įmonės verslo plane turi būti nustatytos sėkmingam restruktūrizavimui reikalingos priemonės ir jų įgyvendinimo terminai, tarp jų: nuostolingos veiklos atsisakymas, veiklos įvairinimas, naujų produktų (prekių ar paslaugų) gamyba, įmonės turimas ar numatomas įsigyti turtas, reikalingas įmonės veiklai, ir kt. (ĮRĮ 12 str. 2 d.). Kokios konkrečiai priemonės turėtų būti įmonės pasirenkamos tam, kad atsirastų reali galimybė atgaivinti ir toliau plėtoti jos veiklą, priklauso nuo kiekvienos konkrečios įmonės turimų finansinių problemų pobūdžio ir pasirinkto jų sprendimo būdo. Restruktūrizavimas negali tęstis ilgiau kaip 4 m. Įmonės valdymo organas arba restruktūrizavimo administratorius kreditorių susirinkimo nutarimu gali pateikti prašymą teismui dėl įmonės restruktūrizavimo termino pratęsimo. Teismas arba teisėjas gali pratęsti restruktūrizavimo trukmę, bet ne ilgiau kaip vieneriems metams (ĮRĮ 12 str. 3 d.).

Įmonės valdymo organas restruktūrizavimo plano projektą pateikia įmonės dalyvių susirinkimui, savininkui arba valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai. Minėtiems subjektams pritarus restruktūrizavimo plano projektui,

įmonės valdymo organas per vieną darbo dieną jį pateikia restruktūrizavimo administratoriui (ĮRĮ 14 str. 1 d.). Šis, gavęs patvirtintą restruktūrizavimo plano projektą, parengia rašytinę išvadą dėl jo įgyvendinimo galimybių ir ją pateikia įmonės valdymo organui, su juo suderina numatomo kreditorių susirinkimo dėl pritarimo restruktūrizavimo plano projektui laiką ir vietą, raštu informuoja kiekvieną kreditorių ir kitus asmenis apie tokio kreditorių susirinkimo laiką ir vietą, būdus, kuriais galima susipažinti su restruktūrizavimo plano projektu ir išvada (ĮRĮ 14 str. 2 d.). Kreditorių susirinkimas pritaria restruktūrizavimo plano projektui, jeigu už tai balsuoja kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos (ĮRĮ 14 str. 3 d.). Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad prieš įsigaliojant 2010 m. spalio 1 d. ĮRĮ redakcijai, vertinė išraiška turėjo sudaryti ne mažiau kaip 3/4 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos. Vadinasi, šiuo metu tam, kad kreditorių susirinkime būtų patvirtintas įmonės restruktūrizavimo plano projektas, reikalinga mažesnė kreditorių balsų dauguma. Tai vėlgi suteikia didesnę galimybę įmonei restruktūrizuotis.

Restruktūrizavimo plano projektas turi būti pateiktas tvirtinti teismui ne vėliau kaip per 6 mėn. nuo nutarties iškelti įmonės restruktūrizavimo bylą priėmimo dienos. Teismas restruktūrizavimo administratoriaus arba įmonės valdymo organo prašymu turi teisę pratęsti šį terminą, bet ne ilgiau kaip vienam mėnesiui (ĮRĮ 14 str. 5 d.). Reikia paminėti, kad prieš įsigaliojant 2010 m. atnaujintam ĮRĮ, toks terminas buvo 4 mėn. su galimybe teismui jį pratęsti dar vienam mėnesiui. Vadinasi, šiuo metu restruktūrizuojamos įmonės turi daugiau laiko paruošti išsamų, nuoseklų, su kreditoriais suderintą restruktūrizavimo plano projektą, kas suteikia daugiau galimybių, kad jam bus pritarta kreditorių susirinkime ir jis bus tvirtinamas teismo. Teismas, gavęs kreditorių susirinkimo, pritarusio restruktūrizavimo plano projektui, protokolą ir restruktūrizavimo plano projektą su išvada, per 15 kalendorinių dienų rašytinio proceso tvarka priima nutartį dėl restruktūrizavimo plano. Teismo nutartis patvirtinti restruktūrizavimo planą yra galutinė ir neskundžiama (ĮRĮ 14 str. 6 d.).

Restruktūrizavimo plano pakeitimai svarstomi ir tvirtinami tokia pačia tvarka kaip ir restruktūrizavimo planas (ĮRĮ 14 str. 11 d.).

Tais atvejais, kai nustatytais terminais restruktūrizavimo planas nepateikiamas, teismas įmonės restruktūrizavimo bylą nutraukia (ĮRĮ 28 str. 1 d. 1 p.).

3. VALSTYBĖS PAGALBA RESTRUKTŪRIZAVIME

Šiame skyriuje bus nagrinėjamas valstybės pagalbos aktualumas restruktūrizavime, t.y. analizuojami teigiami ir neigiami valstybės pagalbos restruktūrizavime bruožai, bandoma atsakyti į klausimą, ar valstybės pagalba įmonėms restruktūrizuoti gali būti naudinga ne tik pačioms įmonėms, bet ir visai visuomenei. Taip pat 2004 m. Komisijos priimtų gairių dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti⁶⁸ pagrindu bus nagrinėjami kriterijai, kuriuos įmonės, norėdamos pasinaudoti individualia valstybės pagalbos galimybe, ir jų restruktūrizavimo planai turi tenkinti, tam kad būtų gautas teigiamas Komisijos sprendimas dėl valstybės pagalbos restruktūrizavime. Trumpai bus aptariamos restruktūrizuojamos įmonės – valstybės pagalbos gavėjos ir valstybės – valstybės pagalbos teikėjos įsipareigojimai dėl restruktūrizavimo pagalbos gavus teigiamą ar sąlyginį Komisijos sprendimą.

3.1. Valstybės pagalbos aktualumas restruktūrizavime

Valstybės pagalba restruktūrizuojamoms įmonėms yra viena iš labiausiai rinką galinčių iškraipyti valstybės pagalbos rūšių. Praeityje restruktūrizavimo operacijoms skirta pagalba tapo kai kurių, prieštarinčiausiai vertinamų valstybės pagalbos atvejų priežastimi⁶⁹. Ši pagalba leidžia įmonėms išlikti rinkoje ir toliau tęsti veiklą, kai įprastomis rinkos sąlygomis, nesant valstybės įsikišimo, jos būtų priverstos pasitraukti iš atitinkamos rinkos, kaip nesugebančios joje funkcionuoti, palaikydamos normalią savo finansinę būklę. Kitaip tariant, pratęsimas neefektyvių⁷⁰ įmonių egzistavimo laikotarpis, kartu iš konkurentų atimant galimybę perimti tokios finansinių sunkumų turinčios įmonės atitinkamos rinkos dalį. Reikia sutikti su nuomone, kad nuostolinga įmonių veikla ir jų pasitraukimas iš rinkos yra svarbi konkurencijos proceso dalis. Tai gali būti rinkos požymis, kad atitinkami ištekliai bus geriau panaudoti kitur⁷¹. Tam tikri atlikti tyrimai parodė, kad bendras produktyvumo augimas teigiamai įtakojamas ne tada, kai bandoma pagerinti jau pozicijas rinkoje užsiėmusių įmonių produktyvumą, o tada, kai tokių, mažiau produktyvių įmonių rinkos dalis pereina

⁶⁸ Komisijos Komunikatas - „Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti“ // OL 2004 C 244, P. 2.

⁶⁹ Ten pat, 4 p.

⁷⁰ Efektyvumas šiame darbe vartojamas, kaip įmonės veiklos veiksmingumas, rezultatyvumas, reiškiamas ta veikla pasiekto rezultato ir sąnaudų jam pasiekti santykiu (Lukaševičius K., Martinkus B., Piktyš R. Verslo ekonomika. Kaunas: Technologija, 2005.).

⁷¹ Economic Advisory Group on Competition Policy (EAGCP) Commentary on European Community Rescue & Restructuring Aid Guidelines // http://ec.europa.eu/dgs/competition/economist/restructuring_guidelines.pdf ; prisijungimo laikas: 2012-09-23.

kitoms, produktyviau veikiančios įmonėms⁷², kas turėtų apibūdinti įmonių pasitraukimą iš rinkos kaip svarbią sąlygą produktyvumo augimui. Atsižvelgiant į visa tai, yra tikimybė, kad valstybės teikiama pagalba finansinių sunkumų turinčioms įmonėms, gali tapti rinkos nepakankamumo priežastimi. Tai taip pat gali riboti ar iškraipyti konkurenciją, nes įmonėms, kurios tokios valstybės paramos negauna, gali tapti sudėtinga konkuruoti dėl subsidijuojamų įmonių nustatomų mažesnių jų produkcijos ar paslaugų kainų. Reikia paminėti ir pačios galimybės gauti valstybės pagalbą restruktūrizavime netiesioginį poveikį rinkoje veikiančių įmonių paskatoms. Efektyvios įmonės, kurioms valstybės pagalba restruktūrizavime nėra aktuali, gali susidurti su didesnę riziką nei įprastai prisiimančiais neefektyviais konkurentais, kurių egzistavimas bus pratęsiamas valstybės teikiama pagalba. Tai gali lemti tai, kad efektyvios įmonės imsis konservatyvesnės investavimo politikos. Dėl to, galima teigti, kad neefektyvių įmonių rinkos dalys, didės efektyvių įmonių sąskaita.

Iš kitos pusės, nors įmonės finansiniai sunkumai paprastai turėtų būti suvokiami tik kaip pačios įmonės problema, atsižvelgiant į egzistuojančius glaudžius komercinius tarpusavio įmonių ryšius, dažnai tokia situacija neigiamai paveikia ir kitas ekonomikos dalis. Tobulos konkurencijos sąlygomis, kur egzistuoja daug pardavėjų ir pirkėjų, nėra jokių įėjimo į rinką kliūčių, o ištekliai lengvai perkeliama iš vienos ekonominės veiklos į kitą, tam tikros įmonės pasitraukimas iš rinkos neturėtų kelti problemų. Tačiau realybėje šių sąlygų egzistavimas yra kitoks, todėl, pvz., didelės įmonės pasitraukimas iš rinkos gali nutraukti esminę tiekimo sutarčių grandinę, kas savo ruožtu gali neigiamai paveikti ir kitas įmones, tokias kaip žaliavų ir pagalbinių paslaugų tiekėjus. Tam tikros įmonės pasitraukimas gali netiesiogiai lemti ir monopolijos ar tvirtos oligopolijos atsiradimą atitinkamoje rinkoje. Tai gali sąlygoti piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, draudžiamų susitarimų sudarymą, kas, žinoma, nėra naudinga vartotojams. Taip pat valstybei nėra naudingas ir darbo vietų mažėjimas, kas neišvengiamai nutinka likviduojant įmonę. Neigiamas poveikis tampa dar akivaizdesnis, kai šalies darbo rinka nebūna pasirengusi laiku iš naujo įdarbinti tokios likviduotos įmonės atleistų darbuotojų, pasiūlant jiems alternatyvias darbo vietas. Taip gali nutikti, kai valstybėje ar jos dalyje nėra efektyviai veikiančios darbuotojų mokymo ir perkvalifikavimo sistemos arba dėl egzistuojančio aukšto nedarbo lygio. O toks ilgalaikis nedarbas, akivaizdu, kad gali turėti neigiamos įtakos socialinei valstybės ar jos dalies struktūrai.

Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad valstybės pagalba tam tikrais atvejais yra naudinga ne tik pačiai restruktūrizuojamai įmonei, bet ir visai visuomenei. Tačiau, kaip bebūtų, valstybės intervencija, gelbėjant įmones, turinčias finansinių sunkumų, negali tapti norma. Tai turi būti

⁷² Ten pat, P. 3.

išimtiniai atvejai, nes tokia valstybės pagalba gali labai neigiamai paveikti konkurenciją, prekybą tarp valstybių narių ir nors iš pradžių vartotojams toks valstybės įsikišimas gali pasirodyti naudingas dėl sumažėjusių kainų, o darbuotojams dėl išsaugotų darbo vietų ilgesniu laikotarpiu yra sudėtinga įžvelgti naudą palaikant neveiksmingą įmonę rinkoje iš mokesčių mokėtojų kišenės. Taigi valstybei teikiant pagalbą įmonėms restruktūrizuoti, turi būti laikomasi griežtų sąlygų, kad būtų atkurtas įmonės ilgalaikis gyvybingumas, o ne tiesiog palaikomas neefektyvių įmonių egzistavimas rinkoje. Tokiu būdu neveiksmingos įmonės yra skatinamos nutraukti savo veiklą, o taip pat didėja įmonių pasirengimas konkuruoti pasauliniu mastu. Reikia paminėti, kad visa tai jau dabar prisideda prie strategijos „Europa 2020“⁷³ pavyzdinės iniciatyvos „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“ įgyvendinimo⁷⁴.

3.2. Bendrijos gairių dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti analizė

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvai įstojus į ES, jai pradėjo galioti Europos Bendrijos steigimo sutartis (šiuo metu SESV) ir atitinkamai kiti ES antriniai teisės aktai, valstybės pagalbos teikimas Lietuvoje turi atitikti minėtuose dokumentuose numatytas normas ir reikalavimus, o nacionaliniai įstatymai šiuo klausimu taip pat privalo būti suderinti su ES numatytais standartais.

Reikia paminėti, kad dėl nuo 2008 m. įsivyravusios pasaulinės finansų krizės valstybės pagalba finansų įstaigų restruktūrizavime yra teikiama remiantis SESV 107 str. 3 d. b p., t.y. kurios nors valstybės narės ekonomikos dideliems sutrikimams atitaisyti, o tokios pagalbos vertinimas atliekamas vadovaujantis Komisijos komunikatu dėl finansų sektoriaus gyvybingumo atkūrimo ir restruktūrizavimo priemonių vertinimo pagal valstybės pagalbos taisyklės dabartinės krizės sąlygomis (Restruktūrizavimo komunikatas)⁷⁵. Tačiau šis magistro darbas apima tik valstybės pagalbą realios ekonomikos įmonių restruktūrizavime, todėl aktualus šiuo atveju tampa tik SESV 107 str. 3 d. c p. Jame teigiama, kad bendras draudimas, numatytas SESV 107 str. 1 d., teikti valstybės pagalbą gali būti netaikomas, jei pagalba skirta tam tikros ekonominės veiklos rūšių arba

⁷³ „Europa 2020“ – tai ES dešimties metų ekonomikos augimo strategija. Komisijos komunikatas 2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2012-10-09.

⁷⁴ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui ES valstybės pagalbos modernizavimas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0209:FIN:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2012-10-09.

⁷⁵ OL 2009 C 195, P. 9.

tam tikrų ekonomikos sričių plėtrai skatinti, jei ji netrikdo prekybos sąlygų taip, kad prieštarautų bendram interesui. Taigi šis punktas yra pagrindas valstybės pagalbą, atitinkančią minėtas sąlygas, teikti ir sunkumus patiriančioms įmonėms restruktūrizuoti. Restruktūrizavimo pagalba yra priskiriama horizontaliai valstybės pagalbai, tačiau šiuo atveju nėra taikomas pirmoje darbo dalyje minėtas Bendrasis bendrosios išimties reglamentas. Valstybės pagalbai restruktūrizavime netaikoma ir *de minimis* taisyklė, t.y. bet kokio dydžio individuali valstybės pagalba restruktūrizuojamos įmonėms turi būti įvertinama Komisijos ir teikiama tik jai priėmus teigiamą ar sąlyginį sprendimą. Restruktūrizavimo pagalbos teikimas turi būti atliekamas vadovaujantis 2004 m. Komisijos priimtomis gairėmis dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti (toliau – Gairės)⁷⁶. Šios Gairės skirtos visų sektorių įmonėms, išskyrus anglies arba plieno sektoriuje veikiančias įmones, nepažeidžiant jokių konkrečių taisyklių, susijusių su tuose sektoriuose veikiančiomis ir sunkumus patiriančiomis įmonėmis. Išskyrus 79 p., jos taikomos žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuose, laikantis konkrečių gairėse nustatytų taisyklių dėl valstybės pagalbos žuvininkystei ir akvakultūrai ištyrimo. 5 skyriuje pateikiamos kai kurios papildomos taisyklės žemės ūkiui (Gairių 18 p.). Atsižvelgiant į šio darbo tikslą ir uždavinius, Gairėse valstybėms narėms numatyta galimybė, sunkumus patiriančioms įmonėms teikti ir sanavimo pagalbą, kuri ten apibrėžiama kaip laikina ir atšaukiama pagalba, kurios svarbiausias tikslas yra padėti sunkumus patiriančiai įmonei išlikti tol, kol rengiamas jos restruktūrizavimo arba likvidavimo planas, nebus nagrinėjama. Gairių nagrinėjimo pagrindas šiame magistro darbe bus bendros sąlygos, kuriomis leidžiama teikti restruktūrizavimo pagalbą, apie kurią Komisijai pranešama individualiai.

Šiuo metu galiojančiose Gairėse numatoma, kad nors ir egzistuoja konkurencijos iškreipimo grėsmė teikiant valstybės pagalbą įmonių restruktūrizavime, ji gali būti pateisinama esant tam tikroms sąlygoms, tarkim, vykdoma socialine ar regionine politika, poreikiu atsižvelgti į naudingą mažų ir vidutinių įmonių (toliau - MVI)⁷⁷ vaidmenį ekonomikoje arba, išskirtiniais atvejais, siekiant išlaikyti konkurencingos rinkos struktūrą, nes dėl įmonių žlugimo galėtų atsirasti monopolija ar tvirta oligopolija (Gairių 8 p.)⁷⁸. Pagrindinis restruktūrizavimo pagalbos teikimo principas turėtų

⁷⁶ OL 2004 C 244, P. 2.

⁷⁷ MVI šiuo atveju suprantama taip, kaip jas apibrėžia Komisijos 2003 m. gegužės 6 d. rekomendacija dėl mikro, mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimo // OL 2003 L 124, P. 36. MVI - įmonės, kuriose dirba mažiau kaip 250 darbuotojų, metinė apyvarta neviršija 50 mln. EUR ir (arba) metinio balanso suma neviršija 43 mln. EUR.

⁷⁸ Valstybės pagalbą įmonių restruktūrizavime galima teikti tuo atveju, jei yra tenkinama bent viena iš paminėtų sąlygų, kitaip tariant, jos nėra kumuliatyvaus pobūdžio. Kalbant apie socialinę ar regioninę politiką, reikia paminėti, kad atitinkamos įmonės išsaugojimas gali būti naudingas užimtumui, ypačingai dėl jau anksčiau aptarto vadinamojo tinklo efekto, kai įmonės pasitraukimas iš rinkos lemia ir tokios įmonės tiekėjų problemas, kurios vėlgi gali turėti įtakos nedarbo lygio didinimui. MVI sudaro Europos ekonomikos pagrindą. Šios įmonės suteikia dvi iš trijų darbo vietų, o per pastaruosius penkerius metus sukūrė apie 80 proc. naujų darbo vietų. Nors vienos MVI išsaugojimas jai suteikiant

būti toks: leisti suteikti restruktūrizavimo pagalbą tik esant tokioms aplinkybėms, kai galima įrodyti, kad tokia pagalba neprieštarauja ES interesui. Tai įmanoma tik laikantis griežtų kriterijų ir, jei neabejojama, kad bet kokius konkurencijos iškreipimus atsvers nauda, gauta įmonei išlikus ir kad, iš esmės, egzistuoja konkurentams palankios adekvačios kompensacinės priemonės (Gairių 31 p.). Kad nauda gaunama teikiant valstybės pagalbą restruktūrizuojamai įmonei atsvertų neigiamą tokios pagalbos poveikį vidaus rinkai, kitaip tariant, kad būtų rastas tinkamas balansas, Gairės numato sąlygas, kurias tenkinus valstybės pagalbos teikimas yra vertinamas teigiamai⁷⁹. Šios sąlygos gali būti skirstomos į tris kategorijas, numatančias, kad valstybės pagalba: a) turi būti tinkama įmonės ilgalaikiam gyvybingumui atkurti b) turi būti būtina, t.y. apsiriboti minimumu reikalingu minėtam tikslui pasiekti c) turi būti proporcinga, t.y. valstybės pagalba neturi pernelyg riboti konkurenciją, o toks neigiamas poveikis gali būti likviduojamas kompensacinėmis priemonėmis. Šios sąlygos bei kitos Gairėse įtvirtintos nuostatos ir bus aptariamose tolesniuose šio poskyrio skyreliuose.

3.2.1. Tinkamumo gauti valstybės pagalbą remiantis Gairėmis kriterijai

3.2.1.1. „Sunkumus patiriančios įmonės“ sąvoka

Reikia paminėti, kad dabar galiojančios Gairės Komisijos buvo priimtos siekiant išspręsti problemas, kylančias taikant prieš tai buvusias, 1999 m. Bendrijos gaires dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti⁸⁰ (toliau – 1999 m. gairės). Būtent dėl pastarosiose egzistavusių spragų ir dviprasmybių, ES valstybių narių buvo atliktos labai

valstybės pagalbą, tiesiogiai to ir neparodo, šiuo atveju reikia žvelgti plačiau, į bendrą MVĮ skaičių ir jų daromą teigiamą įtaką Europos ekonomikai. Svarbūs atvejai ir kai įmonės pasitraukimas gali lemti rinkos nepakankamumą, pvz., monopolijų ar tvirtų oligopolijų atsiradimą, kas silpnina konkurenciją ir nėra naudinga vartotojams.

⁷⁹ Vertinimui pagal SESV 107 str. 3 d. atlikti Komisija lygina teigiamą pagalbos priemonės poveikį siekiant visuotinės svarbos tikslo ir jos galimą neigiamą šalutinį poveikį, kaip antai prekybos ir konkurencijos iškreipimą. Tai vadinama „pusiausvyros tyrimu“. Reikia paminėti, kad praktikoje nustatydamą teigiamą valstybės pagalbos įmonių restruktūrizavime poveikį užimtumui ir ekonominės veiklos išsaugojimui, Komisija ne visuomet visapusiškai atlikdavo priešingos padėties vertinimą, t.y. kas būtų įvykę, jei tokia pagalba įmonei nebūtų suteikta. Dažniausiai svarbiausias dėmesys būdavo skiriamas restruktūrizavimo plano, kuris turi užtikrinti įmonės ilgalaikį gyvybingumą, patikimumui. Esant patikimam ir pagrįstam restruktūrizavimo planui, dažnai būdavo preziumuojama, kad šiuo atveju teigiamas poveikis užimtumui ir ekonominės veiklos išsaugojimui atsveria neigiamą poveikį konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių. Tikslaus kiekybinio tokio teigiamo poveikio apimtį išmatavimo dažniausiai nebūdavo imamasi. Šiai problemai spręsti buvo atliktas nepriklausomų konsultantų tyrimas: Should aid be granted to firms in difficulty? A study on counterfactual scenarios to restructuring state aid. Prepared for the European Commission. December 2009 // http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=KD8010191; prisijungimo laikas: 2013-04-11. Ateities praktika parodys, kokia apimtimi Komisija pritaikys gautus rezultatus ir pasiūlymus savo vertinimuose dėl valstybės pagalbos įmonių restruktūrizavime atitikimo vidaus rinkai. Galbūt kažkas bus perkelta ir į 2013 m. pabaigoje, planuojamas peržiūrėti Gaires. Plačiau apie „pusiausvyros tyrimą“ žr.: Coppi L. The role of economics in State aid analysis and balancing test // Research Handbook on European State Aid Law./red. Szyszczak E. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2011. P. 64.

⁸⁰ OL 1999 C 288, P. 2.

prieštarigai vertinamos restruktūrizavimo pagalbos intervencijos⁸¹. Nors dabar galiojančiose Gairėse ir buvo padaryta nemažai svarbių pokyčių⁸², siekiant sugriežtinti valstybių narių galimybes teikti valstybės pagalbą įmonėms restruktūrizuoti, didelė dalis nuostatų buvo perimta iš prieš tai egzistavusių 1999 m. gairių. Viena iš jų, tai „sunkumus patiriančios įmonės“ sąvoka. Remiantis Gairėmis, tik sunkumus patirianti įmonė gali tikėtis gauti valstybės pagalbą, tačiau atsižvelgiant į įvairiose valstybėse narėse egzistuojančių nemokumo įstatymų, juose numatytų procedūrų skirtumus, ES nėra konkretaus ir bendrai naudojamo „sunkumus patiriančios įmonės“ apibrėžimo⁸³. Vis dėlto, šiuo metu galiojančiose Gairėse yra pateikiamas orientacinis išaiškinimas⁸⁴, kokią įmonę būtų galima laikyti patiriančia sunkumus. Šiuo atveju, pagrindinis tokios įmonės bruožas turėtų būti jos negalėjimas, be valdžios institucijų įsikišimo, surinkti pakankamai lėšų savo veiklos tęstinumui užtikrinti. Gairių 10 p. įtvirtina objektyvius kriterijus, kurių tenkinimas yra pakankamas pagrindas nuginčijamai prezumpcijai, kad konkreti įmonė yra patirianti sunkumus Gairių prasme, atsirasti. Vadinasi, valstybės pagalba restruktūrizavime gali pasinaudoti bet kokio dydžio ribotos turtinės atsakomybės įmonė, jei ji yra praradusi daugiau kaip pusę savo registruoto kapitalo ir daugiau kaip vieną ketvirtadalį to kapitalo – per pastaruosius 12 mėn. arba įmonė, kurios nors keletas narių turi neribotą turtinę atsakomybę už įmonės skolą, kai prarasta daugiau nei pusė įmonės ataskaitose nurodyto kapitalo ir daugiau kaip vienas ketvirtadalis to kapitalo – per pastaruosius 12 mėn., arba bet kurios rūšies įmonė, jei, remiantis jos šalies teisės aktuose nustatytais kriterijais, prieš ją gali būti pradėta vykdyti kolektyvinė nemokumo procedūra.

Kalbant apie paskutinę sąlygą, remiantis 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų⁸⁵, kuris nuo Lietuvos įstojimo į ES, visa savo apimtimi tiesiogiai taikomas ir Lietuvai, analize, svarbu atkreipti dėmesį į sąvokos „kolektyvinio nemokumo procedūra“ išaiškinimą. Reikia paminėti, kad pati reglamento pavadinimo konstrukcija „dėl bankroto bylų“ nėra visiškai tiksli, nes, angliškoje šio reglamento versijoje naudojamas žodžių junginys “Insolvency Proceedings” (angl. pav. *Council Regulation (EC) No 1346/2000 on Insolvency Proceedings*), o angliškas žodis “insolvency” reiškia ne tik bankrotą, bet ir nemokumą⁸⁶.

⁸¹ Pvz., Komisijos 2004 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Nr. C 58/2003 // *ALSTOM*, OL 2005 L 150, P. 24.

⁸² Pvz., kalbant apie kompensacines priemones: kai pagalbos gavėjas aktyviai veikia ilgalaikės perprodukcijos kamuojamoje rinkoje, kaip nurodyta Regioninės pagalbos dideliems investiciniams projektams daugiasektorinėje sistemoje, tokios bendrovės pajėgumą arba veikimą rinkoje gali reikėti sumažinti netgi 100 % (Gairių 42 p.).

⁸³ Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2005 m. birželio 15 d. sprendimas byloje Nr. T-349/03 // *Corsica Ferries France SAS prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-2197, 183 p.

⁸⁴ Pirmasis paaiškinimas buvo įtvirtintas 1994 m. Bendrijos gairių dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti (OL 1994 C 368, p. 12) 2 skyriaus 2.1. poskyryje.

⁸⁵ OL 2000 L 160, P. 1. (su visais pakeitimais ir pataisymais)

⁸⁶ Verslo terminų anglų – lietuvių kalbų žodynas. Trečiasis leidimas. Ukmergė: UAB Valdo leidykla, 2008. P. 52.

Todėl šiuo atžvilgiu, reglamente vartojama „kolektyvinė bankroto byla“, turėtų atitikti „kolektyvinio nemokumo procedūros“ reikšmę. O analizuojant reglamento turinį, galima daryti išvadą, kad į kolektyvinio nemokumo procedūrą įeina ne tik bankrotas, bet ir restruktūrizavimas. Tai patvirtina reglamento 2 str. a p., kuris išverstas į lietuvių kalbą taip: „bankroto byla“ – tai 1 str. 1 d. nurodyta kolektyvinė bankroto byla. Šios bylos išvardytos A priede, o A priede *inter alia* nurodyta ir „įmonės restruktūrizavimo byla“. Taigi minėtas reglamentas yra taikomas ne tik įmonei ar kitam juridiniam asmeniui, taip pat fiziniam asmeniui iškelus bankroto bylą, bet ir kitais atvejais iškelus bylą dėl nemokumo (Lietuvoje – restruktūrizavimo atveju). Vadinasi, Gairių 10 p. c papunktis numato galimybę įmonei Lietuvoje būti laikomai patiriančia sunkumus minėtų Gairių prasme tada, kai jai remiantis ĮRĮ iškeliamą restruktūrizavimo bylą, arba tada, kai jai, nors tokia įmonė nėra teisiškai įgijusi restruktūrizuojamos įmonės statuso, remiantis ĮRĮ įtvirtintais kriterijais, gali būti pradėtas restruktūrizavimo procesas. T.y. įmonė atitinka ĮRĮ 2 str. 1 d. įtvirtintą finansinių sunkumų turinčios įmonės sąvoką arba yra reali tikimybė, kad ji šią sąvoką tenkins per artimiausius 3 mėn. bei yra išpildomi kiti ĮRĮ numatyti reikalavimai. Vadinasi, iš šių Gairių nuostatų, galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje valstybės pagalba gali pasinaudoti tiek teismo keliu, tiek neoficialiai restruktūrizuojamos įmonės.

Vis dėlto, šie 10 p. nurodyti kriterijai nėra privalomi ir įmonės, kurios jų netenkina, taip pat turi galimybę būti pripažintos patiriančios sunkumus ir atitinkamai tikėtis valstybės pagalbos. Tai įvirtina Gairių 11 p., kuriame teigiama, kad net jei nėra 10 p. nurodytų aplinkybių, įmonė vis tiek gali būti laikoma patiriančia sunkumus, ypač, jei jai būdingi įprasti sunkumus patiriančios įmonės bruožai, pvz., augantys nuostoliai, mažėjanti apyvarta, didėjančios atsargos, pajėgumų perteklius, mažėjantys grynujų pinigų srautai, augančios skolos, didėjančios palūkanos ir mažėjanti arba nulinė grynojo turto vertė. Šie kriterijai, kurių sąrašas nėra baigtinis, naudojami siekiant nustatyti ar įmonė patiria sunkumus, kiekvieną atvejį nagrinėjant atskirai. Jų taikymas nebūtinai turi būti kaupiamasis⁸⁷, bet ilgesniu laikotarpiu turėtų turėti tendenciją⁸⁸.

3.2.1.2. Nauja įmonė ir įmonė sudaranti didesnę verslo grupės dalį

Kad įmonė būtų pripažinta tinkama gauti valstybės pagalbą, jai nepakanka atitikti „sunkumus patiriančios įmonės“ sąvoką. Šiuo atveju tampa labai svarbus ir tokios įmonės veikimo laikas bei jos

⁸⁷ Komisijos 2002 m. spalio 30 d. sprendimas byloje Nr. C62/2000 *Kahla/Thüringen*, OL 2003 L 227, P. 12, 117 p.

⁸⁸ Lienemeyer M. State aid to companies in difficulty – the rescue and restructuring guidelines // The EC State Aid Regime – Distortive Effects of State Aid on Competition and Trade. /red. Rydelski M. S. London: Cameron May Ltd, 2006. P. 189.

galimas priklausymas didesnei verslo grupei. Naujai įsteigta įmonė negali gauti restruktūrizavimo pagalbos net jei jos pradinė finansinė padėtis yra netvirta (Gairių 12 p.)⁸⁹. Taip būna, pvz., kai likvidavus anksčiau veikusią įmonę, jos vietoje sukuriama nauja, arba, kai pastaroji tik perima pirmosios turtą⁹⁰. Tokiais atvejais nauja įmonė paprastai neperima ankstesniosios skolų, vadinasi, nepatiria Gairėse apibrėžtų sunkumų⁹¹. Įmonė laikoma naujai įsteigta tris pirmuosius savo veiklos metus konkrečioje veiklos srityje.

Kai įmonė priklauso didesnei verslo grupei ar yra jos perimta, valstybės įsikišimas jai nusprendus restruktūrizuotis paprastai nėra reikalingas, kadangi pagalba galima kreiptis į pačią verslo grupę. Išimtis šiuo atveju tikėtina, kai galima įrodyti, kad patiriamų sunkumų priežastys slypi pačios įmonės viduje, o ne sąlygotos grupės išlaidų sutartinio paskirstymo, ir sunkumai yra tokie dideli, kad grupė nėra pajėgi pati juos įveikti (Gairių 13 p.). Vadinasi, sunkumus patirianti įmonė, esanti tam tikros verslo grupės dalis, gali tikėtis valstybės pagalbos tik tais atvejais, kai sunkumai kyla tik dėl konkrečiai su šia įmone susijusių aplinkybių bei sąlygų ir tai nėra kažkokių vidinių grupės susitarimų rezultatas. Taip pat sunkumai turi būti tokio dydžio, kad pati verslo grupė nepajėgtų jų padengti⁹². Įmonės, priklausančios didesnei verslo grupei, galimybė gauti valstybės pagalbą egzistuoja ir tais atvejais, kai sunkumus patiria visa verslo grupė, tačiau juos kiekvienas verslo grupės narys sprendžia atskirai⁹³.

3.2.2. Reikalavimai įmonės restruktūrizavimo planui

Taigi, bet kuri restruktūrizuotis nusprendusi įmonė, kuri nori pasinaudoti valstybės pagalba, pirmiausia turi tenkinti tinkamumo gauti tokia pagalbą kriterijus, t.y. turi atitikti „sunkumus

⁸⁹ Komisijos 2004 m. rugsėjo 22 d. sprendimas byloje Nr. C34/2003 *Compagnie Marseille Réparation* (CMR), OL L 100 2005, P. 26. Sprendimo 72 p. teigiama, kad teisės gauti pagalbą restruktūrizavimui nesuteikimas naujai sukurtoms įmonėms grindžiamas tuo principu, kad sprendimas kurti įmonę turi būti nulemtas rinkos situacijos. Todėl įmonė turi būti kuriama tik tuomet, jei galės veikti atitinkamoje rinkoje, tai yra jei ji turi kapitalo ir yra gyvybinga nuo pat pradžių.

⁹⁰ Nuostoliai patiriami pradedant savo veiklą nėra pripažįstami restruktūrizavimo sąnaudomis, nepaisant to, kad jų priežastis gali būti privalomas personalo ir su juo susijusių socialinių įsipareigojimų perėmimas. Detalesnė analizė žr.: Komisijos 2004 m. rugsėjo 22 d. sprendimas byloje Nr. C 34/2003 *Compagnie Marseille Réparation* (CMR), OL L 100 2005, P. 26.

⁹¹ Išimtis buvo padaryta atvejais, kuriuos tvarkė *Treuhandanstalt* (vėliau *Bundesanstalt für vereinigungsbedingte Sonderaufgaben*) vykdydama privatizaciją pagal savo kompetenciją ir kiti panašūs atvejai naujosiose Vokietijos žemėse, kai iki 1999 m. gruodžio 31 d. įmonės atsirasdavo iš likviduotų įmonių arba perėmusios jų turtą. Ši išimtis dabar galiojančiose Gairėse nėra numatyta.

⁹² Komisijos 2005 birželio 1 d. sprendimas byloje Nr. N584/2004 *AB Vingriai*, laiškas valstybei narei, 11-12 p. // http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/197335/197335_516375_30_2.pdf; prisijungimo laikas: 2012-11-14.

⁹³ Komisijos 2003 m. kovo 19 d. sprendimas byloje Nr. N703b/2002 *BBP Service (Babcock Borsig Power Service GmbH)*, laiškas valstybei narei, 34-38 p. // http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/133895/133895_468298_36_2.pdf; prisijungimo laikas: 2012-11-14.

patiriančios įmonės“ sąvoką įtvirtintą Gairėse, turi veikti ilgiau nei 3 m. konkrečioje veiklos srityje ir nesudaryti didesnės verslo grupės dalies, išskyrus tam tikras išimtis. Tačiau, įmonė turinti teisę prašyti valstybės pagalbos, t.y. tenkinanti minėtus tinkamumo kriterijus, nebūtinai, pagalbos teikėjams pranešus apie ketinimą tokiai įmonei suteikti individualią valstybės pagalbą, šiuo klausimu gaus teigiamą Komisijos sprendimą. Restruktūrizavimo pagalba gali būti pripažįstama neprieštaraujanti vidaus rinkai tik tais atvejais kai pateikiamas tinkamas sunkumus patiriančios įmonės restruktūrizavimo planas su visomis susijusiomis detalėmis bei atitinkamos rinkos tyrimu⁹⁴. Kitaip tariant, galima teigti, kad toks planas yra ne tik prielaida privatiems investuotojams investuoti į sunkumus patiriančios įmonės ateitį⁹⁵, bet ir vienas iš pagrindinių dokumentų, Komisijai vertinant įmonės galimybę gauti valstybės pagalbą⁹⁶. Nors Gairėse nėra apibrėžiamas pats restruktūrizavimo procesas, jo esminiai bruožai gali būti nustatyti remiantis nuostatomis dėl įvykdomo, nuoseklaus ir tolimą ateitį numatančio plano atstatyti įmonės ilgalaikės trukmės gyvybingumą, reorganizuojant ir racionalizuojant jos veiklą. Gairių 3.2.2. skyrelyje yra nustatyta, kad toks restruktūrizavimo planas turi tenkinti tris esmines materialaus pobūdžio sąlygas. Pirma, labai svarbu, kad planas, kurio trukmė turėtų būti kaip galima trumpesnė⁹⁷, per pagrįstą laikotarpį ir remiantis realiomis būsimų veiklos sąlygų prielaidomis atkurtų įmonės ilgalaikį gyvybingumą, antra, kad juo būtų vengiama nederamų konkurencijos iškreipimų ir trečia, kad jis būtų proporcingas restruktūrizavimo sąnaudoms ir teikiamai naudai. Šios Gairėse numatytos sąlygos yra kaupiamojo pobūdžio, todėl vienos iš jų nebuvimas, Komisijai vertinant sunkumus patiriančios įmonės restruktūrizavimo planą, lems tokiaime plane numatytos valstybės pagalbos pripažinimą prieštaraujančia vidaus rinkai⁹⁸.

3.2.2.1. Ilgalaikio gyvybingumo atkūrimas

Sunkumus patiriančios įmonės restruktūrizavimo plane numatytos priemonės privalo atkurti įmonės ilgalaikį gyvybingumą. Tik tokiu atveju galima tikėtis teigiamo Komisijos sprendimo dėl

⁹⁴ Komisijos 2000 m. balandžio 11 d. sprendimas byloje Nr. C45/1997 CR45/97 *Microelectronic Innovation GmbH*, OL 2000 L 238, P. 50, 32-36 p.

⁹⁵ Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 1998 m. rugsėjo 15 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. T-126/96 ir C-127/96 // *BFM ir kt. prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-3437, 86 p.

⁹⁶ 2001 m. kovo 15 d. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrijos Teismo) sprendimas byloje Nr. T-73/98 // *Société chimique Prayon-Rupel SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-867, 71-85 p.

⁹⁷ Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad paprastai restruktūrizavimo pagalbą sudaro ne viena, o eilė pagalbos priemonių. Visa įmonei restruktūrizavimo laikotarpiu suteikta pagalba yra laikoma restruktūrizavimo pagalba, todėl norint išvengti tokios pagalbos pertekliaus, restruktūrizavimo laikotarpis turi būti kiek įmanoma trumpesnis. Dažniausiai restruktūrizavimo laikotarpis trunka nuo dviejų iki penkių metų. Žr.: Lienemeyer M. State aid to... P. 201.

⁹⁸ Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2006 m. balandžio 6 d. Sprendimas byloje Nr. T-17/03 // *Schmitz-Gotha Fahrzeugwerke GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-1139, 44-45 p.

konkrečios valstybės pagalbos restruktūrizavime. Nors Gairėse nėra pateikiami tikslūs ekonominiai rodikliai tokiam įmonės gyvybingumui nustatyti, vis dėlto yra nurodoma reikalaujama įmonės būseną po restruktūrizavimo proceso. Įmonė, baigusi restruktūrizavimo procesą, turi būti pasiekusi tokią apyvartą, kuri leistų jai po restruktūrizavimo padengti visas sąnaudas, įskaitant nusidėvėjimą ir finansinius privalomuosius mokėjimus, o laukiamo kapitalo grąžos turi pakakti restruktūrizuojamai įmonei konkuruoti rinkoje, pasinaudojant savo privalumais (Gairių 37 p.). Gairėse taip pat nurodomi būdai, kaip tokį įmonės ilgalaikį gyvybingumą pasiekti. Įmonės gyvybingumas turi būti didinamas daugiausiai pasinaudojant restruktūrizavimo plane nurodytomis vidaus priemonėmis, o išoriniai veiksniai gali būti naudojami tik kaip papildomi, su sąlyga, kad jie tenkins realumo kriterijų (Gairių 35 p.). Šiuo atveju svarbus ir finansinis įmonės restruktūrizavimas (kapitalo injekcijos, skolos sumažinimas) (Gairių 17 p.).

Vidaus priemonės gali būti skirstomos į įmonės veiklos restruktūrizavimą ir įmonės techninį restruktūrizavimą. Veiklos restruktūrizavimas apima įmonės veiklos sumažinimą ir perorientavimą tam, kad tokia įmonė vėl taptų pelninga. Pvz., atsisakymas veiklos rūšių, kurios neša struktūrinius nuostolius, eksploataavimo išlaidų mažinimas⁹⁹ ir kt. Techninis restruktūrizavimas apima tokius pokyčius, kaip kad pasenusių darbo priemonių keitimas naujesnėmis arba efektyvesnės technologijos diegimas gamybos procese, ypatingai kai tai sumažina energijos išlaidas¹⁰⁰. Kalbant apie finansinį restruktūrizavimą, reikia paminėti, kad tam, kad nebūtų veikama tik su skolomis be pakankamo nuosavo kapitalo, Komisija vertina įmonės skolos ir nuosavo kapitalo santykį¹⁰¹.

Tam, kad Komisijos būtų teisingai įvertintas tokių priemonių tinkamumas kiekvienu konkrečiu atveju, įmonės restruktūrizavimo plane visų pirma turi būti apibūdintos aplinkybės dėl kurių tokia įmonė pateko į sunkią padėtį. Įmonei siekiant įrodyti jos veiklos restruktūrizavimo sėkmės galimybę, restruktūrizavimo plane taip pat, *inter alia*, turi būti atsižvelgiama į atitinkamo produkto rinkos pasiūlos ir paklausos dabartinę padėtį bei ateities perspektyvas, pateikiami geriausios ir blogiausios situacijos scenarijai, tarpinės prielaidos bei konkretūs įmonės privalumai ir trūkumai (Gairių 36 p.). Šiuo atveju tokių išorinių veiksnių, kaip kad kainų ir paklausos svyravimai, įvertinimas tampa labai svarbus, nes Komisijai reikia nuspręsti ar įmonės nurodytos prognozės yra realios ir ar konkrečioms apie rinką daromoms prielaidoms yra iš esmės pritariama.

⁹⁹ Tokios išlaidos yra pirmiausia mažinamos atleidžiant įmonės darbuotojus (Žr.: Komisijos 2004 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Nr. C58/2003 *ALSTOM*, OL L 2005 150, P. 24, 164 p.) ir reorganizuojant darbo jėgą.

¹⁰⁰ Komisija gali pripažinti papildomų investicijų poreikį naujai gamybiniai įrangai įsigyti ar pakeisti senąją tais atvejais, kai tai būtina įmonės ilgalaikiam gyvybingumui atkurti. Tačiau, atsižvelgiant į Gairių 45 p., gali susiklostyti situacija kai Komisija matys naudą gaunamą iš tokių investicijų, tačiau, pripažins jas nebūtinomis atsižvelgiant į kitas, pigesnes galimybes pasiekti tą patį rezultatą. Žr.: Lienemeyer M. State aid to... P. 202.

¹⁰¹ Komisijos 2004 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Nr. C58/2003 *ALSTOM*, OL 2005 L 150, P. 24, 189-190 p.

3.2.2.2. *Nederamų konkurencijos iškraipymų vengimas*

Kita svarbi sąlyga, kurią būtina tenkinti, norint gauti palankų Komisijos sprendimą dėl valstybės pagalbos įmonei restruktūrizuoti, yra nederamų konkurencijos iškraipymų vengimas. Gairėse yra aiškiai išdėstyta, kad siekiant užtikrinti, kad neigiamas poveikis prekybos sąlygoms būtų sumažintas taip, kad siekiami teigiami pokyčiai nusvers neigiamus, reikia imtis kompensacinių priemonių (Gairių 38 p.). Tokios kompensacinės priemonės yra privalomos nepriklausomai nuo sektoriaus, kuriame veikia sunkumus patirianti įmonė, kitaip tariant, skirtingai nei prieš tai galiojusiose gairėse, kalbant apie kompensacines priemones, dabar jau nebedaromas skirtumas tarp sektorių, kuriuose yra gamybos pajėgumų perteklius ir sektorių, kuriuose tokio pertekliaus nėra¹⁰².

Gairių 39 p. teigiama, kad kompensacines priemones gali sudaryti turto išpardavimas, pajėgumų arba dalyvavimo rinkoje sumažinimas ir įėjimo į konkrečias rinkas kliūčių sumažinimas. Nustatydamą ar kompensacinės priemonės yra tinkamos, Komisija atsižvelgs į rinkos struktūrą ir konkurencijos sąlygas, taip siekdama užtikrinti, kad tokia priemonė nepablogins rinkos struktūros, taip pat ir į konkrečios, sunkumus patiriančios įmonės ilgalaikio gyvybingumo atkūrimo tikslą. Kalbant apie kompensacinių priemonių formas, svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad ne visi įmonių sumažinimai yra laikomi kompensacinėmis priemonėmis Gairių prasme. Kompensacinės priemonės turi būti tikros, tokios, dėl kurių įmonė būtų priversta iš tikrųjų kai ką paaukoti, todėl bet kokio pobūdžio įmonės sumažinimas, kurio tikslas yra tokios įmonės gyvybingumo atkūrimas, nėra laikomas kompensacine priemone¹⁰³.

Gairių 40 p. teigiama, kad priemonės turi būti proporcingos pagalbos iškreipiančiam poveikiui ir ypač įmonės dydžiui bei jos santykinei svarbai rinkoje arba rinkose. Priemonės turi būti įgyvendinamos ypač tokioje rinkoje (rinkose), kur po restruktūrizavimo įmonė užims svarbią vietą. Kaip ir anksčiau taip ir dabar galiojančiose Gairėse nėra numatyta jokie objektyvaus metodo, tikėtinam pagalbos konkurenciją iškreipiančio poveikio laipsniui išmatuoti. Komisija kompensacinių priemonių mastą nustato kiekvienu atveju atskirai, vadovaudamasi prie restruktūrizavimo plano pridėtu rinkos tyrimu ir prireikus visa kita turima informacija. Šiuo atveju dėmesys kreipiamas ir į konkrečios įmonės dydį, t.y. didelėms įmonėms taikomų kompensacinių priemonių mastas turi būti

¹⁰² Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti // OL 1994 C 385, P. 12, 3 d., 3.2.2. skirsnis, (ii) punktas; Komisijos pranešimas – „Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti“ // OL C 1999 288, P. 2-18, 39 p.

¹⁰³ Gairių 40 p. teigiama, kad nurašymai ir nuostolingos veiklos nutraukimas, kas, siekiant atkurti įmonės gyvybingumą, bet kokių atveju būtų būtina, kompensacinių priemonių įvertinimo tikslais nėra laikomi pajėgumų ar dalyvavimo rinkoje sumažinimu. Pvz., Komisijos 2004 m. liepos 14 d. sprendimas byloje Nr. C5/2003 *MobilCom AG – Germany*, OL 2005 L 116, P. 55, 187-188 p.

didesnis, lyginant su vidutinėmis įmonėmis. Svarbu atkreipti dėmesį, kad skirtingai nei prieš tai galiojusiose 1999 m. gairėse, dabartinėse Gairėse yra numatyta, kad kompensacinės priemonės turi būti taikomos ne tik didelėms, bet ir vidutinėms įmonėms¹⁰⁴. Tokia sąlyga paprastai nebus taikoma tik mažoms įmonėms, nes laikomasi požiūrio, kad *ad hoc* pagalba skirta mažoms įmonėms paprastai konkurencijos neiškreipia tiek, kad tai prieštarautų bendram interesui¹⁰⁵.

Svarbu paminėti, kad valstybės pagalbai skirtai restruktūrizavimo socialinėms sąnaudoms padengti, t.y. išėtinėms pašalpoms, ankstyvos senatvės pensijoms, pagalbai darbuotojų mokymams, konsultacijoms ir kt. Komisija neturi jokių *a priori* prieštaravimų. Tokia pagalba turi būti aiškiai numatyta restruktūrizavimo plane, nes nustatant kompensacinių priemonių apimtį, į išskirtinai atleidžiamų darbuotojų socialinėms priemonėms teikiamą pagalbą nėra atsižvelgiama (Gairių 3.2.6. skyrelis).

3.2.2.3. *Minimumu apsiribojanti pagalba*

Svarbus Gairėse numatytas principas yra ir restruktūrizavimo pagalbos ribojimas. Pats restruktūrizavimo procesas skirtas tam, kad sunkumus patiriančios įmonės atkurtų ilgalaikį gyvybingumą, todėl šiame procese numatyta valstybės pagalbos galimybe negalima piktnaudžiauti, t.y. jos dydis ir intensyvumas visuomet turi apsiriboti griežtu restruktūrizavimo sąnaudų minimumu, reikalingu restruktūrizavimui įvykdyti¹⁰⁶. Šis valstybės pagalbos ribojimas apima du svarbius aspektus: pirma, tai, kad pats restruktūrizavimas turi apsiriboti tik sąnaudomis, būtinomis įmonės gyvybingumui atkurti, ir antra, kad tokios įmonės indėlis į restruktūrizavimo plano įgyvendinimą turi būti kiek įmanoma didesnis. Taip sudaromos galimybės sunkumus patiriančioms įmonėms išvengti pasitraukimo iš rinkos, kartu nesukeliant per didelių konkurencijos ribojimų.

Taigi, minimumu apsiribojanti valstybės pagalba pirmiausia reiškia tai, kad restruktūrizavimas turi apsiriboti sąnaudomis, skirtomis konkrečios įmonės gyvybingumui atkurti. Tai reiškia, kad įmonei neturi likti grynųjų pinigų pertekliaus, kurį būtų galima naudoti su restruktūrizavimo procesu nesusijusiai, agresyviai, rinką iškreipiančiai veiklai. To pavyzdys galėtų būti tai, kad kitų

¹⁰⁴ Ankstesnė praktika parodė, kad net ir vidutinei įmonei teikiama pagalba gali reikšmingai iškreipti konkurenciją, todėl atitinkamai ir šiuo atveju turi būti sprendžiamas kompensacinių priemonių klausimas.

¹⁰⁵ Išskyrus tuos atvejus, kai valstybės pagalbos konkrečiam sektoriui taisyklės nurodo priešingai arba, kai pagalbos gavėjas aktyviai veikia ilgalaikės perprodukcijos kamuojamoje rinkoj (Gairių, 41 p.).

¹⁰⁶ Tokiame įvertinime bus atsižvelgta ir į anksčiau gautą, bet dar negražintą sanavimo pagalbą.

įmonių akcijų įsigijimas bei kitokio pobūdžio naujos investicijos yra draudžiamos nebent tai būtų galima pateisinti įmonės gyvybingumo atkūrimo poreikiais¹⁰⁷.

Antra, kai restruktūrizavimo sąnaudų, reikalingų įmonės gyvybingumui atkurti, suma yra apibrėžta, ateina eilė pačios įmonės indėlio, į restruktūrizavimo plano įgyvendinimą, nustatymui. Visų pirma reikia paminėti, kad toks indėlis privalo būti svarus, kitaip tariant, kiek įmanoma didesnis. Antra, tokį indėlį paprastai turi sudaryti įmonės išlikimui nebūtino turto pardavimas arba pasinaudojimas rinkos sąlygomis gaunamu išoriniu finansavimu. Restruktūrizuojamų įmonių svarus indėlis yra nustatomas kiekvienu atveju atskirai, tačiau skirtingai nei prieš tai galiojusiose gairėse, dabartinėse Gairėse egzistuoja ir iš anksto numatytos ribos. Gairių 44 p. teigiama, kad tinkamais Komisija laikys tokius indėlius: mažos įmonės – mažiausiai 25 %, vidutinės įmonės – mažiausiai 40 %, didelės įmonės – mažiausiai 50 %. Taigi, galima daryti išvadą, kad įmonės prisidėjimas prie restruktūrizavimo plano įgyvendinimo turi būti tuo didesnis, kuo didesnis valstybės pagalbos gavėjo dydis. Tai pateisinama tuo, kad didelės įmonės turi geresnį priėjimą prie kapitalo rinkų, kas savo ruožtu lemia ir didesnę, lyginant su MVI, tokių įmonių indėlį į restruktūrizavimą¹⁰⁸.

Kalbant apie įmonės indėlį, svarbu paminėti, kad privačių kreditorių skolų įmonei sumažinimas ar nurašymas, remiantis šiuo metu galiojančia ES teismų praktika, nėra pripažįstamas kaip pačios įmonės indėlis, prisidedant savais ištekliais ar pasinaudojant rinkos sąlygomis gaunamu išoriniu finansavimu, į restruktūrizavimo plano įgyvendinimą¹⁰⁹. Taip pat pačios įmonės indėliu nėra pripažįstamas ir darbo užmokesčių mažinimas bei kitokio pobūdžio su darbo jėga susijęs aukojimas¹¹⁰. Kai nuosavas restruktūrizuojamos įmonės indėlis į restruktūrizavimo plano įgyvendinimą yra nustatomas, jis turi būti lyginamas su restruktūrizavimo sąnaudomis.

3.2.3. Principas „tik vieną ir paskutinį kartą“

Kad valstybės įsikišimu nebūtų palaikomas įmonių, kurių išlikimas priklauso tik nuo pakartotinės valstybės paramos, gyvybingumas, taip perkeliant socialines ir ekonomines problemas

¹⁰⁷ Komisija savo 2002 m. spalio 30 d. sprendime byloje Nr. C31/2001 *Schmitz-Gotha Fahrzeugwerk GmbH* (OL 2003 L 77, P. 41) priėjo išvadą, kad subrangovo *TSE* įsigijimas, kitaip tariant, nauja investicija, buvo naudinga, bet nebūtina restruktūrizuojamos įmonės *Schmitz-Gotha* gyvybingumui atkurti (60-66 p.).

¹⁰⁸ Lienemeyer M. State aid to... P. 205.

¹⁰⁹ Tai buvo patvirtinta 2002 m. liepos 11 d. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) sprendime byloje Nr. T-152/99 // *Hijos de Andrés Molina, SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. II-3049, 106 p.

¹¹⁰ Nepaisant to, Komisija tokius įmonės veiksmus vertina teigiamai, nes jie atspindi prisidėjimą prie sėkmingo restruktūrizavimo įgyvendinimo, kartu mažinant sunkumus patiriančios įmonės finansavimo poreikius. Žr.: Komisijos 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas Nr. C15/1998 *Kranbau Köthen GmbH*, OL 2003 L 97, P. 73, 58 p.

ant kitų, efektyviau veikiančių gamintojų, arba ant kitų valstybių narių, Gairėse aiškiai įtvirtintas „tik vieną ir paskutinį kartą“ principas. Jo esmė: tais atvejais, kai įmonė praeityje yra gavusi sanavimo arba restruktūrizavimo pagalbą ir nuo tokios sanavimo pagalbos suteikimo arba nuo restruktūrizavimo plano įgyvendinimo pabaigos praėjo mažiau nei 10 m. arba restruktūrizavimo plano įgyvendinimas buvo sustabdytas (priklausomai nuo to, kas įvyko vėliau), Komisija neleis suteikti nei sanavimo, nei restruktūrizavimo pagalbos (Gairių 73 p.). Šiuo atveju valstybė narė turi nurodyti įmonės praeityje¹¹¹ gautą pagalbą įskaitant ir Komisijai nepraneštą. Kalbant apie pačios valstybės pagalbos pobūdį, aktuali tampa tik Komisijos patvirtinta arba jai nepranešta, bet praeityje įmonei suteikta, sanavimo arba restruktūrizavimo pagalba. Anksčiau tokios įmonės gauta kitokios rūšies parama, pvz., valstybės pagalba aplinkos apsaugai, moksliniams tyrimams bei kitų tikslų įgyvendinimui, naujo įmonės restruktūrizavimo atveju nėra vertinama kaip pakartotinė¹¹².

Taigi, šiuo atveju, galima teigti, kad Gairėse įtvirtintas „tik vieną ir paskutinį kartą“ principas taikomas praeityje įmonei suteiktai restruktūrizavimo pagalbai, kurią Komisija, priimdama sprendimą, pripažino neprieštaraujančia vidaus rinkai, bei restruktūrizavimo pagalbai, apie kurią Komisijai išvis nebuvo pranešta ir kurios suteikimas išaiškėjo bendrai vertinant tokiai įmonei anksčiau suteiktą, nepraneštą pagalbą.

Remiantis Gairių 73 p., principas „tik vieną ir paskutinį kartą“ turi tam tikras išimtis.

3.2.4. Stebėseną ir metinę ataskaitą

Teigiamo (tam tikrais atvejais sąlyginio) sprendimo, dėl galimybės teikti valstybės pagalbą įmonei restruktūrizuoti, priėmimu Komisijos kontrolė nesibaigia. Gairių 49 p. yra įtvirtinta, kad valstybė narė Komisijai privalo perduoti reguliarias ir išsamias ataskaitas apie įmonės – pagalbos gavėjos vykdomą restruktūrizavimą, kitaip tariant, ar yra laikomasi restruktūrizavimo plano bei, jei yra numatyta Komisijos priimtame sprendime dėl leidimo teikti valstybės pagalbą, kitų Komisijos nurodytų sąlygų ir įpareigojimų¹¹³. Jei pagalba teikiama didelėms įmonėms, pirmoji tokia ataskaita

¹¹¹ Nėra skirtumo ar tokia pagalba buvo suteikta prieš įsigaliojant Gairėms, ar po to.

¹¹² Komisija priimdama sprendimą dėl restruktūrizavimo pagalbos, vertins valstybės pagalbą apie kurią nebuvo pranešta, t.y. vertins ar ji galėjo būti paskelbta neprieštaraujančia vidaus rinkai (Gairių 73 p. 1 išnaša). Nors reikalavimas „tik vieną ir paskutinį kartą“ ne restruktūrizavimo arba ne sanavimo pagalbai nėra taikomas, tačiau, kalbant apie kitos rūšies pagalbą, tampa aktualus vadinamasis „Deggendorf“ principas, kurio esmė: naujos valstybės pagalbos teikimas gali būti ribojamas, kol nėra gražinama praeityje įmonei suteikta valstybės pagalba, kuri Komisijos sprendimu yra pripažįstama prieštaraujanti vidaus rinkai. Žr.: Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 1995 m. rugsėjo 13 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. T-244/93 ir T-486/93 // *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-2265.

¹¹³ Tokias sąlygas ir įpareigojimus restruktūrizuojamai įmonei Komisija gali nustatyti remdamasi tuo, kad tai reikalinga,

paprastai Komisijai pateikiama praėjus ne daugiau kaip 6 mėn. po pagalbos patvirtinimo. Įgyvendinimo ataskaitas reikia siųsti Komisijai mažiausiai kartą per metus nustatytą datą iki tol, kol bus nuspręsta, kad restruktūrizavimo plano tikslai yra įvykdyti (Gairių 50 p.). Vadinasi, pagalbos gavėjai yra atitinkamai prižiūrimi Komisijos visą restruktūrizavimo laikotarpį, kas suteikia jai galimybę, tais atvejais kai įmonė neįgyvendina viso restruktūrizavimo plano ir tam tikrais atvejais papildomai Komisijos numatytų sąlygų, laikyti valstybės pagalbos naudojimą netinkamu, nepažeidžiant 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 659/1999, nustatančio išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles (toliau - Reglamentas Nr. 659/1999) 23 str. ir neužkertant kelio pateikti ieškinį Teisingumo Teismui pagal SESV 108 str. 2 d.

Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad įmonės restruktūrizavimo planas išdėsto restruktūrizavimo įgyvendinimo priemones keleriems metams, Gairėse yra numatyta galimybė, valstybėms narėms restruktūrizavimo laikotarpiu prašyti Komisijos pritarti restruktūrizavimo plano ir pagalbos dydžio pakeitimams (Gairių 52-54 p.).

3.2.5. Valstybės pagalba mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti

Atsižvelgiant į tai, kad pagalba mažoms įmonėms įtakoja prekybos sąlygas mažiau negu pagalba vidutinėms ar didelėms įmonėms, tam tikros Gairėse numatytos sąlygos mažoms, o taip pat, atitinkamuose punktuose, ir vidutinėms įmonėms, nėra taikomos taip griežtai. Pvz., restruktūrizavimo pagalbos suteikimas mažoms įmonėms paprastai nesiejamas su kompensacinėmis priemonėmis¹¹⁴, MVĮ taikomi ne tokie griežti ataskaitų turinio reikalavimai¹¹⁵, nereikalaujama, kad Komisija tvirtintų MVĮ restruktūrizavimo planą¹¹⁶. MVĮ atveju, Gairėse taip pat numatyta galimybė valstybėms narėms parengti restruktūrizavimo pagalbos schemas (Gairių 78-86 p.).

užtikrinant, kad pagalba neiškraipytų konkurencijos tiek, kad tai prieštarautų bendram interesui. To pavyzdys galėtų būti draudimas per restruktūrizavimo laikotarpį įmonei gavėjai suteikti kitų rūšių pagalbos (Gairių 46 p.).

¹¹⁴ Išskyrus tuos atvejus, kai valstybės pagalbos konkrečiam sektoriui taisyklės nurodo priešingai, arba, kai pagalbos gavėjas aktyviai veikia ilgalaikės perprodukcijos kamuojamoje rinkoje (Gairių 41 p.).

¹¹⁵ Didelių įmonių atveju, ataskaitose pateikiama visa informacija, kurios Komisijai reikia restruktūrizavimo programos įgyvendinimui, mokėjimų bendrovei tvarkaraščio ir bendrovės finansinei padėčiai stebėti, tuo tarpu MVĮ atveju, paprastai pakanka kasmet atsiųsti tokios įmonės gavėjos balansą bei pelno ir nuostolių ataskaitą, išskyrus atvejus, kai pagalbos patvirtinimo sprendime nurodytos griežtesnės sąlygos (Gairių 50 – 51 p.).

¹¹⁶ Atsižvelgiant į restruktūrizavimo bylų sudėtingumą ir į tai, kad didelių įmonių atveju restruktūrizavimo pagalba yra viena iš labiausiai konkurenciją ribojančių pagalbos rūšių, Komisija didesnę dėmesį, nagrinėjant restruktūrizavimo planus, nusprendė skirti didelėms sunkumus patiriančioms įmonėms. Nepaisant to, MVĮ restruktūrizavimo planas turi taip pat tenkinti Gairėse numatytus reikalavimus, turint omenyje tai, kad įmonės gyvybingumo atkūrimas pirmiausia yra pačios valstybės narės rūpestis. Jis turi būti patvirtintas konkrečios valstybės narės ir pateiktas Komisijai (Gairių 59 p.).

4. VALSTYBĖS PAGALBOS TEIKIMO PROCEDŪROS LIETUVOJE RESTRUKTŪRIZUOJAMŲ ĮMONIŲ ATŽVILGIU

Šiame skyriuje bus nagrinėjamos valstybės pagalbos teikimo procedūros Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu. Reikia atkreipti dėmesį, kad autorius valstybės pagalbos teikimo procedūras laiko procedūras nacionaliniu lygiu, t.y. procedūras numatytas nacionaliniuose įstatymuose iki pranešimo Komisijai pateikimo, gavus teigiamą ar sąlyginį Komisijos sprendimą ir kt., ir valstybės pagalbos kontrolės procedūras. Valstybės pagalbos teikimo procedūros Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu bus skirstomos į įprastas valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūras, t.y. procedūras, kurios numato privalomą pranešimą Komisijai bei su tuo susijusias vertinimo procedūras, ir valstybės pagalbos teikimo procedūras, numatytas Lietuvoje galiojančioje Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemoje¹¹⁷. Detaliai išanalizavus ir įvertinus minėtas procedūras, bus bandoma atsakyti į klausimą, ar gali procedūros, susijusios su valstybės pagalbos teikimu, turėti įtakos restruktūrizavimo proceso efektyvumui ir šio įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje.

4.1. Įprastos valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūros

Valstybės pagalbos teikimas įmonei, teismo nutartimi, įgijusiai restruktūrizuojamos įmonės statusą, tiesiogiai siejasi su jos restruktūrizavimo planu. Būtent šiame plane turi būti numatytas valstybės pagalbos teikimo ketinimas bei jo įgyvendinimo sąlygos. Atsižvelgiant į jau anksčiau minėtą ĮRĮ 14 str. 7 d. („Jeigu restruktūrizavimo plano projekte, kuriam kreditoriai pritarė, numatyta restruktūrizuojamai įmonei suteikti valstybės pagalbą...“), galima daryti išvadą, kad tokiam valstybės pagalbos suteikimui, tvirtindami restruktūrizavimo plano projektą, pirmiausia turi pritarti restruktūrizuojamos įmonės kreditoriai¹¹⁸. Nors dabar galiojančiame ĮRĮ numatyta galimybė inicijuoti restruktūrizavimo bylos iškėlimą tik dalyvių susirinkimui, įmonės savininkui arba valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai, tolesnis restruktūrizavimo procesas neįmanomas be kreditorių pritarimo įmonės restruktūrizavimo plano

¹¹⁷ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos viršininko, Muitinės departamento prie LR finansų ministerijos generalinio direktoriaus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. VA-81 / 1B-365 / V-255 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 79-3889.

¹¹⁸ Bendrai kalbant, valstybės pagalbai pirmiausia turėtų pritarti patys valstybės pagalbos teikėjai, nes teikti tokią paramą ar neteikti yra jų kompetencija. Restruktūrizavimo atveju, tokie ketinimai yra oficialiai įtvirtinami restruktūrizavimo plano projekte ir tada dėl jų, kartu su kitais projekte numatytais klausimais, jau sprendžia kreditorių susirinkimas.

projektui. Remiantis ĮRĮ 14 str. 2 d. 3 p., restruktūrizavimo administratorius raštu informuoja tiek privačius, tiek valstybinius kreditorius apie būdus, kuriais galima susipažinti su parengtu restruktūrizavimo plano projektu ir administratoriaus išvada. Ši informacija turi būti pateikta likus ne mažiau kaip 10 darbo dienų iki numatomo kreditorių susirinkimo dienos. Jeigu kreditoriai, kurių reikalavimų suma vertine išraiška sudaro ne mažiau kaip 2/3 visų teismo patvirtintų kreditorių reikalavimų sumos vertinės išraiškos, balsuoja už tokį restruktūrizavimo plano projektą, laikoma, kad jam yra pritarta (ĮRĮ 14 str. 3 d.). Kai valstybiniai kreditoriai tokiam kreditorių susirinkime nedalyvauja ar jame balsuoja prieš plano projektą, kreditoriams šį projektą patvirtinus, laikoma, kad valstybės pagalba neteikiama, nepaisant to, ar valstybinių kreditorių nuomone plano projekte numatytos nuolaidos turėtų būti kvalifikuojamos kaip valstybės pagalba ar ne. Nors pastaroji nuostata nėra tiesiogiai įtvirtinta ĮRĮ, o ES teismų praktikos šiuo klausimu taip pat nėra, išvadą apie valstybinių kreditorių priverstinai daromų nuolaidų nelaikymą valstybės pagalba, autoriaus nuomone, galima daryti remiantis pirmoje darbo dalyje aptartu privataus kreditoriaus principu. Realiai, kiekvieno restruktūrizuojamos įmonės privataus kreditoriaus šiame procese atliekami veiksmai, tarp jų ir nuolaidų įmonei darymas, yra susiję su tikslu atgauti kuo didesnę dalį savo skolos. Valstybinio kreditoriaus tikslai šiuo atveju, darant įmonei nuolaidas, gali būti ir kiti, tarkim, darbo vietų išsaugojimas, ekonomikos skatinimas ir kt. Todėl tais atvejais, kai valstybinis kreditorius kitų kreditorių sprendimu yra priverstas daryti nuolaidas, galima daryti išvadą, kad tos nuolaidos daromos būtent vienu tikslu – atgauti skolą. Tai tenkina privataus kreditoriaus principą ir negali būti kvalifikuojama kaip valstybės pagalba. Šiuo atveju verta paminėti ir tai, kad ĮRĮ numatytas nuolaidų darymas daugumos kreditorių sprendimu, analizuojant Teisingumo Teismo praktiką, autoriaus nuomone, turėtų netenkinti ir kito valstybės pagalbos požymio – selektyvumo. Skirtingai nei vadinamojoje *Ecotrade*¹¹⁹ byloje, kur speciali administracinė procedūra, be viso kito numatanti ir palūkanų už visas įmonės skolas skaičiavimo sustabdymą po jos pripažinimo nemokia, buvo taikoma tik didelėms įmonėms ir tik atitinkamos valstybės institucijos sprendimu, ĮRĮ įtvirtintas teisinis reglamentavimas, kuriuo nuolaidos daromos daugumos kreditorių sprendimu, taikomas visoms įmonėms, teismo sprendimu įgijusioms restruktūrizuojamos įmonės statusą, todėl šiuo atveju, autoriaus nuomone, nėra pasirinktinio taikymo. Būtina paminėti ir Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemoje numatytą nuostatą, kad jeigu valstybės pagalbos teikėjui, kaip MVĮ kreditoriui, nedalyvaujant kreditorių susirinkime (ar jame balsuojant prieš restruktūrizavimo plano projektą), kreditorių susirinkimas patvirtina planą

¹¹⁹ Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 1 d. sprendimas byloje Nr. C-200/97 // *Ecotrade Srl prieš Altiforni e Ferriere di Servola SpA (AFS)*, Rink. P. I-7907, 38-40 p.

vadovaujantis ĮRĮ nuostatomis, laikoma, kad valstybės pagalba pagal schemą neteikiama (Schemos 26 p.). Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad šios schemos, kurią, Komisija tvirtindama pripažino neprieštaraujančia vidaus rinkai, rengėjai taip pat laikėsi nuomonės, kad valstybės priverstinis nuolaidų darymas restruktūrizavimo procese, tenkina ne visus valstybės pagalbos požymius.

ĮRĮ 14 str. 7 d. teigiama, kad kreditoriams pritarus restruktūrizavimo plano projektui, kuriame taip pat numatytas valstybės pagalbos suteikimas tokiai įmonei, valstybės institucijos – kreditoriai, kiti valstybės pagalbos teikėjai teisės aktų nustatyta tvarka praneša Komisijai apie restruktūrizavimo plano projekte numatytą teikti valstybės pagalbą. Kaip matoma iš straipsnio formuluotės, valstybės pagalbos teikėjai šiuo atveju neapsiriboja tik restruktūrizuojamos įmonės valstybiniais kreditoriais. Tokia pagalba gali būti teikiama ir viešųjų subjektų, prieš bylos iškėlimą neturėjusių jokių teisinių santykių su restruktūrizuojama įmone¹²⁰. Šiuo atveju, vertinant valstybės pagalbos egzistavimo faktą, reikia naudotis 1.1.3. skyrelyje minėtais principais. Remiantis Konkurencijos tarybos duomenimis¹²¹, tokių pagalbos atvejų Lietuvoje, po įstojimo į ES, iki šiol nėra buvę. Atsižvelgiant į tai, šiame magistro darbe bus nagrinėjama tik situacija, susijusi su valstybės institucijomis, esančiomis restruktūrizuojamų įmonių kreditorėmis.

Valstybės pagalbos teikėjai, esant individualios pagalbos atvejui, per 15 kalendorinių dienų nuo kreditorių susirinkimo nutarimo pritarti restruktūrizavimo plano projektui priėmimo dienos, Komisijai privalo pateikti pranešimą apie numatomą vykdyti valstybės intervenciją (ĮRĮ 14 str. 7 d.). Tai jie daro netiesiogiai. Šiuo atveju svarbus vaidmuo tenka Konkurencijos tarybai, nes būtent pastaroji institucija turi kompetenciją tokius pranešimus priimti, patikrinti ar jie tinkamai užpildyti ir perduoti juos Komisijai. Pranešimo standartinė forma yra numatyta 2004 m. balandžio 21 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 794/2004 įgyvendinančiame Tarybos reglamentą (EB) Nr. 659/1999, nustatantį išsamias EB sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles (toliau – Reglamentas Nr. 794/2004)¹²². Ši forma susideda iš trijų dalių: bendro pobūdžio informacijos, kuri užpildoma visais atvejais, informacijos santraukos skelbimui Oficialiajame leidinyje ir papildomo informacijos lapo, atsižvelgiant į pagalbos tipą. Būtent pastarojo dokumento užpildymas leidžia išskirti valstybės pagalbos rūšį, kurią ketinama teikti, numatant išimtinai tai pagalbai reikalingos informacijos pateikimo reikalavimą. Kalbant apie restruktūrizuojamai įmonei teikiamą naują individualią valstybės paramą, jai skirtas papildomas informacinis lapas reikalauja pateikti tokios įmonės

¹²⁰ Pvz., jei Lietuvoje restruktūrizuojamoms įmonėms UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) teiktų garantijas, tam tikrais atvejais jos galėtų būti pripažįstamos kaip valstybės pagalba.

¹²¹ LR konkurencijos taryba. Valstybės pagalbos ataskaitos // http://kt.gov.lt/index.php?show=vp_ataskaitos; prisijungimo laikas: 2013-02-10.

¹²² OL 2004 L 140, P. 1.

restruktūrizavimo planą, rinkos apžvalgos kopiją, o kai pagalbos teikėjui atrodo būtina, ir kitą su konkrečios įmonės pertvarkymu susijusią informaciją. Kai valstybės pagalbos pranešimo forma ir jos priedai yra tinkami, Konkurencijos taryba per 10 darbo dienų pranešimą išsiunčia Komisijai. Ten jis užregistruojamas ir apie jo gavimą, išsiunčiant tai patvirtinančius dokumentus, per Konkurencijos tarybą pranešama valstybės pagalbos teikėjui. Pastarasis, laikydamasis ĮRĮ 14 str. 7 d. reikalavimų, privalo per 5 kalendorines dienas tokių dokumentų kopijas perduoti restruktūrizuojamos įmonės administratoriui, kad jis kartu su kreditorių susirinkimo protokolu ir restruktūrizavimo plano projektu su išvada šias kopijas per 3 darbo dienas galėtų perduoti atitinkamam teismui ir prašyti įmonės restruktūrizavimo bylos sustabdymo iki kol bus gautas Komisijos sprendimas dėl numatytos valstybės paramos (prašymą taip pat gali pateikti kreditoriai arba įmonės valdymo organas).

Komisijos vertinimo etapai, gavus ir užregistravus pranešimą dėl naujos, individualios valstybės pagalbos restruktūrizuojamai įmonei teikimo, nesiskiria nuo procedūrų vertinant ir kitokio pobūdžio individualią valstybės paramą. Šiuo atveju, kaip jau buvo minėta 1.4.1. skyrelyje, gavus valstybės pagalbos pranešimą, pradedamas pirminis valstybės pagalbos patikrinimas, o jei po šio patikrinimo pranešta priemonė vis dar kelia abejonių dėl jos suderinamumo su vidaus rinka, pradedamas formalus valstybės pagalbos tyrimo procesas¹²³. Analizuojant Komisijos praktiką tenka pastebėti, kad restruktūrizavimo pagalbos atveju formalus tyrimo procesas vis dėlto dažniausiai pradedamas¹²⁴. Kitaip tariant, neaiškumai ar abejonės, kylančios atliekant pirminį vertinimą jo metu dažniausiai negali būti išspręsti. Atsižvelgiant į tai, galima daryti prielaidą, kad valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti atvejai yra pakankamai sudėtingi.

Jeigu po pirminio valstybės pagalbos patikrinimo, ar po pirminio patikrinimo ir formalaus tyrimo proceso gaunamas teigiamas Komisijos sprendimas, kuriame nėra nustatyta jokių papildomų sąlygų dėl valstybės pagalbos teikimo, arba sprendimas, kad priemonės, kurių numatoma imtis, nėra valstybės pagalba, teismas sprendžia restruktūrizavimo plano patvirtinimo klausimą (ĮRĮ 14 str. 9 d.). Jeigu gaunamas teigiamas Komisijos sprendimas, kuriame nustatytos papildomos valstybės pagalbos teikimo sąlygos, arba neigiamas Komisijos sprendimas, teismas nustato papildomą, ne trumpesnę kaip 45 kalendorinių dienų ir ne ilgesnę kaip 60 kalendorinių dienų, terminą

¹²³ Tokio tyrimo priežastimi gali tapti restruktūrizavimo plano nebuvimas (Komisijos 2006 m. sausio 25 d. sprendimas pradėti formalų tyrimą Nr. NN103/2005 *Chupa Chups*, OL 2006 C 97, P. 2), reikalavimas tam tikrų svarbių restruktūrizavimo plano patikslinimų (Komisijos 2000 m. sausio 18 d. sprendimas pradėti formalų tyrimą Nr. N769/1999 *Philipp Holzmann AG*, OL 2000 C 110, P. 2), abejonės, kad valstybės pagalbos tvirtinimo sąlygos yra tenkinamos (Komisijos 2004 m. kovo 16 d. sprendimas pradėti formalų tyrimą Nr. N94/2004 *Bull*, OL 2004 C 102, P. 12).

¹²⁴ Išimtyš šiuo atveju galėtų būti: Komisijos 2005 m. birželio 1 d. sprendimas byloje Nr. N584/2004 *AB Vingriai*, OL 2005 C 187, P. 15, Komisijos 2004 m. vasario 18 d. sprendimas byloje Nr. N616/2003 *Imprimerie Nationale*, OL 2006 C 306, P. 12.

restruktūrizavimo plano projektui patikslinti (IRI 14 str. 9 d.). Tais atvejais, kai dėl valstybės pagalbos įmonei restruktūrizuoti gaunamas teigiamas ar sąlyginis Komisijos sprendimas, kuriame nenumatyti jokie ypatingi atskaitomybės įpareigojimai, ir restruktūrizavimo planas, kuriame numatyta tokia pagalba, yra tvirtinamas restruktūrizavimo bylą nagrinėjančio teismo, remiantis Reglamento Nr. 659/1999 21 str., turi būti pradamas metinių ataskaitų Komisijai siuntimas.

4.2. Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schema ir joje numatytos pagalbos teikimo procedūros

2011 m. liepos 1 d. Lietuvoje pradėjo veikti Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schema (toliau – Schema)¹²⁵. Šios Schemos parengimas atleido valstybės pagalbos teikėjus, nurodytus pačiame Schemos tekste, nuo privalomo pranešimo, apie ketinimą teikti valstybės pagalbą, Komisijai. Ji taikoma restruktūrizuojamoms įmonėms, kurios atitinka ES nustatytą MVĮ apibrėžimą, t.y. MVĮ – tai įmonės, kuriose dirba mažiau kaip 250 darbuotojų, metinė apyvarta neviršija 50 mln. EUR ir (arba) metinio balanso suma neviršija 43 mln. EUR¹²⁶. Valstybės pagalba pagal šią Schemą gali būti teikiama nuo 2011 m. liepos 1 d. iki 2013 m. liepos 1 d., o bendra restruktūrizuojamų MVĮ skolų suma, kurią Komisija leido Lietuvos institucijoms nurašyti remiantis šia Schema – 258 mln. litų. Schema taikoma bet kokio tipo įmonėms, išskyrus anglies ir plieno sektoriuje veikiančias MVĮ. Norint pasinaudoti šia Schema, MVĮ reikia atitikti tam tikrus kriterijus ir laikytis ten numatytų reikalavimų.

Remiantis Schemos 7 p., įmonė, norinti ja pasinaudoti turi tenkinti bent vieną iš šių sąlygų: ribotos turtinės atsakomybės MVĮ yra praradusi daugiau kaip pusę savo registruoto kapitalo ir daugiau kaip vieną ketvirtadalį to kapitalo per pastaruosius 12 mėn. arba neribotos turtinės atsakomybės MVĮ yra praradusi daugiau nei pusę įmonės ataskaitose nurodyto kapitalo ir daugiau kaip vieną ketvirtadalį to kapitalo per pastaruosius 12 mėn., arba MVĮ gali būti pradėta nemokumo procedūra pagal LR įmonių bankroto įstatymą¹²⁷ (toliau – ĮBĮ) (Schemos 7 p.). Kaip matome, šie kriterijai yra praktiškai tapatūs Gairių 10 p. numatytiems „sunkumus patiriančios įmonės“

¹²⁵ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos viršininko, Muitinės departamento prie LR finansų ministerijos generalinio direktoriaus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. VA-81 / 1B-365 / V-255 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 79-3889.

¹²⁶ Komisijos 2003 m. gegužės 6 d. rekomendacija dėl mikro, mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimo // OL 2003 L 124, P. 36.

¹²⁷ Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010; 2001, Nr. 37 (*atitaisymas*); 2001, Nr. 52 (*atitaisymas*).

požymiams. Vis dėlto, remiantis Gairių 79 p., tam, kad pagalbos schema MVĮ būtų patvirtinta Komisijos, joje numatyta „sunkumus patiriančios įmonės sąvoka“ lyginant su sąvoka įtvirtinta Gairėse turi būti ir šiuo atveju Lietuvos Schemoje yra siauresnė¹²⁸. Vadinasi, Schema taikoma tik toms MVĮ, kurios atitinka bent vieną iš trijų 7 p. numatytų kriterijų, o tais atvejais, kai šiame punkte numatytų aplinkybių nėra, restruktūrizuojama MVĮ, norinti gauti valstybės pagalbą, turi naudotis įprastomis valstybės pagalbos teikimo procedūromis.

Kiti įmonės tinkamumo pagal Schemą gauti restruktūrizavimo pagalbą kriterijai, susiję su įmonės veiklos laiku, jos priklausymu didesnei verslo grupei, taip pat perkelti iš Gairių ir jau buvo aptarti 3.2.1. skyrelio 3.2.1.2. poskyryje.

Schemos 6 p. teigiama, kad valstybės pagalba pagal Schemą gali būti teikiama tik tuo atveju, jeigu MVĮ nėra gavusi sanavimo arba restruktūrizavimo pagalbos anksčiau (įskaitant laikotarpį iki Gairių įsigaliojimo datos) arba, jeigu nuo MVĮ restruktūrizavimo plano įgyvendinimo pabaigos (arba nuo plano sustabdymo pabaigos, priklausomai nuo to, kas vyko vėliau) praėjo 10 m. Ši nuostata vėlgi buvo perkelta iš Gairių (73 p.) ir, autoriaus nuomone, turėtų būti suprantama taip: Schema gali pasinaudoti MVĮ, kurios praeityje buvo restruktūrizuojamos, bet negavo sanavimo arba restruktūrizavimo pagalbos, arba kurioms tokia valstybės pagalba buvo suteikta (įskaitant laikotarpį iki Gairių įsigaliojimo datos), bet nuo restruktūrizavimo plano įgyvendinimo pabaigos (arba nuo plano sustabdymo pabaigos, priklausomai nuo to, kas vyko vėliau) praėjo jau 10 m. Schemos 13.4. p. yra nurodyta, kad ši sąlyga MVĮ taikoma nepriklausomai nuo to ar pasikeitė jos teisinė forma. Išimtis, kai yra nuo MVĮ nepriklausančių, išskirtinių ir nenumatytų aplinkybių.

Svarbu paminėti ir Schemos 13.6. p. numatytą sąlygą, kad ji netaikoma MVĮ, jeigu 25 proc. ir daugiau jos kapitalo ar balsavimo teisių atskirai ar bendrai, tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoja viena ar daugiau viešųjų institucijų. MVĮ iš visų valstybės pagalbos teikėjų (taip pat ir pagal kitas schemas) bendrai suteikiamos valstybės pagalbos dydis negali viršyti 10 milijonų eurų (Schemos 6 p.). Tik šiuo atveju apie pagalbos suteikimą nereikia individualiai pranešti Komisijai.

Schemoje aiškiai numatytos valstybės pagalbos teikimo remiantis ja formos. Vadinasi šia Schema restruktūrizuojama MVĮ gali pasinaudoti tik tokiu atveju, kai ji savo restruktūrizavimo plane numato savo skolos ar jos dalies valstybiniam kreditoriui gražinimo termino atidėjimą, visos skolos ar jos dalies nurašymą arba gražinimo sąlygų pakeitimą, t.y. atsiskaitymą su kreditoriais turimu įmonės turtu ir (ar) akcijomis (Schemos 3 p.). Esant kitoms valstybės pagalbos formoms, apie numatomą taikyti paramą reikia iš anksto informuoti Komisiją.

¹²⁸ Gairių 11 p. teigia, kad tais atvejais kai nėra 10 p. numatytų aplinkybių, įmonė vis tiek gali būti laikoma patiriančia sunkumus, ypač, jei jai būdingi įprasti sunkumus patiriančios įmonės bruožai.

Tam tikri reikalavimai Schemoje yra numatyti ir restruktūrizuojamų įmonių pertvarkymo planui. Trumpai kalbant, galima teigti, kad šis planas turi tenkinti ĮRĮ 12 str. numatytus reikalavimus ir papildomai Gairėse įtvirtintas sąlygas, kaip kad nederamų konkurencijos iškraipymų vengimas, pačios įmonės indėlis į restruktūrizavimo procesą ir kt. (Schemos 9-11 p.) Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į Schemos 8 p. įtvirtintą nuostatą, kad valstybės pagalbos suteikimo sąlyga – visiškas MVĮ restruktūrizavimo plano įgyvendinimas. Tai turi atsispindėti ir restruktūrizavimo plane.

Schemos 20 p. įtvirtina, kad valstybės pagalbos teikėjas susipažįsta su restruktūrizavimo plano projektu ir MVĮ administratoriaus išvada dėl plano priemonių įgyvendinimo ĮRĮ nustatyta ir darbe jau autoriaus anksčiau aptarta tvarka. Valstybės pagalbos teikėjas gali paprašyti MVĮ papildomos informacijos, jeigu pateiktos informacijos nepakanka nustatyti, ar įmonė atitinka Schemos sąlygas (Schemos 21 p.). Jeigu MVĮ nepateikė valstybės pagalbos teikėjui visų reikiamų dokumentų, duomenų ir (ar) informacijos valstybės pagalbos teikimui pagal Schemą nagrinėti arba juos pateikė per vėlai (vėliau nei prieš 5 darbo dienas iki kreditorių susirinkimo, kuriame bus svarstomas plano projektas), tai valstybės pagalbos teikėjas turi teisę nenagrinėti dokumentų ir neteikti valstybės pagalbos pagal Schemą (Schemos 23 p.). Valstybės pagalba pagal Schemą laikoma suteikta MVĮ tuomet, kai jos atžvilgiu priimamas įpareigojantis sprendimas, t.y. kai teismas patvirtina jos restruktūrizavimo planą (Schemos 25 p.). Jeigu valstybės pagalbos teikėjui, kaip MVĮ kreditoriui, nedalyvaujant kreditorių susirinkime (ar jame balsuojant prieš restruktūrizavimo plano projektą), kreditorių susirinkimas patvirtina planą vadovaujantis ĮRĮ nuostatomis, laikoma, kad valstybės pagalba pagal Schemą neteikiama (Schemos 26 p.). Jei MVĮ, kuriai suteikta valstybės pagalba pagal Schemą, nevykdo savo įsipareigojimų, valstybės pagalbos teikėjas, vadovaudamasis nacionaliniais teisės aktais, priverstinai išieško MVĮ suteiktą valstybės pagalbą kartu su priskaičiuotomis palūkanomis (Schemos 29 p.). Valstybės pagalbos teikėjas privalo pateikti Konkurencijos tarybai metinę suteiktos valstybės pagalbos pagal Schemą ataskaitą (Schemos 31 p.).

4.3. Valstybės pagalbos teikimo procedūrų vertinimas Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu

Žiūrint formaliai, ĮRĮ numatyta galimybė finansinių sunkumų turinčioms įmonėms teikti valstybės pagalbą tokių įmonių turėtų būti vertinama teigiamai. Juk tokia nuostata įgalina valstybę nurašyti, atidėti ir kitaip palengvinti įmonės skolinių įsipareigojimų įvykdymą. Tačiau, žvelgiant iš praktinės pusės, daugelis finansinių sunkumų patiriančių įmonių renkasi kitą kelią – bankrotą, vietoj

to, kad dėtų visas pastangas atgaivinti savo veiklą, t.y. restruktūrizuotis. Turint galvoje jau anksčiau minėtas restruktūrizavimo nepopuliarumo priežastis Lietuvoje, šiame poskyryje analizuosime ar gali tam tikros procedūros, susijusios su valstybės pagalbos teikimu, turėti įtakos restruktūrizavimo proceso efektyvumui ir šio įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje? Tai – šio magistro darbo tyrimo problema. Norint prieiti teisingą išvadą, privalu išskirti du atvejus: įprastas valstybės pagalbos teikimas įmonėms restruktūrizuoti ir valstybės pagalbos teikimas remiantis dabar Lietuvoje galiojančia Schema. Tolesniuose šio darbo skyreliuose bus nagrinėjami atitinkamų procedūrų, susijusių su įprastu valstybės pagalbos teikimu ir teikimu remiantis Schema, privalumai ir trūkumai, bandoma rasti atsakymą į aukščiau suformuluotą klausimą.

4.3.1. Įprastų valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūrų vertinimas

Tais atvejais, kai restruktūrizuotis ketinanti įmonė yra skolinga ne tik privatiems subjektams, bet ir valstybei, gali iškilti valstybės pagalbos klausimas. Susiklosčius tokiai situacijai tampa svarbu vadovautis ne tik Lietuvos, bet ir ES teisės aktais, kurie nustato gan griežtus apribojimus ir sąlygas sunkumus patiriančių įmonių gelbėjimui ir veiklos atkūrimui. Kaip jau buvo minėta, viena iš tokių ES nuostatų, kai įmonė yra didelė ar netenkina dabar Lietuvoje galiojančios Schemos reikalavimų, yra privalomas pranešimas Komisijai apie ketinamą teikti individualią pagalbą. Su tuo susijusių procedūrų analizavimas 1.4.1. skyrelyje ir 4.1. poskyryje leidžia daryti išvadą, kad valstybės pagalbos teikimas įmonėms restruktūrizuoti yra sudėtingas ir pakankamai ilgas procesas. Norint surasti to priežastis, šiuo atveju svarbu detaliau aptarti, su kokiais konkrečiai sunkumais susiduria restruktūrizuojamos įmonės, norinčios pasinaudoti valstybės pagalbos galimybe.

Tam tikri keblumai, susiję su pagalbos teikimu, egzistuoja ir pačioje mūsų valstybėje. Autoriaus nuomone, tai galėtų būti susiję su valstybinių institucijų vidinėmis procedūromis, teisinės bazės ir praktikos dėl valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti, trūkumu. Problemos, susijusios su pagalbos teikimu, egzistuoja valstybės institucijų veiklos reglamentavime. Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį į vieną poįstatyminį teisės aktą¹²⁹, kurio 9 str. teigiama, kad sprendimą

¹²⁹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos viršininko 2002 m. kovo 1 d. įsakymas Nr. 67 „Dėl mokesčių administratoriaus, bankrutuojančios įmonės kreditoriaus, sprendimų, susijusių su tos įmonės piniginių prievolių vykdymu, priėmimo metodikos, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie LR finansų ministerijos viršininko 2000 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. 102 „Dėl mokesčių administratoriaus, bankrutuojančios įmonės

sutikti (nesutikti), kad restruktūrizuojamai įmonei būtų taikomos piniginių prievolių įvykdymo lengvatos (konkrečia forma, sąlygomis bei terminais), priima centrinio mokesčių administratoriaus viršininkas ar vietos mokesčių administratoriaus viršininkas. Sprendimas įforminamas raštu ir patvirtinamas centrinio mokesčių administratoriaus viršininko parašu ar vietos mokesčių administratoriaus viršininko parašu bei atitinkamai herbiniu centrinio mokesčių administratoriaus ar vietos mokesčių administratoriaus antspaudu. Kaip matome, minėtas teisės aktas nurodo, kaip turėtų elgtis mokesčių administratorius, norėdamas (ne)teikti nuolaidas restruktūrizuojamai įmonei. Tačiau, reikia pažymėti, kad šiuo atveju praktika ne visai tokia. Vienoje iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bylų, savo kasaciniame skunde Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – APVMI) teigė, kad jokiame teisės akte nenumatyta sprendimo suteikti valstybės pagalbą, išdėstyti restruktūrizuojamos įmonės skolos padengimą ar atidėti jo terminą priėmimo, ir institucijos įgaliojimo balsavimas kreditorių susirinkime „prieš“ ir buvo jos sprendimas nesuteikti valstybės pagalbos¹³⁰. Šiuo atveju kyla klausimas, kaip iš tikrųjų turėtų viskas vykti? Ar valstybiniai kreditoriai, vertindami restruktūrizavimo plano projektą, prieš kreditorių susirinkimą turėtų priimti atitinkamą sprendimą dėl tokiaame plane numatytų valstybės nuolaidų ir jei taip, ar turėtų jame įtvirtinti savo nuomonę dėl tokių nuolaidų kvalifikavimo kaip valstybės pagalba? Svarbu atkreipti dėmesį, kad tas pats, kasaciniame skunde numatytas, teiginys, kad institucijos įgaliojimo balsavimas kreditorių susirinkime „prieš“ ir buvo jos sprendimas nesuteikti valstybės pagalbos, autoriaus nuomone, iliustruoja ir APVMI praktikos trūkumą, taikant privataus kreditoriaus principą.

Kalbant apie Valstybinę mokesčių inspekciją prie LR finansų ministerijos (toliau – VMI), reikia paminėti, kad nuo 2011 m. rugpjūčio 1 d. pasikeitė jos struktūra – pradėjo veikti kompetencijos centrai. Šiuose centruose yra sutelktas sukoncentruotas atskirų veiklos procesų vykdymas. Tai turėtų patobulinti šių procesų vykdymą, didinti jų efektyvumą¹³¹. Vienas iš tokių centrų, tai Nepriemokų administravimo departamentas, kuriame veikia Bankroto ir restruktūrizavimo skyrius. Taigi, atsižvelgiant į tai, galbūt jau galima tikėtis ir šios valstybės institucijos aiškesnio ir palankesnio dalyvavimo kreditoriaus teisėmis įmonių restruktūrizavime.

Kitos problemos gali kilti jau tais atvejais, kai institucijos – kreditoriai, kiti valstybės pagalbos teikėjai sutinka teikti valstybės pagalbą restruktūrizuojamai įmonei. Šiuo atveju įmonė ne tik turi parengti itin kruopštų restruktūrizavimo planą, tenkinantį Gairėse numatytus reikalavimus, bet ir

kreditoriaus, sprendimų, susijusių su tos įmonės piniginių prievolių vykdymu, priėmimo metodikos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 26-955.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-270/2010 // *Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija prieš UAB „Ranga IV“*.

¹³¹ Plačiau apie VMI centralizavimą žr.: <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=10823558>; prisijungimo laikas: 2013-02-19.

pateikti rinkos (rinkų), kurioje ji veikia, apžvalgos kopiją bei visus kitus reikalingus dokumentus ir informaciją, kas vėlgi įmonei „uždeda“ papildomą našą. Šių dokumentų paaiškinimų, papildomų, patikslinimų Komisija gali prašyti tiek pirminio patikrinimo, tiek formalaus tyrimo proceso metu. Žinoma, atsižvelgiant į tai, kad valstybės pagalbos teikimas restruktūrizuojamoms įmonėms (kaip ir bet kurios kitos valstybės pagalbos) privalo būti išimtis, o ne norma, ir galimybė ją teikti turi būti visapusiškai išnagrinėta ir teigiama vidaus rinkos atžvilgiu, tokie reikalavimai ir prašymai suprantami. Tačiau, reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad valstybės narės dažnai skundžiasi nepagrįstai pernelyg sudėtingomis valstybės pagalbos vertinimo procedūromis, kadangi pasitaiko Komisijos prašymų pakartotinės informacijos, ar tokios, kuri konkrečiu atveju nėra aktuali¹³². Tai gali tapti papildomos naštos restruktūrizuojamai įmonei priežastimi. Iš kitos pusės, Komisija dažnai skundžiasi prastai parengtais ir neišsamiais valstybės pagalbos pranešimais, kas yra užsitęsusių diskusijų dėl priemonės įvertinimo priežastis¹³³. Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį į faktą, kad tiek pirminio, tiek formalaus tyrimo proceso metu restruktūrizuojama įmonė – valstybės pagalbos gavėja, yra traktuojama tik kaip trečioji šalis. Tai patvirtinta tiek atitinkami ES teisės aktai, tiek ir ES teismų praktika¹³⁴. Analizuojant ES teisės aktus, šiuo atveju reikia pripažinti, kad teisių, susijusių su tiesioginiu restruktūrizuojamų įmonių dalyvavimu valstybės pagalbos vertinimo procedūrose, yra ganėtinai mažai¹³⁵. Taigi, galima teigti, kad tokios įmonės procesinis vaidmuo labai priklauso nuo valstybės narės – pagalbos teikėjos, tiksliau pasakius, nuo to kokie santykiai, geri ar ne tokie geri, egzistuoja tarp valstybės pagalbos gavėjos ir valstybės narės kompetentingų institucijų¹³⁶. Tik valstybė narė yra adresatas Komisijai prašant papildomos informacijos, teikiant sprendimus pradėti formalų tyrimą, teikiant įsakymas sustabdyti pagalbą ir teikiant įvairius galimus sprendimus užbaigti tiek pirminius patikrinimus, tiek formalius tyrimo procesus¹³⁷. Vadinasi, kompetentingos valstybės institucijos restruktūrizuojamai įmonei – valstybės pagalbos gavėjai yra vienintelis informacijos,

¹³² A. Bartosch. The Procedural Regulation in State Aid Matters // European State Aid Law Quarterly. 2007, P. 482, HeinOnline, <http://heinonline.org>; prisijungimo laikas: 2011.04.11; Teisingumo Teismo 2001 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Nr. C-99/98 // *Austrijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-1101.

¹³³ A. Bartosch. The Procedural Regulation... P. 482.

¹³⁴ Pvz., SESV (OL 2012 C 326, P. 47.) 108 str., Reglamentas Nr. 659/1999 (OL 1999 L 83, P. 1.). Šių dokumentų analizė leidžia daryti išvadą, kad juose numatytos valstybės pagalbos teikimo taisyklės, kaip pagrindinius šiame procese dalyvaujančius subjektus, įtvirtina Komisiją ir atitinkamą valstybę narę. Tai patvirtina ir Teisingumo Teismo 2005 m. spalio 6 d. sprendimas Nr. C-276/2003 P *Scott SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-8437. Jo 34 p. teigiama, kad nors teismų praktika pripažino tam tikras pagalbos gavėjo procesines teises, vis dėlto jos numatytos tam, kad pagalbos gavėjas Komisijai galėtų suteikti informaciją ir pateikti savo argumentus, todėl procedūros šalies statuso jam nesuteikia.

¹³⁵ 1999 m. kovo 22 d Tarybos reglamentas (EB) Nr. 659/1999, nustatantis išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles // OL 1999 L 83, P. 1, 20 str.

¹³⁶ Bartosch A. The Procedural Regulation... P. 479.

¹³⁷ Ten pat.

apie vykdomą valstybės pagalbos tyrimą, šaltinis, kadangi tiesiogiai į Komisiją pagalbos gavėjas kreiptis negali¹³⁸. Iš kitos pusės, būtent restruktūrizuojama įmonė turi užtikrinti reikiamos informacijos Komisijai suteikimą per valstybės institucijas. Bendrai kalbant, visai tikėtina situacija, kad valstybės narės ir pagalbos gavėjo bendravimas nebus visapusiškas, pvz., kompetentingos institucijos, Komisijai paprašius papildomos informacijos, pateiks atsakymą, remiantis turimomis žiniomis, o ne perduodant prašymą suinteresuotam pagalbos gavėjui. Atsižvelgiant į tai, kad Komisija sprendimus priima remiantis turima informacija, toks bendravimo tarp valstybės narės ir pagalbos gavėjo trūkumas, gali lemti tiek proceso trukmės, tiek galutinio Komisijos sprendimo nepalankumą restruktūrizuojamai įmonei¹³⁹.

Svarbu paminėti, kad Komisija, remiantis 2005 m. paskelbtu Valstybės pagalbos veiksmų planu – Mažesnė ir tikslingesnė valstybės pagalba: 2005 – 2009 m. valstybės pagalbos reformos programa¹⁴⁰, įgyvendindama vieną iš plane numatytų tikslų: veiksmingesnės valstybės pagalbos procedūros, geresnis įgyvendinimas, didesnis nuspėjamumas ir skaidrumas, priėmė Valstybės pagalbos supaprastinimo paketą. Viena iš šio paketo dalių tai 2009 m. balandžio 29 d. Komisijos priimtas Geriausios praktikos vykdant valstybės pagalbos kontrolės procedūras kodeksas (toliau – Kodeksas)¹⁴¹. Pagrindinis šio Kodekso tikslas – patarti dėl kasdien taikomų valstybės pagalbos procedūrų ir taip stiprinti Komisijos tarnybų, valstybių narių valdžios institucijų ir teisės bei verslo bendruomenių geresnio bendradarbiavimo ir savitarpio supratimo dvasią (Kodekso 2 str.). Tokio tikslo Kodeksas siekia pirmiausia įtvirtindamas galimybę valstybei narei palaikyti ryšius su Komisija iki oficialaus pranešimo apie valstybės pagalbą pateikimo, šią galimybę detalizuodamas (įmanoma įtraukti ir pagalbos gavėjus) ir numatydamas orientacinius jos terminus. Sėkmingai palaikomi ryšiai turėtų padėti Komisijai priimti atitinkamą sprendimą per 2 mėn. nuo oficialaus pranešimo gavimo dienos. Kalbant apie preliminarų tyrimą, siekdama supaprastinti jo eigą, Komisija stengsis sugrupuoti prašymus suteikti informacijos, pranešančiųjų šalių prašymu informuoti apie tyrimo eigą, kartu raginant į tokius ryšius įtraukti ir pagalbos gavėjus. Siekiant skaidresnių ir paprastesnių procedūrų formalaus tyrimo proceso metu, Kodeksas numato konkretesnius terminus, galimybę Komisijai savo iniciatyva suinteresuotosioms šalims, tarp jų ir valstybės pagalbos gavėjams, nusiųsti sprendimo pradėti formalaus tyrimo procesą kopiją, paraginti

¹³⁸ Ten pat.

¹³⁹ Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2006 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje Nr. T-17/03 // *Schmitz-Gotha Fahrzeugwerke GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-1139.

¹⁴⁰ Valstybės pagalbos veiksmų planas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0107:FIN:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-06.

¹⁴¹ OL 2009 C 136, P. 13.

jas pateikti pastabas dėl specifinių bylos aspektų ir kt. Tačiau vis dėlto, reikia atkreipti dėmesį, kad Kodeksas nėra privalomojo pobūdžio. Jo 8 str. teigiama, kad šiuo Kodeksu nesukuriamos ar nepakeičiamos jokios galiojančios teisės ar prievolės. Vadinasi, Kodekse numatytų procedūrų naudojimas, terminų taikymas ir kt. priklauso nuo pačių valstybių narių ir Komisijos valios. Autoriaus nuomone, didesnės įtakos valstybės pagalbos procedūrų supaprastinimui ir skaidrumui turės pokyčiai, kuriuos, remiantis dabar ES vykdoma valstybės pagalbos modernizavimo iniciatyva¹⁴², ketinama padaryti Reglamente Nr. 659/1999. Tokie pokyčiai tai: teisė Komisijai, pradėjus formalų tyrimo procesą, tiesiogiai rinkos dalyvių (pagalbos gavėjų, kitų įmonių, įmonių asociacijų) bei kitų valstybių narių prašyti konkrečios priemonės įvertinimui būtinos informacijos, kurios negali suteikti pranešančioji valstybė narė, ir už neišsamią, neteisingą, klaidinančią ar nepateiktą informaciją, skirti pinigines sankcijas¹⁴³ bei konkretus teisinis pagrindas atlikti ekonomikos sektorių arba tam tikrų pagalbos priemonių keliose valstybėse narėse tyrimus. Visa tai, turėtų sumažinti Komisijos informacijos prašymų skaičių ir padidinti valstybės pagalbos kontrolės efektyvumą.

Taigi, tais atvejais, kai įmonės restruktūrizavimo plane yra numatyta individuali valstybės pagalba, jos suderinamumą su vidaus rinka turi įvertinti Komisija. Vertinimo procedūrų trukmė gali siekti mėnesius ar net metus. Didele dalimi šiuo atveju tai priklauso nuo pačios bylos sudėtingumo, tačiau, tenka pripažinti, kad anksčiau minėtos problemos, t.y. Reglamente Nr. 659/1999 numatytas formalus tyrimo proceso terminas, kuris gali siekti 18 mėn. ar net ilgiau, restruktūrizuojamų įmonių – valstybės pagalbos gavėjų ir kitų suinteresuotųjų šalių ribotas tiesioginis dalyvavimas vertinime, kuris taip pat iš dalies gali būti priežastis ir pačios Komisijos atliekamiems veiksams, kaip kad kartotinių prašymų pateikti informaciją ar pateikti bylai nereikšmingos informacijos teikimas, kas turi įtakos pernelyg sudėtingų vertinimo procedūrų egzistavimui, turi tam didelės įtakos. Remiantis ĮRĮ 12 str. 3 d. nuostatomis, restruktūrizavimo procesas gali trukti iki 4 m. su tam tikra išimtimi. Pateikus Komisijai pranešimą, restruktūrizavimo byla, atitinkamų ĮRĮ numatytų subjektų iniciatyva, teisme yra sustabdoma. Šiuo laikotarpiu įmonei, ir toliau vykdančiai savo ūkinę komercinę veiklą, jos kreditoriams, galiausiai ir naujiems investuotojams (jei tokių yra) gali kilti klausimas, kas jų laukia? Tokia nežinia, priklausomai nuo to, kada Komisija priims atitinkamą sprendimą, gali trukti ir keletą metų. Šiuo laikotarpiu restruktūrizuojama įmonė yra įpareigojama netiesiogiai teikti Komisijos reikalaujamą papildomą informaciją, pranešimus apie reikšmingus pokyčius, pvz.,

¹⁴² State aid modernisation (SAM) // http://ec.europa.eu/competition/state_aid/modernisation/index_en.html; prisijungimo laikas: 2013-04-06.

¹⁴³ Reikia paminėti, kad tokios pinigines sankcijos valstybėms narėms nebus taikomos.

privataus investuotojo pasitraukimą iš restruktūrizavimo, kurie įvyko valstybės pagalbos vertinimo metu, ir kt., kas įmonėms, kurios realiai turi koncentruotis ties sėkmingu savo veiklos vykdymu, tam, kad išlinktų rinkoje, „uždeda“ ir papildoma našta. O kas nutinka, jei Komisijos sprendimas neigiamas? Remiantis ĮRĮ 14 str. 8 d., turi būti taisomas restruktūrizavimo planas ir vėl teikiamas tvirtinti kreditorių susirinkimui (ar ir šį kartą kreditoriai jam pritaro?).

Atsižvelgiant į visa tai, gali kilti klausimas, kiek trunka visas procesas, kai yra numatytas valstybės pagalbos teikimo ketinimas, nuo restruktūrizavimo bylos iškėlimo teisme iki sėkmingo restruktūrizavimo pabaigos ir ar tai būtų galima vadinti efektyviu įmonės restruktūrizavimu? Žinoma, bendrai kalbant, egzistuojantį valstybės pagalbos vertinimą reikėtų traktuoti teigiamai, juk valstybės pagalbos teikimas privalo būti kontroliuojamas, tam, kad būtų palaikoma veiksminga konkurencija vidaus rinkoje. Tačiau žvelgiant į dabar egzistuojančias vertinimo procedūras, reikia pripažinti, kad jos gali turėti neigiamą poveikį restruktūrizavimo proceso efektyvumui. Tokiam efektyvumui neigiamą poveikį gali turėti ir teisinės bazės bei praktikos, susijusios su valstybės pagalbos teikimu Lietuvoje, stoka. Atsižvelgiant į visa tai, autorius taip pat daro išvadą, kad teoriškai įprastos valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūros, gali daryti neigiamą įtaką šio įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje.

Labai svarbu panagrinėti ir praktinę valstybės pagalbos teikimo pusę. Remiantis Konkurencijos tarybos duomenimis, nuo 2001 m. iki Lietuvos įstojimo į ES, t.y. per nepilnus 4 m., į Konkurencijos tarybą dėl individualios valstybės pagalbos įmonėms gelbėti ir (arba) restruktūrizuoti suteikimo buvo kreiptasi 13 kartų¹⁴⁴. Reikia paminėti ir tai, kad nuo 2002 m. pabaigos iki 2004 m. pradžios Lietuvoje veikė valstybės pagalbos schema Valstybės pagalbos teikimas mokesčių lengvatų būdu mažoms ir vidutinėms įmonėms, kas reiškia, kad tuo metu buvo suteikta ir valstybės pagalba, apie kurią Konkurencijos tarybai kiekvienu konkrečiu atveju pranešti nereikėjo. O po Lietuvos įstojimo į ES, t.y. per maždaug 9 metus, Komisija nagrinėjo tik du Lietuvos pranešimus dėl individualios valstybės pagalbos įmonėms restruktūrizuoti suteikimo. Tad kyla klausimas, ar šiuo metu įmonėms reikalingos ir valstybės institucijų teikiamos nuolaidos yra tik tokios, kurios, remiantis privataus kreditoriaus principu, nelaikomos valstybės pagalba ar valstybės institucijos, būdamos įmonės kreditorėmis, valstybės pagalbos nenori teikti ir balsuoja prieš restruktūrizavimo plano projektą, kuriame tokia pagalba numatyta, taip pasmerkdamos įmones bankrutuoti? Šiuo atveju, svarbu atkreipti dėmesį, į valstybinių kreditorių reikalavimų sumos vertinę išraišką svarbą. Kaip jau buvo minėta, jeigu valstybiniam įmonės kreditoriui, nedalyvaujant kreditorių susirinkime,

¹⁴⁴ LR konkurencijos taryba. Konkurencijos tarybos nutarimų archyvas. Valstybės pagalbos nutarimai // http://kt.gov.lt/index.php?show=arch_vp_nut&metai=2004; prisijungimo laikas: 2013-02-01.

ar jame balsuojant prieš plano projektą, kuriame numatyta tokio kreditoriaus pagalba įmonei, kreditorių susirinkimas patvirtina plano projektą vadovaujantis ĮRĮ nuostatomis, laikoma, kad valstybės pagalba neteikiama. Vadinasi, šiuo atveju restruktūrizavimo plano projekte numatytos valstybinių kreditorių nuolaidos nėra valstybės pagalba, nepaisant to, kaip jas kvalifikuoja pačios valstybės institucijos, todėl apie jas Komisijai iš anksto pranešti nereikia. Tačiau, kitokia situacija gali susiklostyti tais atvejais kai konkrečios restruktūrizuojamos įmonės „didieji“ kreditoriai yra valstybės institucijos. Šiuo atveju būtent jų balsavimas kreditorių susirinkime „prieš“ ar „už“ restruktūrizavimo plano projektą, reiškia (ne)sutikimą teikti ten numatytas nuolaidas, tiek tais atvejais, kai jos institucijų kvalifikuojamos kaip valstybės pagalba, tiek tais atvejais, kai valstybės pagalbos, jų manymu, nėra. Nors valstybės pagalbos restruktūrizuojamos įmonės savo valstybinių kreditorių gali prašyti visada, tenka išgirsti, kad dažniausiai pastarieji balsuoja prieš tokį restruktūrizavimo planą, taip pasmerkdami įmones bankrotuoti¹⁴⁵. Susiklosto ir situacijų, kai restruktūrizavimo plano projektui, darydami nemažas nuolaidas, pritaria privatūs kreditoriai, bet valstybės institucijos „pakiša koją“¹⁴⁶. Remiantis Bankroto departamento duomenimis¹⁴⁷, restruktūrizuojamos įmonės statusą nuo 2004 m. iki 2013 m. įgijusioms įmonėms, 84 atvejais restruktūrizavimo bylos buvo nutrauktos dar nepatvirtintus restruktūrizavimo plano projekto ir tik 26 atvejais jau po šio plano patvirtinimo. Iš jų 82 įmonėms pradėtas bankroto procesas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad šiuo atveju tarp daugumos įmonių kreditorių buvo ir valstybės institucijos. Tad galima daryti prielaidą, kad jų dalyvavimas restruktūrizavimo procesuose taip pat prisidėjo prie tokio santykio susiformavimo. Kyla klausimas, kodėl valstybės institucijos į nuolaidų darymą restruktūrizuojamoms įmonėms, kurių kreditorės jos yra, žiūri gana skeptiškai?

Žinoma, pirmiausia reikia prisiminti tą faktą, kad pats restruktūrizavimo procesas yra gan naujas reiškinys Lietuvoje tiek įmonėms, tiek valstybės institucijoms. Nuo ĮRĮ įsigaliojimo iki 2009 m., Lietuvoje buvo pradėtas tik 41 restruktūrizavimo procesas¹⁴⁸. Nuo 2009 m. šis skaičius išaugo, kas reiškia, kad finansinių sunkumų turinčios įmonės, matydamos galimybę išgyventi pertvarkant savo veiklą, jau dažniau pasirenka šį gelbėjimosi būdą. Tačiau lyginant restruktūrizavimą su bankrotu, akivaizdu, kad pastarasis dominuoja. Žinoma, restruktūrizavimas nėra „vaistas nuo visų

¹⁴⁵ J. Žvirblytė. Nurašyti skolų valstybė neskuba. Dr. Pauliaus Markovo komentaras // <http://www.diena.lt/dienrastis/ekonomika/nurasyti-skolu-valstybe-neskuba-357066>; prisijungimo laikas: 2012-04-05.

¹⁴⁶ J. Žvirblytė. Nurašyti skolų valstybė neskuba // <http://www.diena.lt/dienrastis/ekonomika/nurasyti-skolu-valstybe-neskuba-357066>; prisijungimo laikas: 2012-04-05.

¹⁴⁷ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonės, kurioms restruktūrizavimo bylos nutrauktos // <http://www.bankrotodep.lt/Restrukturizavimas.php?Tipas=3>; prisijungimo laikas: 2013-02-25.

¹⁴⁸ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų duomenys ir analizė // <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgog.php>; prisijungimo laikas: 2013-02-25.

ligų“ ir bankrotas įmonėms tam tikrais atvejais lieka vienintelė išeitis, tačiau lyginant restruktūrizuojamų įmonių skaičių Lietuvoje ir kai kuriose kitose valstybėse narėse, galima daryti išvadą, kad šis procesas vis dėlto dar nėra pakankamai žinomas ir teigiamai vertinamas mūsų valstybėje. Galbūt tai gali turėti įtakos ir valstybinių kreditorių balsavimui „prieš“ restruktūrizavimo plano projektą, kuriame numatytos institucijų nuolaidos įmonei, t.y. šiuo atveju balsuojama konkrečiai ne prieš plane numatytą pagalbą, kurios teikimas, tais atvejais kai remiantis privataus kreditoriaus principu, ji laikoma valstybės pagalba, galbūt ir galėtų atitikti Gairėse numatytas sąlygas, bet prieš patį įmonės restruktūrizavimo procesą. Tai galėtų iš dalies patvirtinti ir 2010 m. liepos 2 d. priimtas ĮRĮ pakeitimo įstatymas, kuriuo buvo palengvintas restruktūrizavimo bylų inicijavimas, atsisakius kreditorių privalomo jam pritarimo ir paliekant teisę priimti tokį sprendimą įmonės dalyvių susirinkimui, savininkui arba valstybės ar savivaldybės įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendinančiai institucijai. Vienas iš tokio pakeitimo motyvų buvo tas, kad iki tol įmonės kreditoriai nesiėmė iniciatyvos restruktūrizuoti finansinių sunkumų turinčias įmones¹⁴⁹, o praktikoje egzistuojant valstybiniais kreditoriams iki pareiškimo, dėl restruktūrizavimo bylos iškėlimo, padavimo teismui, labai užtrukdavo derinimai, plano metmenų vertinimas ir kt., kas, žinoma, galėdavo neigiamai paveikti įmonių būklę. Nereikia pamiršti ir fakto, kad pagal dabar galiojantį ĮBĮ bankroto atveju valstybės reikalavimams suteikiama pirmenybė prieš kitų 3 eilės kreditorių reikalavimus (2 eilės reikalavimai) (ĮBĮ 35 str.), o restruktūrizavimo atveju jie tenkinami vienoje eilėje su kitų kreditorių reikalavimais (2 eilės reikalavimai) (ĮRĮ 13 str.). Tad nenuostabu, kad galbūt valstybės institucijoms, esančioms restruktūrizuojamų įmonių kreditorėmis, įmonių bankrotas atrodo paprastesnis ir greitesnis sprendimas, nes skolos dalis, kuri, nors dažniausiai būna mažesnė nei ta, kurią valstybiniai kreditoriai gautų sėkmingo restruktūrizavimo atveju, gražinama greičiau ir užtikrintai, o ir atsakomybės dėl galimai nesėkmingo restruktūrizavimo valstybei prisiimti nereikia.

Antra, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad norint tiek valstybinių kreditorių sutikimo, tiek Komisijos leidimo dėl valstybės pagalbos įmonei restruktūrizuoti, turi būti paruoštas itin kruopštus, Gairių reikalavimus tenkinantis restruktūrizavimo plano projektas. Tai – pakankamai sudėtinga užduotis įmonėms, todėl nieko keisto, kad iš valstybės institucijų tenka išgirsti nusiskundimus dėl tokių planų neišsamumo¹⁵⁰, kas, žinoma, nulemia valstybinių kreditorių kreditorių susirinkime balsavimą „prieš“. Šiuo atveju, autoriaus nuomone, yra labai svarbus valstybinių kreditorių ir

¹⁴⁹ LLRI ekspertizė dėl LR įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (XIP-1515) // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_lr_imoniu_restrukturizavimo_istatymo_pakeitimo_istatymo_projekto_xip_1515/5641; prisijungimo laikas: 2012-04-05.

¹⁵⁰ Restruktūrizavimas vyksta sklandžiau, kai įmonių administratoriai bendradarbiauja su VMI // <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=10813815>; prisijungimo laikas: 2012-01-22.

restruktūrizuojamos įmonės produktyvus bendradarbiavimas restruktūrizavimo plano projekto rengimo stadijoje, kas vėlgi valstybinių institucijų teigimu, ne visada egzistuoja¹⁵¹.

Trečia, visai tikėtina ir situacija, kad valstybės institucijos vengia teikti restruktūrizuojamoms įmonėms nuolaidas dėl atsakomybės netinkamai jas kvalifikuoti. Juk tais atvejais, kai valstybiniai kreditoriai sutinka teikti, jų manymu, privataus kreditoriaus principą tenkinančias nuolaidas, Komisija gavusi pranešimą ar pačios iniciatyva, gali pradėti tyrimą dėl tokių nuolaidų ir pripažinti jas valstybės pagalba. Pripažinusi jas su vidaus rinka nesuderinama valstybės pagalba, ji įpareigoja valstybinius kreditorius tokią restruktūrizuojamai įmonei suteiktą paramą atsiimti. Taip pat galima daryti prielaidą, kad valstybės institucijos vengia valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti dėl pakankamai sudėtingų ir ilgų procedūrų Komisijai vertinant praneštą pagalbos priemonę. Tokios procedūros atima laiko, darbo sąnaudų ir lėšų, reikalingų dokumentų rengimui bei siuntimui į Komisiją derinti, kas, savaime aišku, valstybės institucijoms sukelia papildomų rūpesčių. O kur dar privalomas metinių ataskaitų, kai valstybės pagalba yra patvirtinama, Komisijai perdavimas, restruktūrizuojamos įmonės veiklos priežiūra, procedūros, susijusios su nevisišku restruktūrizavimo plano įgyvendinimu ir kt.?

Atsižvelgiant į tai, kas šiame skyrelyje pasakyta, iš praktinės pusės priėti teisingą išvadą, susijusią su įprastų valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūrų galimybe turėti įtakos finansinių sunkumų turinčių įmonių pasirinkimui restruktūrizuoti Lietuvoje, autoriaus nuomone, neįmanoma. Šiuo atveju, galima daryti tik prielaidą, kad tiek neigiamos, tiek teigiamos įtakos šios procedūros įmonių pasirinkimui neturi. Kodėl? Autoriaus nuomone, pasirinkimą restruktūrizuoti neigiama prasme labiau veikia valstybės institucijų, esančių įmonės kreditorėmis, galimas nenoras bendradarbiauti taikant jai nuolaidas, o ne su valstybės pagalbos teikimu susijusios procedūros. Šios procedūros didesnės įtakos, autoriaus nuomone, gali turėti pačioms valstybės institucijoms, sprendžiant klausimą, teikti nuolaidas restruktūrizuojamai įmonei ar neteikti.

4.3.2. Valstybės pagalbos teikimo procedūrų remiantis Schema vertinimas Lietuvoje restruktūrizuojamų įmonių atžvilgiu

Schemos rengėjų teigimu, Schemos tikslas – supaprastinti restruktūrizuojamoms MVI numatomos teikti valstybės pagalbos derinimo su Komisija procedūras. Taigi, apie valstybės paramos priemones, teikiamas vadovaujantis šia Schema, Lietuvos valstybės pagalbos teikėjams

¹⁵¹ Ten pat.

kiekvieniu individualiu atveju pranešti Komisijai nebereikia. Vadinas, kiekvienu individualiu atveju nereikia ir Komisijos pritarimo, tad nebelieka ir ES lygiu visų procedūrų, susijusių su pagalbos priemonės vertinimu. Šiuo atveju konkrečius sprendimus, leisti teikti valstybės pagalbą įmonėms restruktūrizuoti, priima pačios valstybės institucijos, esančios įmonių kreditorėmis. Tokie sprendimai priimami teismui tvirtinant restruktūrizavimo plano projektus, kuriuose numatyta pagalba. Komisijai pripažinus Lietuvos Schemą neprieštaraujančia vidaus rinkai, apie restruktūrizuojamų MVĮ pasinaudojimą Schemoje numatytais pagalbos priemonėmis Komisijai pranešama, teikiant metines pagalbos Schemos įgyvendinimo ataskaitas.

Reikia pripažinti, kad tokios Schemos parengimas yra labai naudingas Lietuvos žingsnis valstybės pagalbos teikimo srityje tiek restruktūrizuojamoms MVĮ, tiek valstybės institucijoms, tiek ir pačiai Komisijai. Įprastų valstybės pagalbos teikimo procedūrų netaikymas turi teigiamos reikšmės restruktūrizavimo proceso trukmei. Tiek valstybės institucijos – pagalbos teikėjos, tiek restruktūrizuojamos MVĮ, norinčios gauti valstybės pagalbą, yra atleidžiamos nuo pareigų, egzistuojančių Komisijai vertinant pagalbos priemonę, taip sutaupant darbo sąnaudas ir lėšas, reikalingas dokumentų rengimui bei siuntimui į Komisiją derinti. Schemos parengimas turi teigiamos įtakos Komisijos darbo krūviui, nes ji atleidžiama nuo pareigos įprastinėmis valstybės pagalbos vertinimo procedūromis nagrinėti Schemos reikalavimus atitinkančių restruktūrizuojamų MVĮ atvejus¹⁵², taip suteikiant galimybę didesnę dėmesį skirti sudėtingoms didelių įmonių ar (ir) didelės valstybės pagalbos sumas numatančioms byloms, kurios gali reikšmingai riboti konkurenciją ES. Tačiau, vis dėlto, šiuo atveju reikia pabrėžti, kad tokios Schemos parengimas nereiškia atlaidesnio požiūrio į patį valstybės pagalbos teikimą. T.y. restruktūrizuojamos MVĮ, norinčios pasinaudoti Schema ir gauti valstybės paramą, turi atitikti Gairių 10 p. įtvirtintą „sunkumus patiriančios įmonės“ sąvoką bei kitus ten numatytus tinkamumo gauti valstybės pagalbą kriterijus (Schemos 7 p.), turi paruošti kruopštų atitinkamus Gairių reikalavimus tenkinantį restruktūrizavimo planą (Schemos 9-11 p.), jį visiškai įgyvendinti (Schemos 8 p.) ir kt. Kitaip tariant, Schemoje numatyti reikalavimai, kurių privalo laikytis MVĮ, norinčios ja pasinaudoti, atitinka tam tikras Gairių nuostatas, dėl ko ši Schema ir buvo Komisijos pripažinta suderinta su vidaus rinka.

Remiantis ankstesniame skyrelyje darytais pastebėjimais, galima teigti, kad reikalavimo teikti Komisijai pranešimą bei su tuo susijusių procedūrų nebuvimas daro teigiamą įtaką tiek restruktūrizavimo proceso trukmei, tiek restruktūrizuojamų įmonių darbo krūviui. Juk šiuo atveju nebereikia laukti Komisijos pritarimo dėl teikiamos valstybės pagalbos, kas gali trukti nuo 2 mėn.

¹⁵² Konkurencijos tarybos specialistų duomenimis, Komisija inicijavo keturių Lietuvos pranešimų dėl valstybės pagalbos įmonėms restruktūrizuoti atsiėmimą, nurodyma siūlymą parengti ir naudotis valstybės pagalbos MVĮ schema.

iki kelerių metų, nebelieka ir visų procedūrų, susijusių su papildomos informacijos Komisijai teikimu. Todėl autorius daro išvadą, kad šiuo metu galiojančioje Schemoje numatytos valstybės pagalbos teikimo procedūros gali turėti teigiamos įtakos įmonių restruktūrizavimo proceso efektyvumui. Atsižvelgiant į tai, autorius taip pat daro išvadą, kad teoriškai šios procedūros galėtų teigiamai veikti ir tokį įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimą. Tačiau, žiūrint iš praktinės pusės, šiuo atveju reikia paminėti, kad Schemos įgyvendinimo ataskaita 2011 metams, Konkurencijos tarybai turi būti pagalbos teikėjų pateikta iki 2013 m. gegužės 30 d.¹⁵³, todėl dabar atsakyti į klausimą, kiek tiksliai įmonių nuo Schemos įsigaliojimo, t.y. nuo 2011 m. liepos 1 d., ja pasinaudojo, kol kas neįmanoma. Neįmanoma iš praktinės pusės ir prieiti teisingą išvadą dėl Schemoje numatytų valstybės pagalbos procedūrų įtakos įmonių pasirinkimui restruktūrizuoti Lietuvoje.

Vis dėlto, šiuo atveju verta paminėti tam tikrus, dabar egzistuojančius, su įmonių restruktūrizavimu susijusius faktus. Remiantis Bankroto departamento duomenimis, 2009 m. buvo pradėtas 71 restruktūrizavimo procesas, 2010 m. – 60, 2011 m. – 58, o 2012 m. – 43 restruktūrizavimo procesai¹⁵⁴. Kaip jau buvo minėta, Schema Lietuvoje pradėjo veikti nuo 2011 m. liepos 1 d. Vadinasi, nuo šios datos MVĮ yra suteikiama galimybė pasinaudoti šia Schema, tiksliau pasakius, joje numatyta valstybės pagalbos teikimo procedūra, kuri nenumato reikalavimo teikti Komisijai pranešimus apie kiekvieną individualią valstybės paramą MVĮ restruktūrizuoti. Kiek įmonių šia Schema pasinaudojo, kaip jau buvo minėta, kol kas neaišku, bet atsižvelgiant į per kelerius paskutinius metus pradėtų restruktūrizavimo procesų skaičių, reikia pripažinti, kad tokios Schemos įsigaliojimas didelės įtakos šio proceso išaugimui Lietuvoje neturėjo. Žinoma, galbūt be šios Schemos restruktūrizavimo procesų pastaraisiais metais būtų buvę dar mažiau, galbūt įmonės vietoj bankroto rinkosi restruktūrizavimą būtent dėl galimybės pasinaudoti tokia Schema, t.y. joje numatyta supaprastinta pagalbos teikimo procedūra. Vis dėlto, tai tik spėjimai, kadangi nežinant įmonių, kurios šia Schema pasinaudojo, skaičiaus jokios išvados prieiti neįmanoma.

Tačiau, 4.3.1. skyrelyje darytą prielaidą, kad pasirinkimą restruktūrizuoti neigiama prasme labiau veikia valstybės institucijų, esančių įmonės kreditorėmis, galimas nenoras bendradarbiauti taikant jai nuolaidas, o ne su valstybės pagalbos teikimu susijusios procedūros, autorius sieja ir su

¹⁵³ LR Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 6 d. nutarimas Nr. 1136 „Dėl Valstybės pagalbos projektų ekspertizės atlikimo, išvadų ir rekomendacijų teikimo valstybės pagalbos teikėjams, valstybės pagalbos pranešimų ir kitos informacijos, susijusios su valstybės pagalba, pateikimo Europos Komisijai ir kitoms suinteresuotoms institucijoms taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 137-4987, 9 str.

¹⁵⁴ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų duomenys ir analizė // <http://www.bankrotodep.lt/Apzvalgos.php>; prisijungimo laikas: 2013-02-26.

šia Schema. Kaip jau buvo minėta, Schemoje numatytos procedūros turi teigiamos įtakos ne tik restruktūrizuojamoms įmonėms – valstybės pagalbos gavėjoms, bet ir pačiai valstybei. Naudojant tokią Schemą valstybės institucijos gali sutaupyti laiko, darbo sąnaudų, lėšų. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad šios Schemos parengimas įnešė ir teisinio aiškumo tiek valstybės institucijoms, tiek ir restruktūrizuojamoms įmonėms. Žinoma, valstybės pagalba, remiantis atitinkamais ES teisės aktais, restruktūrizuojamoms MVĮ galėjo būti teikiama ir anksčiau, bet valstybės institucijų atstovai dažniausiai balsuodavo prieš tokį restruktūrizavimo plano projektą, aiškindami tai tuo, kad esą nėra jokie teisės akto, pagal kurį galėtų būti nurašomos skolos¹⁵⁵. Taigi, po Schemos įsigaliojimo, šis procesas tapo ne tik paprastesnis, bet ir reglamentuojamas Lietuvos nacionalinės teisės. Schemoje apibūdintos pagalbos teikimo procedūros, reikalavimai valstybės pagalbos gavėjui, jo rengiamam restruktūrizavimo planui, suteikia tiek restruktūrizuojamoms įmonėms, tiek pačioms valstybės institucijoms aiškumo valstybės pagalbos MVĮ restruktūrizuoti teikimo procese. Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, įsigaliojus Schemai, visai įmanoma tikėtis ir palankesnio valstybės institucijų požiūrio į pagalbos teikimą restruktūrizuojamoms įmonėms. Tai, savaime aišku, suteiktų didesnių vilčių finansinių sunkumų turinčioms įmonėms išgyventi, renkantis restruktūrizavimo procesą. Tad šiuo atveju, autorius vėlgi daro prielaidą, kad ne Schemoje numatytos valstybės pagalbos teikimo procedūros, o galimai palankesni valstybinių įmonės kreditorių sprendimai, susiję su nuolaidų darymu, gali daryti teigiamą įtaką šio įmonių gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje.

Kalbant apie MVĮ reikia trumpai aptarti Valstybės pagalbos supaprastinimo paketo, apie kurį buvo minėta praeitame skyrelyje, kitą dalį, t.y. 2009 m. balandžio 29 d. Komisijos priimtą pranešimą apie supaprastintą procedūrą, taikomą tam tikrų rūšių valstybės pagalbai (toliau – Pranešimas)¹⁵⁶. Svarbiausias šio dokumento bruožas, tai galimybė, per 20 darbo dienų nuo pranešimo apie valstybės pagalbą gavimo dienos, Komisijai priimti sutrumpintos formos sprendimą. Tam, kad tokia supaprastinta procedūra būtų taikoma, valstybė narė įpareigojama palaikyti ryšius su Komisija iki oficialaus pranešimo teikimo. Valstybė narė privalo pranešti apie atitinkamą (-as) pagalbos priemonę (-es) ne vėliau kaip per 2 mėn. po to, kai Komisija, etape iki pranešimo pateikimo, jai praneša apie tai, kad priemonė *prima facie* atitinka reikalavimus supaprastintai procedūrai taikyti (Pranešimo 17 str.). Jeigu Komisija mano, kad priemonė, apie kurią pranešta, atitinka supaprastintos procedūros kriterijus, ji paskelbia sutrumpintos formos sprendimą. Tai ji stengiasi atlikti per 20 darbo dienų nuo pranešimo gavimo dienos (Pranešimo 22 str.).

¹⁵⁵ J. Žvirblytė. Nurašyti skolų valstybė neskuba. Dr. Pauliaus Markovo komentaras // <http://www.diena.lt/dienrastis/ekonomika/nurasyti-skolu-valstybe-neskuba-357066>; prisijungimo laikas: 2012-04-05.

¹⁵⁶ OL 2009 C 136, P. 3.

Pranešime numatytos valstybės pagalbos kategorijos, kurioms gali būti taikoma tokia supaprastinta procedūra. Jos suskirstomos į tris dalis: a) pagalbos priemonės, kurioms taikomi esamų sistemų arba gairių „standartinio vertinimo“ skirsniai; b) nusistovėjusių Komisijos sprendimų priėmimų praktiką atitinkančios priemonės; c) esamų schemų pratęsimas arba išplėtimas. Kalbant apie „a“ dalį, reikia atkreipti dėmesį, kad Pranešime numatyta procedūra gali būti taikoma sanavimo ir restruktūrizavimo schemoms mažosioms įmonėms, atitinkančioms visas Gairių 4 skyriaus sąlygas bei *ad hoc* restruktūrizavimo pagalbai MVĮ su sąlyga, kad ji atitinka visas Gairių 3 skyriuje išdėstytas sąlygas. Vadinasi, jei Lietuva nuspręs nepratęsti Schemos galiojimo, kuris baigsis šių metų liepos 1 d., rengiant kitą pagalbos schemą MVĮ restruktūrizuoti, bus galima naudotis supaprastinta procedūra. Tais atvejais, kai MVĮ netenkina šiuo metu galiojančios Schemos reikalavimų arba jei nebus pratęstas Schemos galiojimas ir nepriimta nauja schema, MVĮ, norinčios gauti valstybės pagalbą, vėlgi galės naudotis Pranešime numatyta procedūra. Kalbant apie „b“ dalį, svarbu paminėti, kad ten numatyta galimybė pratęsimui ir (arba) pakeitimui esamų schemų, kai joms netaikoma Reglamento Nr. 794/2004 4 str. numatyta supaprastinta procedūra, pvz., kai tai susiję su esamų schemų pritaikymu prie naujų horizontaliųjų gairių, taikyti Pranešime numatytą procedūrą. Atsižvelgiant į dabar ES vykdomą valstybės pagalbos modernizavimo iniciatyvą, Lietuvai būtų naudinga pasinaudoti tokia supaprastinta procedūra, pritaikant dabar galiojančią Schemą prie ketinamų priimti naujų sanavimo ir restruktūrizavimo gairių. Pranešimo „c“ dalyje yra numatytas siūlymas pratęsiant ar išplėčiant esamas schemas, kartu su Reglamento Nr. 794/2004 4 str. numatyta supaprastinta procedūra laikytis ir Pranešime nustatytos procedūros iš anksto pranešti apie atitinkamas pagalbos priemones. Tokia galimybė, žinoma, gali naudotis ir Lietuva, pratęsiant Schemos galiojimą. Vis dėlto, kalbant apie Pranešime numatytą supaprastintą procedūrą, reikia atkreipti dėmesį, kad ja pasinaudoti galima tik tais valstybės pagalbos atvejais, kuriems netaikomos Pranešime numatytos apsaugos priemonės ir išlygos (Pranešimo 6-12 str.).

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Sėkmingam įmonės restruktūrizavimo įgyvendinimui, Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatyme be kitų nuostatų ir reikalavimų yra numatyta galimybė, įmonei, teismo sprendimu įgijusiai restruktūrizuojamos įmonės statusą, teikti valstybės pagalbą. Tokią pagalbą gali teikti valstybės institucijos – restruktūrizuojamos įmonės kreditorės bei kiti valstybės pagalbos teikėjai.
2. Kai laikomasi griežtų sąlygų, kad būtų atkurtas įmonės ilgalaikis gyvybingumas, o ne tiesiog palaikomas neefektyvių įmonių egzistavimas rinkoje, valstybės pagalba restruktūrizavime gali būti naudinga ne tik pačiai restruktūrizuojamai įmonei, bet ir visai visuomenei.
3. Tais atvejais, kai restruktūrizuojamai įmonei ketinama teikti individuali pagalbos priemonė tenkina visus Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 str. įtvirtintus valstybės pagalbos požymius, t.y. priemonė teikiama iš valstybės išteklių, priemonė yra selektyvi, priemonė ūkio subjektui suteikia išskirtinę ekonominę naudą ir priemonė iškraipo ar gali iškraipyti konkurenciją bei turi įtakos prekybai tarp valstybių narių, apie ją būtina iš anksto informuoti Europos Komisiją, teikiant atitinkamos formos pranešimą. Europos Komisija, gavusi pranešimą, pradeda pirminį patikrinimą. Šiame etape sprendimas priimamas per 2 mėn. po išsamaus pranešimo gavimo. Kai pranešta priemonė vis dar kelia abejonių, Europos Komisija pradeda formalų tyrimo procesą. Jo trukmė gali siekti 18 mėn., tačiau konkretaus apribojimo nėra. Tam, kad būtų gautas teigiamas Europos Komisijos sprendimas, restruktūrizuojama įmonė ir jos restruktūrizavimo planas turi tenkinti specialias Bendrijos gairėse dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti įtvirtintas nuostatas. Galima daryti išvadą, kad valstybės pagalbos teikimas įmonėms restruktūrizuoti yra ilgas ir pakankamai sudėtingas procesas.
4. Analizuojant Europos Komisijos praktiką tenka pastebėti, kad restruktūrizavimo pagalbos atveju formalus tyrimo procesas dažniausiai pradedamas. Atsižvelgiant į tai, galima daryti prielaidą, kad valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti atvejai yra pakankamai sudėtingi.
5. Mažų ir vidutinių įmonių atveju, Lietuvoje norint teikti valstybės pagalbą restruktūrizavime, galima naudotis Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schema. Šios schemas, kurią patvirtino Europos Komisija, parengimas atleido valstybės institucijas – restruktūrizuojamų įmonių kreditorės nuo pareigos kiekvienu konkrečiu atveju pranešti Europos Komisijai apie restruktūrizuojamoms įmonėms ketinamą teikti valstybės pagalbą.
6. Įmonės restruktūrizavimo plano projekte turi būti numatytas valstybės pagalbos ketinimas bei jo įgyvendinimo sąlygos. Tokiam ketinimui, tvirtindami restruktūrizavimo plano projektą, turi pritarti

restruktūrizuojamos įmonės kreditoriai.

7. Kai valstybiniai kreditoriai kreditorių susirinkime, kuriame sprendžiamas restruktūrizavimo plano projekto tvirtinimo klausimas, nedalyvauja ar jame balsuoja prieš plano projektą, kreditoriams šį projektą patvirtinus, laikoma, kad valstybės pagalba neteikiama, nepaisant to, ar valstybinių kreditorių nuomone plano projekte jų taikomos nuolaidos turėtų būti kvalifikuojamos kaip valstybės pagalba ar ne. Autorius išvadą apie valstybinių kreditorių priverstinai daromų nuolaidų nelaikymą valstybės pagalba daro remdamasis privataus kreditoriaus principu. Jo esmė – viešos valdžios institucijų elgesio lyginimas su privataus kreditoriaus veiksmis tokiomis pat aplinkybėmis. Realiai, kiekvieno restruktūrizuojamos įmonės privataus kreditoriaus atliekami veiksmai, tarp jų ir nuolaidų įmonei darymas, yra susiję su tikslu atgauti kuo didesnę dalį savo skolos. Valstybinio kreditoriaus tikslai, darant įmonei nuolaidas, gali būti ir kiti, tarkim, darbo vietų išsaugojimas, ekonomikos skatinimas ir kt. Todėl tais atvejais, kai valstybinis kreditorius kitų kreditorių sprendimu yra priverstas daryti nuolaidas, galima daryti išvadą, kad tos nuolaidos daromos būtent vienu tikslu – atgauti skolą. Tai tenkina privataus kreditoriaus principą ir negali būti laikoma valstybės pagalba.
8. Nuostata dėl valstybinių kreditorių priverstinai daromų nuolaidų nelaikymo valstybės pagalba yra įtvirtinta Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemas 26 p. Galima daryti prielaidą, kad šios schemas rengėjai taip pat laikėsi nuomonės, kad valstybės priverstinis nuolaidų darymas restruktūrizavimo procese netenkina visų Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 str. numatytų valstybės pagalbos požymių.
9. Analizuojant įprastas valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūras, tenka pastebėti, kad jos ilgos ir pakankamai sudėtingos. Didele dalimi šiuo atveju tai priklauso nuo pačios bylos sudėtingumo, tačiau tokie faktoriai, kaip formalus tyrimo proceso terminas, kuris gali siekti 18 mėn. ar net ilgiau, restruktūrizuojamų įmonių – valstybės pagalbos gavėjų ir kitų suinteresuotųjų šalių ribotas tiesioginis dalyvavimas pagalbos vertinime, Europos Komisijos kartotinių prašymų pateikti informaciją ar pateikti bylai nereikšmingos informacijos teikimas, turi tam didelės įtakos.
10. Tam tikri keblumai, susiję su pagalbos teikimu, egzistuoja ir pačioje mūsų valstybėje. Autoriaus nuomone, tai galėtų būti susiję su valstybės institucijų vidinėmis procedūromis, teisinės bazės ir praktikos dėl valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti trūkumu.
11. Įprastos valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūros gali turėti neigiamą poveikį restruktūrizavimo proceso efektyvumui. Teoriškai jos gali daryti neigiamą įtaką šio įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje.
12. Iš praktinės pusės, priėti teisingą išvadą, susijusią su įprastų valstybės pagalbos teikimo procedūrų

įtaka finansinių sunkumų turinčių įmonių pasirinkimui restruktūrizuoti Lietuvoje, neįmanoma dėl empirinių duomenų trūkumo. Šiuo atveju, galima daryti tik prielaidą, kad tiek neigiamos, tiek teigiamos įtakos šios procedūros įmonių pasirinkimui neturi. Autoriaus nuomone, pasirinkimą restruktūrizuoti neigiama prasme labiau veikia valstybės institucijų, esančių įmonės kreditorėmis, galimas nenoras bendradarbiauti taikant jai nuolaidas, o ne su valstybės pagalbos teikimu susijusios procedūros. Šios procedūros didesnės įtakos, autoriaus nuomone, gali turėti pačioms valstybės institucijoms, sprendžiant klausimą, teikti nuolaidas restruktūrizuojamai įmonei ar neteikti.

13. Reikalavimo teikti Europos Komisijai pranešimą bei su tuo susijusių procedūrų nebuvimas daro teigiamą įtaką tiek restruktūrizavimo proceso trukmei, tiek restruktūrizuojamų įmonių darbo krūviui. Todėl, autorius daro išvadą, kad šiuo metu Lietuvoje galiojančioje Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemoje numatytos valstybės pagalbos teikimo procedūros, gali turėti teigiamos įtakos įmonių restruktūrizavimo proceso efektyvumui. Teoriškai šios procedūros gali teigiamai veikti ir tokį įmonių, turinčių finansinių sunkumų, gelbėjimo būdo pasirinkimą Lietuvoje.
14. Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemas įgyvendinimo ataskaita 2011 metams Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybai turi būti pagalbos teikėjų pateikta iki šių metų gegužės 30 d., todėl dabar atsakyti į klausimą, kiek tiksliai įmonių nuo schemas įsigaliojimo, t.y. nuo 2011 m. liepos 1 d., ja pasinaudojo, kol kas neįmanoma. Atsižvelgiant į tai, neįmanoma iš praktinės pusės priėti teisingą išvadą dėl šioje schemoje numatytų valstybės pagalbos teikimo procedūrų įtakos įmonių pasirinkimui restruktūrizuoti Lietuvoje.
15. Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemas parengimas yra naudingas Lietuvos žingsnis, nes tiek restruktūrizuojamoms įmonėms, tiek pačioms valstybės institucijoms suteikė teisinio aiškumo valstybės pagalbos įmonėms restruktūrizuoti teikimo procese, o pareigos nebuvimas kiekvienu konkrečiu atveju teikti Europos Komisijai valstybės pagalbos pranešimą sutaupo laiko, darbo sąnaudų ir lėšų.
16. Tam, kad procedūros, susijusios su valstybės pagalbos teikimu, turėtų kuo mažiau neigiamos įtakos restruktūrizavimo proceso efektyvumui, restruktūrizuojama įmonė turi paruošti itin kruopštų Bendrijos gairių dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti reikalavimus tenkinantį planą. Šiam tikslui pasiekti, autorius siūlo operatyviai bendradarbiauti su valstybiniais kreditoriais ir kitais valstybės pagalbos teikėjais plano rengimo stadijoje. Tai turėtų suteikti didesnes galimybes restruktūrizavimo plano projektui būti patvirtintam (pirmajame) kreditorių susirinkime.

17. Didelių įmonių atveju, autorius siūlo valstybės pagalbos teikėjams pasinaudoti Europos Komisijos priimtame Geriausios praktikos vykdant valstybės pagalbos kontrolės procedūras kodekse numatyta galimybe palaikyti ryšius su Europos Komisija iki oficialaus pranešimo teikimo, į tai įtraukiant ir restruktūrizuojamą įmonę. Tai turėtų suteikti galimybę paruošti išsamų valstybės pagalbos pranešimą ir atsižvelgiant į tai Europos Komisijai priimti sprendimą dėl priemonės atitikimo vidaus rinkai jau pirminio patikrinimo metu.
18. Tais atvejais, kai maža ar vidutinė įmonė netenkina Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemas reikalavimų, autorius siūlo jai naudotis Europos Komisijos pranešime apie supaprastintą procedūrą, taikomą tam tikrų rūšių valstybės pagalbai, numatyta supaprastinta procedūra, kuri įgalina Europos Komisiją priimti sutrumpintos formos sprendimą per 20 darbo dienų nuo pranešimo apie valstybės pagalbą gavimo dienos.
19. Autorius taip pat siūlo pratęsti Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemas galiojimą, kuris baigsis jau šių metų liepos 1 d.
20. Atsižvelgiant į dabar Europos Sąjungoje vykdomą valstybės pagalbos modernizavimo iniciatyvą, autorius siūlo Lietuvai pasinaudoti Europos Komisijos pranešime apie supaprastintą procedūrą, taikomą tam tikrų rūšių valstybės pagalbai, numatyta supaprastinta procedūra, pritaikant dabar galiojančią Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemą prie ketinamų priimti naujų sanavimo ir restruktūrizavimo gairių.
21. Autorius siūlo įgalinti Lietuvos valstybės institucijas teikti paramą padengiant restruktūrizavimo socialines sąnaudas, pvz., kompensuojant restruktūrizuojamų įmonių mokamų išėitinių išmokų atleidžiamiems įmonės darbuotojams sumą. Taip pat siūlo pagalbą, pvz., iš Užimtumo fondo lėšų, teikti restruktūrizuojamų įmonių darbuotojų profesinės kvalifikacijos kėlimui ar įgijimui, darbo įgūdžių tobulinimui ar įgijimui, ypatingai tais atvejais, kai be tokios kvalifikacijos ar įgūdžių, restruktūrizuojama įmonė, dėl pasikeitusio jos veiklos pobūdžio, būtų priversta tokius darbuotojus atleisti. Tokia pagalba būtų naudinga tiek įmonei – būtų sumažinami jos finansiniai įsipareigojimai, tiek pačiai valstybei – taip būtų prisidedama prie Lietuvos užimtumo rėmimo sistemos tikslų įgyvendinimo. Kartu reikia paminėti, kad valstybės pagalbai restruktūrizavimo socialinėms sąnaudoms padengti Europos Komisija neturi jokių *a priori* prieštaravimų, o šioms pagalbos rūšims netaikomos kompensacinės priemonės, todėl ir procedūrų atžvilgiu, Europos Komisijos sprendimo dėl tokios pagalbos priėmimas, neturėtų užsitęsti.

Irma Liorančaitė 2013-04-26

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Europos Sąjungos privalomo pobūdžio teisės aktai:

1. Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija // OL 2012 C 326, P. 13.
2. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija // OL 2012 C 326, P. 47.
3. 1998 m. gegužės 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 994/98 dėl EB steigimo sutarties 92 ir 93 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims // OL 1998 L 142, P. 1.
4. 1999 m. kovo 22 d Tarybos reglamentas (EB) Nr. 659/1999, nustatantis išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles // OL 1999 L 83, P. 1.
5. 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų // OL 2000 L 160, P. 1.
6. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivinio geležinkelių ir kelių transporto viešųjų paslaugų ir panaikinant Tarybos reglamentus (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70 // OL 2007 L 315, P. 1.
7. 2004 m. balandžio 21d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 794/2004, įgyvendinantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 659/1999, nustatantį išsamias EB sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles // OL 2004 L 140, P. 1.
8. 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1998/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai // OL 2006 L 379, P. 5.
9. 2008 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/2008 skelbiantis tam tikrų rūšių pagalbą suderinama su bendrąja rinka taikant Sutarties 87 ir 88 straipsnius // OL 2008 L 214, P. 3.
10. Komisijos 1980 m. birželio 25 d. direktyva dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo // OL 1980 L 195, P. 35.
11. 2006 m. lapkričio 16 d. Komisijos direktyva 2006/111/EB dėl finansinių santykių tarp valstybių narių ir valstybės įmonių skaidrumo ir dėl finansinio skaidrumo tam tikrose įmonėse // OL 2006 L 318, P. 17.
12. Komisijos sprendimas dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 straipsnio 2 dalies taikymo valstybės pagalbai, kompensacijos už viešąją paslaugą forma skiriamai tam tikroms įmonėms, kurioms pavesta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas // OL 2012 L 7, P. 3.

Kiti Europos Sąjungos dokumentai:

13. Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti

// OL 1994 C 368, P. 12.

14. Komisijos 2003 m. gegužės 6 d. rekomendacija dėl mikro, mažų ir vidutinių įmonių apibrėžimo // OL 2003 L 124, P.36.
15. Komisijos Geriausios praktikos vykdant valstybės pagalbos kontrolės procedūras kodeksas // OL 2009 C 136, P. 13.
16. Komisijos komunikatas 2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LT:PDF> ; prisijungimo laikas: 2012-10-09.
17. Komisijos komunikatas – „Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti“ // OL 2004 C 244, P. 2.
18. Komisijos komunikatas dėl finansų sektoriaus gyvybingumo atkūrimo ir restruktūrizavimo priemonių vertinimo pagal valstybės pagalbos taisyklės dabartinės krizės sąlygomis // OL 2009 C 195, P. 9.
19. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui ES valstybės pagalbos modernizavimas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0209:FIN:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2012-10-09.
20. Komisijos komunikatas valstybėms narėms dėl EEB sutarties 92 ir 93 straipsnių ir Komisijos direktyvos 80/723/EEB 5 straipsnio taikymo viešosioms pramonės sektoriaus įmonėms // OL 1993 C 307, P. 3.
21. Komisijos pranešimas – „Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos sunkumus patiriančioms įmonėms sanuoti ir restruktūrizuoti“ // OL 1999 C 288, P. 2.
22. Komisijos pranešimas apie supaprastintą procedūrą, taikomą tam tikrų rūšių valstybės pagalbai // OL C 136, P. 3.
23. Valstybės pagalbos veiksmų planas – Mažesnė ir tikslingesnė valstybės pagalba: 2005–2009 m. valstybės pagalbos reformos programa // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0107:FIN:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2013-04-06.

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

24. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010; 2001, Nr. 37 (*atitaisymas*); 2001, Nr. 52 (*atitaisymas*).
25. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31–1012.

26. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo 13 straipsnio 4 dalies pripažinimo netekusi galios ir 17 straipsnio pakeitimo ĮSTATYMAS // Valstybės žinios. 2004, Nr. 167 – 6103.
27. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo 15 straipsnio pakeitimo ir papildymo ĮSTATYMAS // Valstybės žinios. 2006, Nr. 116 – 4399.
28. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo ĮSTATYMAS // Valstybės žinios. 2010, Nr. 86-4529.
29. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 6 d. nutarimas Nr. 1136 „Dėl Valstybės pagalbos projektų ekspertizės atlikimo, išvadų ir rekomendacijų teikimo valstybės pagalbos teikėjams, valstybės pagalbos pranešimų ir kitos informacijos, susijusios su valstybės pagalba, pateikimo Europos Komisijai ir kitoms suinteresuotoms institucijoms taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 137-4987.
31. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. kovo 1 d. įsakymas Nr. 67 „Dėl mokesčių administratoriaus, bankrutuojančios įmonės kreditoriaus, sprendimų, susijusių su tos įmonės piniginių prievolių vykdymu, priėmimo metodikos, patvirtintos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2000 m. gegužės 18 d. įsakymu Nr. 102 „Dėl mokesčių administratoriaus, bankrutuojančios įmonės kreditoriaus, sprendimų, susijusių su tos įmonės piniginių prievolių vykdymu, priėmimo metodikos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 26-955.
32. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2011 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. VA-81 / 1B-365 / V-255 // Valstybės žinios. 2011, Nr. 79-3889.

Specialioji literatūra:

a) monografijos, periodiniai leidiniai

33. A. Bartosch A. The Procedural Regulation in State Aid Matters // European State Aid Law Quarterly. 2007, P. 474, HeinOnline, <http://heinonline.org>; prisijungimo laikas: 2011-04-11.
34. A. Biondi. Some reflections on the notion of “state resources” in the European Community state aid law // Fordham international law journal. 2007, Nr. 30, P. 1426. Heinonline, <http://heinonline.org>; prisijungimo laikas: 2011-04-11.

35. B. Kurcz, D. Vallindas. Can general measures be ... selective? Some thoughts on the interpretation of a state aid definition // *Common Market Law Review*. 2008, Nr. 45, P.159.
36. Coppi L. The role of economics in State aid analysis and balancing test // *Research Handbook on European State Aid Law*. /red. Szyszczak E. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 2011. P. 64.
37. Lienemeyer M. State aid to companies in difficulty – the rescue and restructuring guidelines // *The EC State Aid Regime – Distortive Effects of State Aid on Competition and Trade*. /red. Rydelski M. S. London: Cameron May Ltd, 2006. P. 183.
38. Schütte M. The notion of state aid // *The EC State Aid Regime – Distortive Effects of State Aid on Competition and Trade*. /red. Rydelski M. S. London: Cameron May Ltd, 2006. P. 23.
39. Stanikūnas R. Konkurencijos politika: teorija ir praktika. Vilnius: TEV, 2009. P. 191.
40. Vėgėlė I. EUROPOS SAJUNGOS TEISĖ. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P. 418.

b) žodynai

41. Lukaševičius K., Martinkus B., Piktys R. Verslo ekonomika. Kaunas: Technologija, 2005.
42. Verslo terminų anglų – lietuvių kalbų žodynas. Trečiasis leidimas. Ukmergė: UAB Valdo leidykla, 2008. P. 52.

c) elektroniniai dokumentai

43. Economic Advisory Group on Competition Policy (EAGCP) Commentary on European Community Rescue & Restructuring Aid Guidelines // http://ec.europa.eu/dgs/competition/economist/restructuring_guidelines.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-23.
44. J. Žvirblytė. Nurašyti skolų valstybė neskuba // <http://www.diena.lt/dienrastis/ekonomika/nurasyti-skolu-valstybe-neskuba-357066>; prisijungimo laikas: 2012-04-05.
45. LLRI ekspertizė dėl LR Įmonių restruktūrizavimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (XIP-1515) // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_lr_imoniu_restrukturizavimo_istatymo_pakeitimo_istatymo_projekto_xip_1515/5641; prisijungimo laikas: 2012-04-05.
46. Restruktūrizavimas vyksta sklandžiau, kai įmonių administratoriai bendradarbiauja su VMI // <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=10813815>; prisijungimo laikas: 2012-01-22.
47. Should aid be granted to firms in difficulty? A study on counterfactual scenarios to restructuring state aid. Prepared for the European Commission . December 2009 // <http://bookshop.europa.eu/is->

bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=KD8010191; prisijungimo laikas: 2013-04-11.

48. Valstybės pagalbos vadovas // http://kt.gov.lt/vp/vp_vadovas.pdf; prisijungimo laikas: 2012-03-14.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika:

49. Teisingumo Teismo 1961 m. vasario 23 d. sprendimas byloje Nr. C-30/59 // *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg prieš Europos anglių ir plieno bendrijos Aukščiausiąją valdžios instituciją*, Rink. P. 3.
50. Teisingumo Teismo 1974 m. liepos 2 d. sprendimas byloje Nr. C-173/73 // *Italijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 709.
51. Teisingumo Teismo 1980 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje Nr. C-730/79 // *Philip Morris Holland BV prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 2671.
52. Teisingumo Teismo 1987 m. spalio 14 d. sprendimas byloje Nr. C-248/84 // *Vokietijos Federacinė Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 4013.
53. Teisingumo Teismo 1988 m. liepos 13 d. sprendimas byloje Nr. C-102/87 // *Prancūzijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. 4067.
54. Teisingumo Teismo 1990 m. kovo 21 d. sprendimas byloje Nr. C-142/87 *Belgijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-959.
55. Teisingumo Teismo 1993 m. kovo 17 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. C-72/91 ir C-73/91 // *Firma Sloman Neptun Schiffahrts AG prieš Seebetriebsrat Bodo Ziesemer der Sloman Neptun Schiffahrts AG*, Rink. P. I-887.
56. Teisingumo Teismo 1995 m. vasario 14 d. sprendimas byloje Nr. C-279/93 // *Schumacke*, Rink. P. I-225.
57. Teisingumo Teismo 1995 m. birželio 4 d. sprendimas byloje Nr. C-350/93 // *Europos Bendrijų Komisija prieš Italijos Respubliką*, Rink. P. I-699.
58. Teisingumo Teismo 1996 m. vasario 29 d. sprendimas byloje Nr. C-56/93 // *Belgijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-723.
59. Teisingumo Teismo 1998 m. gegužės 7 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. C-52/97, C-53/97 ir C-54/97 // *Epifanio Viscido ir kt. prieš Ente Poste Italiane*, Rink. P. I-2629.
60. Teisingumo Teismo 1998 m. gruodžio 1 d. sprendimas byloje Nr. C-200/97 // *Ecotrade Srl prieš Altiforni e Ferriere di Servola SpA (AFS)*, Rink. P. I-7907.

61. Teisingumo Teismo 1999 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje Nr. C-342/96 // *Ispanijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-2459.
62. Teisingumo Teismo 1999 m. gegužės 9 d. sprendimas byloje Nr. C-6/97 // *Italijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-2981.
63. Teisingumo Teismo 2001 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Nr. C-99/98 // *Austrijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-1101.
64. Teisingumo Teismo 2001 m. kovo 13 d. sprendimas byloje Nr. Byla C-379/98 // *PreussenElektra AG prieš Schhleswag AG*, Rink. P. I-2099.
65. Teisingumo Teismo 2001 m. lapkričio 8 d. sprendimas byloje Nr. C-143/99 // *Adria-Wien Pipeline GmbH ir kt. prieš Finanzlandesdirektion für Kärnten*, Rink. P. I-8365.
66. Teisingumo Teismo 2002 m. gegužės 16 d. sprendimas byloje Nr. C-482/99 // *Prancūzijos Respublika prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-4397.
67. Teisingumo Teismo 2003 m. gegužės 8 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. C-328/99, C-399/00 // *SIM 2 Multimedia prieš Komisiją*, Rink. P. I-4035.
68. Teisingumo Teismo 2003 m. liepos 24 d. sprendimas byloje Nr. C-280/00 // *Altmark*, Rink. P. I-7747
69. Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Nr. C-501/00 // *Ispanijos Karalystė prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-6717.
70. Teisingumo Teismo 2004 m. liepos 15 d. sprendimas byloje Nr. C-345/02 // *Pearle BV ir kt. prieš Hoofdbedrijfschap Ambachten*, Rink. P. I-7139.
71. Teisingumo Teismo 2005 m. spalio 6 d. sprendimas Nr. C-276/2003 // *Scott SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. I-8437.
72. Teisingumo Teismo 2006 m. sausio 10 d. sprendimas byloje Nr. C-222/04 // *Ministero dell'Economia e delle Finanze prieš Cassa di Risparmio di Firenze ir kt.*, Rink. P. I-289.

Europos Sąjungos Bendrojo teismo praktika:

73. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 1995 m. rugsėjo 13 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. T-244/93 ir T-486/93 // *TWD Textilwerke Deggendorf GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-2265.
74. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 1998 m. rugsėjo 15 d. sprendimas sujungtose bylose Nr. T-126/96 ir C-127/96 // *BFM ir kt. prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-3437.
75. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2001 m. kovo 15 d. sprendimas byloje

- Nr. T-73/98 // *Société chimique Prayon-Rupel SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-867.
76. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2002 m. sausio 30 d. sprendimas byloje Nr. T-35/99 // *Keller SpA ir Keller Meccanica SpA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-261.
77. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2002 m. liepos 11 d. sprendimas byloje Nr. T-152/99 // *Hijos de Andrés Molina, SA prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-3049.
78. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2004 m. spalio 21 d. sprendimas byloje Nr. T-36/99 // *Lenzing AG prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-3597.
79. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2005 m. birželio 15 d. sprendimas byloje Nr. T-349/03 // *Corsica Ferries France SAS prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-2197.
80. Pirmosios instancijos teismo (šiuo metu Bendrojo Teismo) 2006 m. balandžio 6 d. Sprendimas byloje Nr. T-17/03 // *Schmitz-Gotha Fahrzeugwerke GmbH prieš Europos Bendrijų Komisiją*, Rink. P. II-1139.

Lietuvos teismų praktika:

81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. birželio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-270/2010 // *Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija prieš UAB „Ranga IV“*.

Europos Komisijos praktika:

82. Komisijos 2000 m. sausio 18 d. sprendimas pradėti formalų tyrimą byloje Nr. N769/1999 *Philipp Holzmann AG*, OL 2000 C 110, P. 2.
83. Komisijos 2000 m. balandžio 11 d. sprendimas byloje Nr. C45/1997 *CR45/97 Microelectronic Innovation GmbH*, OL 2000 L 238, P. 50.
84. Komisijos 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas Nr. C15/1998 *Kranbau Köthen GmbH*, OL 2003 L 97, P. 73.
85. Komisijos 2002 m. spalio 30 d. sprendimas byloje Nr. C62/2000 *Kahla/Thüringen*, OL 2003 L 227, P. 12.
86. Komisijos 2002 m. spalio 30 d. sprendimas byloje Nr. C31/2001 *Schmitz-Gotha Fahrzeugwerk GmbH*, OL 2003 L 77, P. 41.
87. Komisijos 2003 m. kovo 19 d. sprendimas byloje Nr. N703b/2002 *BBP Service (Babcock Borsig Power Service GmbH)*, laiškas valstybei narei // <http://ec.europa.eu/competition/>

[state_aid/cases/133895/133895_468298_36_2.pdf](#); prisijungimo laikas 2013-04-03.

88. Komisijos 2004 m. vasario 18 d. sprendimas byloje Nr. N616/2003 *Imprimerie Nationale*, OL 2006 C 306, P. 12.
89. Komisijos 2004 m. kovo 16 d. sprendimas pradėti formalų tyrimą byloje Nr. N94/2004 *Bull*, OL 2004 C 102, P. 12.
90. Komisijos 2004 m. liepos 7 d. sprendimas byloje Nr. C58/2003 *ALSTOM*, OL 2005 L 150, P. 24.
91. Komisijos 2004 m. liepos 14 d. sprendimas byloje Nr. C5/2003 *MobilCom AG – Germany*, OL 2005 L 116, P. 55.
92. Komisijos 2004 m. rugsėjo 22 d. sprendimas byloje Nr. C34/2003 *Compagnie Marseille Réparation* (CMR), OL L 100 2005, P. 26.
93. Komisijos 2005 m. birželio 1 d. sprendimas byloje Nr. N584/2004 *AB Vingriai*, laiškas valstybei narei // http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/197335/197335_516375_30_2.pdf; prisijungimo laikas: 2012-11-14.
94. Komisijos 2005 m. birželio 1 d. sprendimas byloje Nr. N584/2004 *AB Vingriai*, OL 2005 C 187, P. 15.
95. Komisijos 2006 m. sausio 25 d. sprendimas pradėti formalų tyrimą byloje Nr. NN103/2005 *Chupa Chups*, OL 2006 C 97, P. 2.

Internetiniai šaltiniai:

96. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo internetinė svetainė // http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/; prisijungimo laikas: 2013-04-24.
97. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos internetinė svetainė // <http://www.bankrotodep.lt/>; prisijungimo laikas: 2013-03-07.
98. Konkurencija: valstybės pagalba. Europos Komisijos internetinė svetainė // http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html; prisijungimo laikas: 2013-04-20.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo internetinė svetainė//www.lat.lt;prisijungimo laikas:2013-03-05.
100. Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos internetinė svetainė // <http://kt.gov.lt/>; prisijungimo laikas: 2013-02-10.
101. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos internetinė svetainė // <http://www.vmi.lt/>; prisijungimo laikas: 2013-02-19.

Valstybės pagalba restruktūrizavime

(Irma Liorančaitė)

SANTRAUKA

Pagrindinės sąvokos: valstybės pagalba, valstybės pagalbos teikimo procedūros, valstybės pagalbos kontrolės procedūros, sunkumus patirianti įmonė, restruktūrizavimas.

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama Įmonių restruktūrizavimo įstatyme numatyta galimybė teismo tvarka restruktūrizuojamoms įmonėms pasinaudoti valstybės pagalba. Temos aktualumą lėmė tai, kad restruktūrizavimo procesas, lyginant jį su bankrotu, Lietuvoje nėra populiarius. To priežastys yra įvairios, tarkim, restruktūrizavimo proceso naujumas, iki 2010 m. spalio 1 d. Įmonių restruktūrizavimo įstatyme galiojusios sudėtingos restruktūrizavimo procedūros ir kt. Šiame magistro darbe iškeltas tikslas išanalizuoti procedūras, susijusias su valstybės pagalbos teikimu, ir nustatyti jų galimą poveikį restruktūrizavimo proceso efektyvumui ir šio įmonių gelbėjimo būdo pasirinkimui Lietuvoje. Tikslų įgyvendinimas turėtų turėti teigiamos reikšmės bendrai analizuojant restruktūrizavimo nepopuliarumo priežastis Lietuvoje bei bandant rasti šios problemos sprendimus.

Įprastos valstybės pagalbos teikimo įmonėms restruktūrizuoti procedūros, kurių pagrindu reikia teikti pranešimą Europos Komisijai ir laukti jos sprendimo, kas gali trukti kelis mėnesius ar net metus, yra ilgos ir pakankamai sudėtingos. Atsižvelgiant į tai, daryta išvada, kad šios procedūros turi neigiamos įtakos restruktūrizavimo proceso efektyvumui ir teoriškai šio įmonių pertvarkymo būdo pasirinkimui Lietuvoje. Priešingai, apie Valstybės pagalbos teikimo mažoms ir vidutinėms įmonėms restruktūrizuoti schemoje numatytas valstybės pagalbos teikimo procedūras, kadangi jos nenumato privalomo reikalavimo teikti pranešimą Europos Komisijai ir su tuo susijusių procedūrų, daryta išvada, kad jos turi teigiamos įtakos restruktūrizavimo proceso efektyvumui ir teoriškai šio įmonių pertvarkymo būdo pasirinkimui Lietuvoje.

Tačiau, dėl empirinių duomenų trūkumo, iš praktinės pusės teisingos išvados, susijusios su valstybės pagalbos teikimo procedūrų galimybe turėti įtakos įmonių pasirinkimui restruktūrizuoti Lietuvoje, prieita nebuvo. Padaryta tik prielaida, kad tiek neigiamos, tiek teigiamos įtakos įmonių pasirinkimui šios procedūros neturi. Daryta prielaida, kad pasirinkimą restruktūrizuoti neigiama prasme labiau veikia valstybės institucijų, esančių įmonės kreditorėmis, galimas nenoras bendradarbiauti taikant jai nuolaidas, o ne su valstybės pagalbos teikimu susijusios procedūros.

Darbo pabaigoje pateikti siūlymai, dėl valstybės pagalbos procedūrų neigiamos įtakos mažinimo finansinių sunkumų turinčių įmonių restruktūrizavimo proceso efektyvumui Lietuvoje.

State aid for restructuring firms in difficulty

(Irma Liorančaitė)

SUMMARY

Key words: state aid, state aid provision procedures, state aid control procedures, a firm in difficulty, restructuring.

Master's thesis analyses the possibility of benefiting from the state aid by restructuring companies, as stipulated under the Law on Restructuring of Enterprises, by judicial procedure. Relevance of the topic is subject to the fact that the restructuring process, in comparison with bankruptcy, is not popular in Lithuania. The reasons vary, for example, novelty of the restructuring process, complicated restructuring procedures, which were applicable until 1 October 2010 under the Law on Restructuring of Enterprises, etc. The goal of the Master's thesis is to analyze state aid-related procedures and to determine their potential impact on the efficiency of the restructuring process and on the choice of this corporate restructuring method in Lithuania. Implementation of the goal should be positively significant to a general analysis of reasons for unpopularity of the restructuring process in Lithuania and to attempts of finding solutions to this problem.

Regular state aid procedures, which require reporting to the European Commission and awaiting for its decision, that can take from several months to even a year, are long and quite complicated. In this context, conclusion is made that these procedures have a negative impact on the efficiency of the restructuring process, and, theoretically, on the choice of this corporate restructuring method in Lithuania. In contrast, since state aid procedures, which are stipulated under the Scheme for the Provision of State Aid for the Restructuring of Small and Medium-sized Enterprises, do not require any mandatory reporting to the Commission or any related proceedings, it must be concluded that they have a positive impact on the efficiency of the restructuring process, and, theoretically, on the choice of this corporate restructuring method in Lithuania.

However, due to the lack of empirical data, a practically correct conclusion with regard to feasibility of state aid procedures to influence the choice of companies to restructure in Lithuania, was not arrived at. It was just limited to an assumption that the choice of companies is influenced by the procedures neither negatively nor positively. It is assumed that the choice to restructure is rather negatively affected by a possible reluctance of state authorities, serving as the company's creditors, to cooperate by providing discounts to it, but not by state aid procedures.

At the end, the thesis offers options to reduce a negative impact of state aid procedures on the efficiency of the restructuring process of Lithuanian companies in financial difficulties.

Elektroninis paštas: lirmos@yahoo.com